

NINCSEN NAPPAL

*„covid van, ősz van, itatók itatósa,
sötétben szétfutó sötét, az ég és a tócsa,*

.....

*kordában tartott rosszkedvkarambol,
nincsen nappal, mégis minden világos,”*

Parti Nagy Lajos: maszkalat ÉS. dec. 11.

Gazdasági, társadalmi és politikai folyamatok 2020 negyedik negyedében

Készítette: Petschnig Mária Zita és Kéri László

Budapest, 2021. január 10.

Tartalom

Bevezető az összegzés elé.....	3
1. Aktuális vírus- és járványhelyzet.....	4
1.1. Egész Európára jellemző.....	6
1.2. A hazai védekezés.....	7
1.2.1. Az iskolarendszer újraindítása.....	8
1.2.2. Egészségügy – ősszel.....	10
2. Mindeközben a kormányzat.....	13
2.1. Az újonnan bevezetett rendkívüli állapot.....	21
2.1.1. A választási rendszer.....	20
2.1.2. Nevetséges alkotmánymódosítások.....	21
2.1.3. Az elvesztett önkormányzatok sanyargatása.....	24
2.2. Összességében a jogállamiság lebontogatójáról.....	25
3. A gazdaság és a járvány elleni pénzek sorsa.....	27
4. Még mindig a jogállamiságról.....	34
5. Gazdasági folyamatok és kulcsproblémák 2020 végén.....	40
5.1. Általános helyzetkép.....	41
5.2. Az inflációról.....	50
5.3. Az államadósságról.....	56
5.4. Rendszerszintű problémák.....	63
6. Járvány idején a kultúra.....	76
6.1. Az általános keretokről.....	77
6.2. Az SZFE megszállása.....	79
6.3. Dúró Dóra dülése.....	80
6.4. Demeter Szilárd ámokfutásai.....	81
6.5. A honfoglaláskori időszak újratereemtése.....	82
7. Új növekedési pálya.....	83

Bevezető az összegzés elé

2007 első negyedévéről írtuk az első összegzőnket, azóta szűk másfél évtized telt el, de időnként az az érzésünk, hogy egy egész korszak választ el minket az - akkoriban éppen frissen túlélt - őszi zavargások emlékeitől.

Ezt a mostani összegzőt már nem is kellene megírnunk, hiszen lejárt a szerződésünk, és megbízóink beleolvadnak a hazai energetikai piac rohamosan változó, újabb alakzataiba. Mégis úgy éreztük, hogy nem hagyhatjuk csonkán a tizennegyedik évet, és ha másért nem, akkor a magunk örömeire és megnyugtatóására el kell készíteni legutolsó évünk záró negyedéves krónikáját is.

Magunknak mindenképpen, meg talán azon barátaink, ismerőseink kedvéért, akik korábban is ismerték és olvasták az összegzéseinket. Bennük sem szeretnénk valamiféle befejezetlenségi érzést hagyni.

2020 utolsó hónapjairól egyébként bármit is írni igencsak kockázatos vállalkozás. Minden korábbi támpontunk, elemzési szempontunk értéke és értelme elhalványul ama világméretű pánik közepette, amiről ma még csak annyit tudhatunk, hogy feltehetően most már megkezdődött a harmadik hullám, anélkül, hogy a másodiknak átláthattuk volna a legfontosabb következményeit. És ki tudja meddig tart a harmadik is?

2021 januárjának első tíz napjában is igyekeztünk úgy viselkedni, mint az elmúlt 14 év során mindig: az év első két hetében nekünk az a dolgunk, hogy tudásunk, ismereteink alapján írjuk meg AZT, amit éppen meg- és túléltünk. A túlélést ezúttal lehetséges akár szó szerint is érteni. Még élünk. Még éltünk.

1. Aktuális vírus- és járványhelyzet

„Hull a foltos fehér hó,
elpatkolt a Télapó.
Hull a korom, áll a szél,
maradni maradt a cél.
Nyakunkon a karácsony,
fekete lesz a bársony.
Disznónk, ha van, hétalvó,
fenyőből az ólajtó.
Térdem ropog, mint a hó,
túl két operáción.
Túl az Óperencián,
kőrmöm tiszta encián.
Szagunk ízekre bomlik,
összezár a két orrlík.
Összeszorul a torkom
gyásztól vagy az undortól.”

Marno János: Gyermekdaldarabolás. És. 2020. dec. 17.

Sem a világnak, sem Magyarországnak nem volt a második világháború befejeztétől eltelt háromnegyed évszázad során annyira keserves, aggasztó, annyi emberéletet követelő és annyira kiszolgáltatott időszaka, mint amit 2020 utolsó hónapjaiban kellett meg- és átélnünk. Más szemszögből nézve ugyanezt, az is fontos szempont, hogy a ma élő emberiség túlnyomó többségének nincsenek saját élmények alapján megszerzett emlékei, rutinjai arra nézve, hogyan is kell alkalmazkodni a külső körülmények, elzártságok, korlátozottságok olyan fokú kényszerei közepette, mint amit a mögöttünk hagyott hónapok során kénytelenek voltunk elszenvedni.

Fordítsuk le e fönti okoskodás lírai mondandóját nyers számokra, s máris jobban érzékelhetők a drámai fejlemények méretei.

Járványadatok a globális szintéren, 2020 október 1. és december 31. között:

Covid-fertőzöttek száma - 2020. okt. 1. / 35 millió 190 719 fő

- 2020. dec. 31./ 84 millió 418 109

Aktív fertőzöttek száma - 2020. okt. 1./ 7 millió 652 031

- 2020. dec. 31./ 22 millió 938 907

Elhunytak száma - 2020. okt. 1./ 1 millió 031 635

- 2020. dec 31./ 1 millió 834

Első ránézésre is láthatjuk, hogy a legutolsó negyedévben az összes megfertőzöttek száma nemcsak, hogy megduplázódott, hanem volumenében nagyobb tömegben nőtt, mint az év első kilenc hónapja során összességében. Az aktív fertőzöttek esetében mindez még kirívóbb, mintegy háromszoros növekedést mutatott. Egyedül a halálozási adatok jeleznek némileg lassabb ütemű növekedést, ami – talán - az egészségügyi rendszerek fokozatos alkalmazkodásának is volt köszönhető.

Nézzük mindezek után a szűkebb világunkat, **Magyarország adatait:**

Összes fertőzöttek száma: - 2020.okt 1./ 27 309 fő

- 2020. dec. 31./ 325 278 fő

Aktív fertőzötteké: - 2020. okt. 1. / 20 410

- 2020. dec. 31. / 162 873

Elhunytaké: - 2020. okt. 1. / 781 fő

- 2020.dec. 31./ 9667 fő

Különösebben hosszabb gondolkodás nélkül is azonnal szembe tűnik, hogy a magyar adatok a romló nemzetközi trendekhez képest is sokkal tragikusabb görbét írnak le. A fertőzés terjedési sebessége is páratlanul rapid; mintegy tizenkétszeresre nőtt a megbetegedettek száma. Az aktívak növekedése messze meghaladta a nemzetközi átlagot, s a legtragikusabb az, hogy az az elhunytak is szintén tizenkétszeres növekedést mutattak.

Valaha volt hátsó sorokból Magyarhon is felverekedte magát azon a listán az élvonalba, ahol az egymillió lakosra jutó elhalálozottakat tartják számon. Ma már az amerikai, francia és spanyol adatokéval egyenrangú teljesítményt nyújtunk...

- „Magyarország jobban teljesít” - mondja a nemrégii jelszó, bár, nem egészen így gondoltuk megvalósulni.

Hogyan jutottunk idáig? Mi lehet a magyarázata annak, hogy a tavaszi első hullám végén még a nemzetközi rangsorokban valahol a 80-100 közötti helyeken mozogtunk, most meg már feltartóztatlan sebességgel hagyunk magunk mögött több tucatnyi országot is. Mint minden egyéb összetett társadalmi jelenség megértése során, ezúttal is nem árt, ha megpróbálunk minél több összefüggést, oksági láncot és körülményt figyelembe venni.

Az elmúlt három hónap média-dokumentumainak elemzése nyomán megpróbálunk röviden számba venni tucatnyi olyan jelenséget, amelynek mindegyike valamiképpen számításba jöhetne, de az a legvalószínűbb, hogy a tényezők együttesen voltak ahhoz szükségesek, hogy a fölöttébb tragikus összkép kialakulhasson.

1.1.Egész Európára jellemző, hogy az ősszel kitört második hullám sokkal keményebb próbatételnek bizonyult, mint a tavaszi.

Valóban, mind a szomszédjaink, mind a tágabb kontinentális környezet adatai arról tanúskodnak, hogy Európa népei túlságosan korán kezdtek örülni júniusban és azt hitték, hogy kellő védettséget, rutint, és tapasztalatot szerezhettek ahhoz, hogy az esetlegesen újra megjelenő járvánnyal szemben már eredményesebben védekezhessenek, mint ahogyan tették ezt a tavaszi hónapok során. Milliók mentek el nyaralni, találkoztak tömegrendezvények, szórakozó helyek és egyéb veszélyforrások közepette egymással, s mindennek a nyár végén - úgyszólván egyik hétről a másikra - meg is lettek a maguk következményei.

A részletekbe ehelyütt nem szívesen mennék bele, csupán annyit jegyeznék meg, hogy a Mediterrán nyaralások, az adriai tengerparti időtöltések nagy valószínűséggel különlegesen kedvező vírusterjesztési góccok lehettek; az adatok utólagos elemzése több mint nyilvánvalóvá tette ezt a következtetést. Tágabb értelemben mindezt vonatkoztathatjuk a nyugat-európai újraéledési jelenségekre is, miután a nyár és a nyaralási lehetőségek kihasználása az ottani mindennapos kultúrának is olyannyira szerves része, hogy csak a legnagyobb veszélyek nyilvánvaló jelei tarthattak volna vissza milliókat attól, hogy végre szabadon, napfényben és vízpart mellett ünnepelhessék meg a visszakapott szabadságot.

A járvány kontinentális méretekben történt újraéledése tehát nem lehet különösebben meglepetés, ha csak egyetlen pillantást vetünk a térképre, és még azt is az eszünkben tartjuk, hogy az Unió polgárainak viszonylag mindenféle korlátozástól mentesen van lehetőségük egyik országból a másikba bármikor átmenni. Európa népeinek többsége az elmúlt évtizedek során ezt a fajta mobilitás-szabadságot oly mértékben szokhatta meg, hogy ettől a lehetőségtől már semmiféle veszélyérzet nem tudná őket eltántorítani. Egyszóval, nem kell bonyolult összefüggéseket keresni a mögött, hogy az ősszel miért is tudod Európában oly hamar és olyannyira egy időben berobbanni a második hullám.

Az egyes országok közötti különbségek leginkább abban mutatkoztak meg, hogy ezeket az újjáéledő veszélyeket mely társadalom, s mely kormány vette kellő időben komolyan ahhoz, hogy újra hozzá merjenek nyúlni a már tavasszal is megismert drámai korlátozási eszközökhöz. **Ebben viszont az egyes országok között tényleg nagyon nagy különbségek mutatkoztak meg.**

A részletek felől lásd:

Covid-hullámvasút. HVG. Dec. 17.

<https://444.hu/2020/10/31/mikozben-lassan-egesz-europa-zar-magyarorszag-egyeni-vedekezessel-harcol-a-jarvany-ellen>

<https://g7.hu/vilag/20201030/a-regioban-mar-sok-helyen-visszaallt-a-tavaszi-szigor-a-magyar-kormany-a-maszkviselesben-es-a-hatarzarban-bizik/>

<https://g7.hu/adat/20201028/egyutt-vesztettuk-el-a-jarvany-feletti-ellenorzest-a-visegrad-orszagokkal/>

<https://www.portfolio.hu/gazdasag/20201021/meredeken-emelkedik-a-koronavirus-jarvanygorbe-europaban-453804>

<https://www.portfolio.hu/gazdasag/20201020/koronavirus-az-első-hullam-europai-mintaallama-olyat-tesz-ami-mindenki-mas-szerint-lehetetlen-453718>

<https://www.portfolio.hu/gazdasag/20201021/meredeken-emelkedik-a-koronavirus-jarvanygorbe-europaban-453804>

<https://www.portfolio.hu/gazdasag/20201020/koronavirus-az-első-hullam-europai-mintaallama-olyat-tesz-ami-mindenki-mas-szerint-lehetetlen-453718>

<https://qubit.hu/2020/10/16/magyarorszagon-mar-a-negyedik-legnagyobb-a-covid-19-miatti-halalozas-az-europai-gazdasagi-tersegben>

https://hvg.hu/vilag/20201016_Elkerkezette_a_lezarasok_ideje_a_masodik_hullamban

1.2. A hazai védekezés

A nemzetközi fejlemények miatt egyre inkább aggódni kezdő közvélemény mind hangosabb morgásokkal „jutalmazta” azt a fajta kormányfői vélekedést, miszerint minálunk a gazdaság működőképessége minden egyéb körülményt megelőző szempont, és mi így védekezünk a járvánnyal szemben...

Ezt a szólamot a kormányfő tucatnyi alkalommal elmondta tévében, rádióban, parlamentben és a legtöbbször arra a „nemzeti konzultációra” hivatkozott, amelynek a kérdéseit természetesen maga a kormányzati apparátus úgy tette fel, hogy azokra ne is lehessen másképpen válaszolni, mint ahogyan azt Orbán Viktor visszahallani szeretne volna.

Egészen október végéig tartott ez a fajta elhárítás, amelyet egyre nagyobb tömegekben kezdtek úgy értékelni, hogy a kormány elfelejtett felkészülni a második hullámra, vagy azt hitte, hogy ennek a megjelenésekor elegendő lesz a tavasszal bevált megszorításokkal előállni, de az a jó, ha ezt minél később teszi, mert annál kisebb lehet az elkerülhetetlen gazdasági veszteség.

Ezt a szemléletet/kormányzati „filozófiát” már a kezdetektől alapos bírálatok érték, a sok idézhető írás közül külön is kiemelem Lantos Gabriella két különlegesen kritikus és szokatlanul terjedelmes esszéjét, mert lényegében minden olyan fontos összefüggést pontosan azonosított, amelyekkel a kormányzati felkészületlenséget bizonyítani lehetséges.

Lantos Gabriella: - Az odavetett ország. Magyar Narancs. okt.8

A halálos káosz. Magyar Narancs. dec. 17

<https://444.hu/2020/11/12/ezer-sebbol-verzik-a-kormany-nagy-felkeszulese-a-jarvany-masodik-hullamara>

<https://444.hu/2020/11/12/szornyu-allapotok-es-a-meg-mindig-tarto-also-hullam>

A kormányzati készületlenség, illetőleg a komolyan vétel hiányosságait öt fontos területen és összefüggésben is bizonyítottnak tekinthetjük:

1.2.1. Az iskolarendszer őszi újraindításának körülményeiről

Már eleve az is fölöttébb meglepő lehetett, ahogyan a szaktárca a legutolsó pillanatokig halogatta annak bejelentését, hogy szeptemberben milyen körülmények között kívánják az új tanévet útnak indítani. A következő meglepő fejlemény az volt, amikor csak októberben kezdték biztosítani a legelemibb feltételeket ahhoz, hogy egyáltalán a vírus iskolai azonosítása és korlátozása megvalósulhasson /tisztasági szerek, hőmérséklet-mérés stb./

Arról pedig a minisztérium sokáig hallani sem akart, hogy a tanárok és a diákok intézményes tesztelését állami eszközökkel oldják meg. A mindennapos, személyes tapasztalatok, továbbá a médiumokban megjelenő tudósítások mindegyike egybehangzóan arról tanúskodott, mintha az iskolák teljességgel magukra lettek volna hagyva, és száz százalékban egy-egy igazgató, osztályfőnök, esetleg maguk a szülők lettek volna a végső döntések meghozói annak megítélésében, hogy az adott intézményben van-e fertőzésveszély vagy nincs.

E zűrzavarnak egyenes következményeként ahány iskola, annyiféle megoldás kaphatott lábra, ami első ránézésre talán demokratikus megoldás, de a rendszer egészét tekintve korántsem az, hiszen a formális döntési jogköröket kezdetektől centralizálva feljebb vitték a középfokú hatóságok szintjére, ahol viszont fogalmuk sem lehetett a valós problémákról. Ezen a szinten is az államiság leépülésének lehettünk a tanúi, legfeljebb azzal a vigasszal, hogy a tanári karok, valamint a szülők együttműködési kényszere az idei évben soha korábban meg nem tapasztalt válsághárító faktorként működhetett. **Így lesz a központi anarchiából helyi szinten demokratikus együttműködés...**

E sorok íróját leginkább az a fajta cinizmus háborította fel, ami túlmutatott a felkészültség hiányán, mikor is a tárca heteken át tököldött azzal a problémával, hogy mennyi táppénz járna azon pedagógusoknak, akik tanítás közben, az iskolában kapják el a vírust és önhibájukon kívül kénytelenek otthon maradni. Ilyen egyszerűen nincsen - gondoltam, de...volt.

További részletek:

Kiskapuk. Iskolák járvány idején. MnCS. nov. 5.

<https://merce.hu/2020/10/30/peticioban-kerik-a-tanarok-az-iskolak-bezarasat/>

<https://24.hu/belfold/2020/10/12/koronavirus-pedagogusok-szakszervezete-psz-karanten-teszteles/>

<https://444.hu/2020/10/13/a-kormany-a-jarvanyrol-szinte-semmit-nem-arul-le-de-legalabb-megtanítja-a-matematika-hasznalatára-a-magyarokat>

<https://444.hu/2020/11/08/pdsz-a-szulo-kuldjek-a-gyerekeket-ovodaba-iskolaba-es-kerjek-hogy-igazoljak-a-gyerekek-hianyzasat>

<https://www.valaszonline.hu/2020/11/09/koronavirus-jarvany-oktatas-szuloi-hang/>

<https://telex.hu/koronavirus/2020/11/09/digitalis-oktatas-orban-bejelentese-pdsz-psz-erettsegi-vizsgak>

<https://qubit.hu/2020/11/24/mennyire-fertoznek-a-gyerekek-es-indokolt-e-az-iskolak-bezarasa>

<https://telex.hu/velemeney/2020/11/28/digitalis-oktatas-ujra-a-birodalom-visszavag>

<https://oktatas.atlatszo.hu/2020/12/14/masodik-hullam-milyen-problemakkal-szembesulnek-az-also-tagozaton-tanito-pedagogusok/>

<https://hirklikk.hu/kozelet/magyarorszag-oktatasa-lejtmenetben-van/374760>

1.2.2. Egészségügy - ősszel

**„...a kimerültség szürkéje belep,
a fáradtság pernyéje ránk fagyott,
már nem mozdulunk, engedjük kihúlni,
már egyremegy az élet és halál –
pedig most jönne a fény ünnepe,
pedig a gyertyák, pedig mind az égők,
a feldíszített városok, szobák,
az égő haláláldozat szaga –
most kell még egy utolsó lendülettel
feltámadni a hideg hamuból,..”**

Szabó T. Anna: Pedig a gyertyák És. 2020. dec. 17.

Az egészségügy tavaszi túlterheltsége a nyáron sem csökkenhetett, hiszen a korábban hazatoloncoltak közben nem gyógyultak meg, az orvosok, ápolónők és az eü-segédyszemélyzet élet- és munkakörülményei inkább romlottak, mintsem javultak volna. A járvány kivédésére megteremtett külön-alap pénzei sem ide szivárogtak.

Egyszóval, lett volna mire hivatkozni olyankor, ha a hazai egészségipar esetleg sztrájkolni kezdett volna. Már az is figyelemre méltó fordulat, hogy az ágazat helyzetét és jövőjét firtató kormányzati összevénységet nem a szakminiszter kezébe tette le a kormányfő, hanem Pintér Sándoréba. Aki legalább a nyáron és az ősz elején meghallgatta az orvostársadalom különböző képviselői szerveit is, ezért egy-két napig mindenki komolyan vette azt a hírt, miszerint az orvostársadalom soha nem látott mértékű fizetésemelésben részesül, igaz, évekre szétosztva, de...mégis.

Az öröm addig tartott, amíg napvilágot nem látott az a törvénycsomag, amelybe az utolsó pillanatokban és mindenféle előzetes egyeztetések nélkül bekerültek olyan szabályok is, amelyek az egész orvostársadalmat sokkolták. Nem csak őket, hanem a többtízszes segédyszemélyzetet is, méghozzá kettős értelemben is. Részben azért, mert rájuk ekkor még nem vonatkoztak a nagy mértékű jövedelem-emelések, viszont a szigorító intézkedések: igen... A kormányzat - élén a miniszterelnökkel - természetesen azonnal elkezdte önmagát ünnepelni és a vírus elleni háború egyik győztes csatájának beállítani mindazt, amiből a későbbi hetek-hónapok tiltakozásai nyomán kénytelen lett kihátrálni.

Próbáljunk meg higgadtak maradni és hűvös fejjel végig gondolni mindezt. Miféle felkészültség jellemezheti azt a kabinetet, amelynek tagjai a lehető legnagyobb egészségügyi vészhelyzetet tartják a legalkalmasabb pillanatnak arra, hogy erővel és büntetőjogi eszközökkel vessenek véget a hálapénzek sokévtizedes gyakorlatának, akiknek ekkor jut eszükbe az itteni munkaerő kényszerű vezénylési szabályainak drákói meghirdetése, akik ekkor szakítják ketté az ágazatban dolgozók közötti érdek- és szolidaritási közösséget, akik tízezreket hagynának ki az új rendszerből azért, mert fogalmuk sincsen az ágazaton belüli valós munkamegosztás mélységeiről.

Történik mindez olyan hetekben, amikor ezek az emberek a legelemibb fizikai/lelki/szakmai terheltségük határain messze túl élnek - egyik napról a másikra. E botránynak olyan nagy szakirodalma keletkezett ezen az őszön, hogy a további részletek ismertetése helyett beérném a legfontosabb források csokorba gyűjtésével:

Igen, sajnos már drámai a helyzet... Magyar Hang. okt. 2.
Sokkterápia. HVG okt. 8.
Téves hívás. MnCs. okt. 15.
Korbács és korbács. MnCS. okt. 15
Harcolni fogunk, elmegyünk a falig. Jelen. 15. sz. okt. 16.
Csak bátran. HVG. okt. 22.
Recseg-ropog a háziiorvosi rendszer: félezer doktor hiányzik. HVG. nov. 5.
Nem tudjuk, mi lesz egy óra múlva...MnCs. nov. 12.
Túl a határon. Drasztikusan romolhat az intenzíven kezelték túlélési esélye. Magyar hang, nov. 20.

<https://444.hu/2020/11/10/orban-50-szazalek-hogy-az-egeszsegugyi-rendszer-kitart>

<https://hirado.hu/belfold/cikk/2020/11/10/orban-viktor-ezt-a-dontest-most-meg-kellett-hozni>

https://hvg.hu/itthon/20201111_koronavirus_jarvany_egeszsegugy_korhaz_orvos_orban

https://hvg.hu/360/20201111_Mr_50_szazalek

https://hvg.hu/itthon/20201111_koronavirus_jarvany_egeszsegugy_korhaz_orvos_orban

https://hvg.hu/360/20201111_Mr_50_szazalek

<https://444.hu/2020/11/12/szornyu-allapotok-es-a-meg-mindig-tarto-also-hullam>

<https://g7.hu/elet/20201112/nem-az-a-kerdes-hogy-elkapjuk-e-hanem-az-hogy-mikor-sorra-betegednek-meg-az-apolok-a-telitodo-korhazakban/>

<https://atlatszo.hu/2020/11/25/a-jarvany-egy-egyebkent-is-megroppant-magyar-egeszsegugyet-ert-el-nem-birja-az-ellatorendszer/>

<https://merce.hu/2020/11/26/a-veszelyhelyzet-olcso-hazugsag/>

<https://g7.hu/kozelet/20201125/semmi-ertelme-nincs-az-operativ-torzsjarvany-elorejelzesenek/>

https://hvg.hu/itthon/20201127_pinter_level_orvosi_kamara_atvezenyles_masodallas

2.Mindeközben a kormányzat alkotmányos játékokat folytatott...

„Még van norma és van szabály!”

Elvben van szinte minden.

De rég hiába kiabál,

Ki még nem ment el innen.”

Tatár Sándor: Nem én... a föld... ÉS. 2020.okt.8.

...úgy folytatott, hogy annak a legkevésbé volt köze a járvány-teremtette helyzet komolyságához. Avagy újabb visszaélések a rendkívüli állapottal. Október végén már számtalan jel utalt arra, hogy hazánk sem kerülheti ki mindazokat a szigorításokat, amelyekkel már ez időre egyébiránt a minket körbe vevő szomszédállamok bőséggel éltek. November 3-án nagy-nagy dörgedelmekek közepette be is jelentettek hangzatos szigorításokat, amelyek komolyan vételét eleve megnehezítette az átlátszó kivételek szembetűnő mivolta.

Nem is vette komolyan a lakosság, ezért egy héttel később - november 11-én – már sokkal egyértelműbb tilalmakkal kellett megbarátkoznunk. További finomításokkal azután életbe lépett november 18-tól az a rend, amelynek keretei között kellett az életünket újra rendezni, egészen az év végéig - talán majd január 11-ig... (A kormányzat legnagyobb dilemmája az lehetett, hogy mit kezdjen az év végi ünnepekkel, amikor hagyományosan is nagy-nagy tömegekben szokás egymást látogatni, végül a legeslegutolsó pillanatban tettek engedményt a karácsonyestét illetően.)

Nincsen túl sok értelme annak, hogy darabokra szedjük az ősszel bevezetett intézkedéseket, mert a korabeli média ezt rendre megtette. Elegendő talán egyetlen kérdést felvetni: miből gondolhatta vajon a kormányzat azt, hogy napközben a vírus nem fertőz, hanem alszik, és csak este 8 óra után kezdi meg alattomos munkálkodását? Erre akkor sem és azóta sem sikerült elfogadható válaszokat kitermelni; a magunk véleménye az, hogy ezúttal is tipikus magyaros megoldás született. Egyfelől keménykedünk és komolyan vesszük a veszélyt, másfelől viszont nem merünk szembe szállni a közhangulattal eléggé, hanem indirekt módon áthárítjuk a megoldást a lakosságra: oldják meg a feladatot ők, ahogyan tudják. Mi meg utólag is elmondhatjuk majd, hogy győztünk.

A HVG szakírói a legelső döntéseket kommentálva úgy vélekedtek, hogy a rendkívüli jogrend ezen az őszön is hasonló karaktert ölt, mint amilyen a tavasszal. Azaz, inkább törekednek a hagyományos személyi szabadságjogok korlátozására, és szeretnék minél kevésbé gátolni a gazdálkodási tevékenységeket. Nos, ez a várakozás november után annyiban igazolódott, hogy a kormányzat a gazdasági élet folyamatosságának fennmaradását még a tavaszihoz képest is sokkal hangsúlyosabban tartotta elsőszámú szempontnak. Az iskolák teljeskörű bezárását sürgető nyomásnak is éppen azzal az érveléssel állt ellen, hogy egy esetleges újabb iskolaszüneteltetés helyrehozhatatlan károkat okozna a gazdasági életben.

E sorok íróját - sokakhoz hasonló módon - ezekben a hetekben leginkább az nyugtalanította, hogy a járvány elhatalmasodásának napról napra szembetűnőbb mivolta közepette a hazai közvélemény figyelmét olyan nevetséges és átlátszó botrányok sorozatával terelték mellékvágányokra, amelynek következtében legfeljebb abban lehetett reménykedni, hogy a többségnek fogalma nem lehetett a ránk váró veszélyek valódi méreteiről.

Ebbéli aggodalmaimnak november végén a Hírklikken erőteljesen hangot is adtam, amely írást utólagos korhangulati tanulságként vélem ideilleszthető dokumentumnak:

MI FOLYIK ITT?

Nehezen találhat választ és magyarázatot a 'mi folyik itt' kérdésre az, akiben még maradt hajlandóság a hazai közéleti események figyelemmel kísérésére, mert egyre kevésbé lehet megkülönböztetni a lényeges dolgokat a lényegtelenektől, a fontosokat az ezredrangúaktól, a sorsdöntő történéseket a pillanatnyilag nagy port felverő ügyektől.

Válasszuk szét e kétféle válaszlehetőséget és keressünk magyarázatot az ellentétes nézőpontokra.

A mögöttünk hagyott hónap leltára

November összesített adatai a napnál is világosabban mutatják, hogy mekkora baj van; elégedjünk meg egyelőre a legfontosabb számok ízelgetésével:

- *A vírusban elhunytak száma elsején 1819 fő volt, a hónap végén ez már 4500 körüli – (nov. 27-én 4364 volt.)*
- *November elsején 57 302 aktív betegről tudtunk, a hónap végén ez a szám már eléri a 200 ezret. (november 27-én 198 440 fő)*
- *Elsején vírussal ápoltak kórházban 4205 beteget, a hónap végén 7600 körüli ez a szám.*

- *Napi új beteget elsején 3878-at találtak, a hónap végén ez már többször is meghaladta a hatezret. (november 27-én 6393 új beteget regisztráltak.)*
- *Elsején 18 600 tesztet végeztek, a hónap utolsó napjaiban átlagosan húszezret. (A hétfőtől kötelezően végzendő gyorsteszték eredményei ezt a számot a hónap utolsó három napjában megemelik.)*

*Lehetne még többféle összefüggést is keresgélünk, ám egy a lényeg: a legfontosabb számok szerint **novemberben számszerűsítve többet romlottak a mutatók, mint előtte NYOLC HÓNAP ALATT ÖSSZESEN.** (Kivéve a tesztelések számát, ám e probléma a kezdetektől viták tárgya és ezúttal sem tudnánk erre elfogadható magyarázattal előrukkolni.) Különösebb dramatizálás nélkül is kijelenthető: novemberben nem egyszerűen a felerősödött második hullámot éljük át, hanem minden korábbinál nagyobb kiterjedését - az összes, egyelőre előre még nem látható következményeivel együtt. Azt hinnénk, hogy ennél fenyegetőbb helyzetet elképzelni sem lehetne, és kézenfekvő várakozás lenne, ha a politikai közéletben és a közvéleményben e kivételes veszélyhelyzet függvényében alakulna minden. Nos, ennek ékes cáfolataként elegendő átböngészni a mögöttünk hagyott hónap közéleti vitáinak, nagyobb visszhangokat kiváltó konfliktusainak a sorát, vagy ahogyan néhány kollégánk előszeretettel becézgeti ezt az örületet: vizsgáljuk meg a közéleti-politikai napirendet.*

Közéleti diskurzusok témakörei

Azt láthatjuk, hogy a legutolsó két hét is tele volt műbalhékkal, melléfogásokkal, kapitális füllentésekkel és szándékos tereléseknek tetsző manőverekkel. Részletes elemzések helyett is elegendő egy futó áttekintés mindezekekről:

- *Mit üzennek a hazai politikusok Clooneynek?*
- *Mit válaszol a kormányfő Soros Györgynek?*
- *Mit nyilatkozott egy valaha nagy tekintélyű popzenész arról, amihez aligha ért?*
- *Miért éppen most kellene elvenni az önkormányzatoktól az iparűzési adót?*
- *Miért éppen most lenne itt az ideje a választási rendszer megváltoztatásának?*
- *Miért gondolták a járvány korlátozására megfelelő eszköznek az ingyenes parkolást?*
- *Miért akar vétózni Orbán Viktor Brüsszelben?*
- *Miért vesznek fel példátlan méretű devizahiteleket?*
- *Mikor jön rá a hazai közszolgálati média is arra, hogy Trump elvesztette a választásokat?*

Nem teljes a listánk, de arra így is alkalmat teremthet, hogy összevethessük a bevezetőben vázolt veszélyhelyzet következtében állandósuló problémakör nagyságrendjével. Nem vitás, a szóba hozott ügyek között akadnak valóban alapvető fontosságúak is, ám a többségükről üvölt a mediatisált botrányok valamennyi megszokott jellegzetessége. S van abban valami egészen hajmeresztő, hogy a média reflexes működését előre jól kiszámító ügykreálások a legtöbbször sikeresen végig is vihetők. S hogy még egyértelműbben fogalmazzunk: egy adott héten sokkal több írás, vita, vélemény foglalatoskodik Szörényi Levente megszólalásával, mint azzal, hogy még mindig nincsen válasz a nemzetközileg is kirívóan alacsony tesztlések okaira.

E kanyarok után térjünk vissza az elején megpendített alapkérdésünkhöz: miért nem tudunk egyértelmű választ adni arra, hogy mi folyik itt?

Évtizede meghonosodott rendszerhibák

A magunk válasza az, hogy ennek magyarázatát leginkább a 2010 után kialakított uralmi szerkezet működésének elemzése adhatja meg. A vége felől kezdve az okfejtést: egy ilyen páratlan, semmilyen korábbi válsághelyzettel kapcsolatba nem hozható krízisben egyszerre halmozódnak egymásra a gazdasági, morális, igazgatási, egészségügyi, oktatási és szociális kihívások. Olyan tömegben, amelynek a megfelelő intézésére legfeljebb csak egy keményen kézben tartott és kellő hitelességű, erős társadalmi támogatottságú kormányzásnak volna esélye. Igen ám, de az elmúlt évtized során a fönti összetevőkből leginkább a „kemény kéz” valósult meg, méghozzá olyan körülmények között, amikor ezt a kemény, mindent centralizálni igyekvő törekvést még semmiféle válság nem indokolta. A hatalom központosítása érdekében mesterségesen előidézett, illetőleg az egekig tupírozott ügyeket ezúttal zárójelek között hagyhatjuk, mert a nehezen elfogadható lépések előkészítéseként korábban a legtöbbször valóban sikerült valamiféle saját előállítású válsághelyzetet szimulálni.

Ezúttal viszont valóságos, kívülről jövő és globális méreteket öltött válsággal kellene megbirkózni, amelynek még a megértésében sem segítenek az elmúlt egy évtized során megszokott kommunikációs trükkjei, a mesterségesen előállított bűnbakjaival és a társadalom polarizációját kikényszerítő hisztériáival. 2010 óta lényegében az összes valamirevaló alrendszer olyan mértékben fosztották meg a döntési és a saját jogon való problémamegoldás képességeitől, hogy 2020-ra már ezen alrendszerek elfeledhették egykori rutinjaikat, ezért hiába is apellálnak most nagyhirtelen arra a felelősségükre, amelyek kellékeitől módszeresen fosztották meg őket. Ám, nemcsak a döntések központosítása folyt, hanem az anyagi források, az információk és az emberi tartalékok államosítása is szünet nélkül zajlott egy évtizeden át.

2020 márciusa óta annak az oktatási, egészségügyi és önkormányzati rendszernek kellene a maga keretei között eredményesen - mondjuk így: válsághárító módon – működnie, amelynek mára már mindenféle rejtett tartalékai is elfogytak. Forrásokat legfeljebb kívülről, a szintén páratlanul válságos körülmények közé került lakosságtól remélhetne szerezni, ezt azonban a mai országlakosok többsége - a válság közepén - nem lesz képes megtenni. S a 2010 után meggazdagodott, vagy egyszerűen csak jobb körülmények közé került kisebbségnek meg esze ágában sincsen példamutató módon áldozatokat hozni. Ők ugyanis úgy vélik, hogy mindez az állam dolga, és ezt a maguk bőrén bőven megtapasztalhatták, hiszen az ő jólétük elsődleges forrása is az - ő helyzetüket pozitív módon diszkrimináló - állam volt.

Marad a folyamatos és irányított kommunikáció

Elvileg még ebből a torzult helyzetből is kiformalódhatott volna az eredményes, időben és jó helyen beavatkozó kormányzás, legfeljebb a társadalmi támogatottság önkéntességével lennének némi aggályok. Ám az eltelt kilenc hónap azt mutatja, hogy a kivételes helyzettel, döntési lehetőségekkel maximálisan felruházott kabinet még a meglévő lehetőségeivel sem volt képes élni. A legnagyobb meglepetést talán éppen azzal okozták, hogy a radikálisan megváltozott körülmények között sem a korábbi döntési rutinokon, sem a megszokott prioritásaikon nem voltak képesek változtatni. Talán nem is akartak, csak úgy tettek, mintha szeretnének váltani.

E válság kellős közepén is megmaradt és minden egyebet helyettesítő megoldásként szolgál a „kommunikációs kormányzás”, mert úgy vélik, hogy minden egyes ügycsoporthoz elegendő megtalálni a megfelelőnek vélt szóvivők, kormányzati megszólalók tucatjait. Csak éppen akkor van némi gond, ha a felruházott hivatalos hangok valamennyien ugyanazon kottából ugyanazt a dallamot éneklék, olykor a vadonatújonnal felmerülő problémáktól függetlenül is. S a kiegészítő, az egész kommunikációs hadműveletet beboltozó személy természetesen maga a kormányfő, akinek a jó hírek tolmácsolása kizárólagos monopóliuma, akinek elsőszámú lehetősége a megfelelőnek vélt - válsághárítónak gondolt - döntések elsőként történő beharangozása. Lássuk be, van ebben a rendszerben logika. S nemcsak logika, de nem titkolt célfüggvény is. Ezt maga a kormányfő árulta el nagyszabásúnak szánt szeptemberi esszéjében: a legfontosabb a következő választás megnyerése, s minden egyéb ügyet ennek kell alárendelni. Ami azt illeti, ennek érdekében valóban élen jár, és az egymásnak mind gyakrabban ellentmondó szereplései, megnyilvánulásai is szinte csak ebből az egyetlen szemszögből értelmezhetőek.

Így válik a járványveszély minden lényeges kormányzati intézése is az előrehozott kampány hadjáratának áldozatává, és így érthető meg az is, amit már a nevetségességig eltorzított politikai napirend kapcsán példák sorával próbáltunk illusztrálni. Józan ésszel képtelenség lenne ugyanis megérteni, így megmagyarázni sem lehetne, miért kell a válság legmélyebb napjaiban érthetetlen alkotmánymódosításokkal próbálkozni, miért kell éppen ilyenkor az önkormányzatok mozgásterét korlátozni, miért kell a járvány adataival manipulatív módon játszadozni, miért kell éppen ilyenkor az egész kontinenssel szembe kerülve függetlenségi háborút imitálni, miért érdemes a nemzetközi médiában nevetségessé válva értelmetlen szóváltásokba kerülni, miért kell gazdaságvédelem ürügyén változatlanul ugyanazt a tucatnyi nagyvállalkozói kört finanszírozni stb.

Józan ésszel mindez nem is érthető. Így válnak, így lesznek az ezredrangú ügyekből hetekig tartó, végtelennek tetsző szócsaták, így leszünk tehetetlen elszenvedői a lényeges és lényegtelen szempontok állandó összekeveredéséből származó közéleti zűrzavaroknak, és így nem leszünk alkalmasak arra, hogy a szemünk előtt páratlanul veszélyessé nőtt járvány alapvető kihívásaival törődjünk.

Mostanában egyre többen vannak, akik úgy vélik: talán ez is lenne a cél. Talán éppen arra való ez az állandósított hangzavar, nehogy felfogjuk, nehogy megértsük és átlássuk: mekkora veszélyeknek vagyunk és leszünk még kitéve. Talán éppen az lehet e mesterségesen izzított közélet funkciója, hogy ne láthassuk, ne érthessük az igazán lényeges kérdést: mi folyik itt valójában? És főleg azt ne, hogy kiknek is a bőrébe megy mindez.

E dilemmára nem tudnék egyértelmű választ adni. Talán így van, tényleg erre megy ki a játék. Talán nem, és csak azért van mindez így, mert a hatalom jelenlegi birtokosai már nem is képesek másképpen gondolkodni, így cselekedni, dönteni sem. Ehhez szoktak, ehhez szoktattak bennünket is, ezt a rendszert honosították meg, ez az az évtizedes keretjáték, amelynek a szabályai között képesek közlekedni. A végeredmény szempontjából majdnem mindegy, hogy melyik válasz az érvényesebb, mert a lényeg az, hogy lassanként senki sem érti: mi folyik itt és miért is?

2020. november 27.: <https://hirklikk.hu/kozelet/mi-folyik-itt/373235>.

Az év utolsó hét-nyolc hetének kormányzati intézkedései, valamint a soha nem látott csúcsokra szökő járvány párhuzamos küzdelméből egészen bizarr, korábban el nem képzelhető, szürreális közállapotok jöttek létre. Ennek az ötven napnak a teljes történetét egyszer majd valakinek egy vastag dokumentum-regényben kellene megírnia. E majdani munkálatokhoz annyiban járulhatnék hozzá, hogy az akkori hetekben naponta gyűjtött forrásaim közül a leginkább használhatókat csokorba gyűjtve, időrendbe rendezve ide is illeszttem:

https://hvg.hu/vilag/20201016_Elkerkezte_a_lezarasok_ideje_a_masodik_hullamban

<https://24.hu/belfold/2020/10/16/koronavirus-karantenzabaly-szigoritas/>

<https://444.hu/2020/10/14/kasler-miklos-szerint-a-kozelgo-jarvanycsucs-ellenere-meg-lehet-tartani-az-unnepsegeket-es-a-karacsonyi-vasarokat>

https://mandiner.hu/cikk/20201030_orban_viktor_aprilistol_mindannyian_meg_fogunk_szabadulni_ettol_a_jarvanytol

<https://merce.hu/2020/11/03/orban-viktor-uj-korlatozasokat-jelentett-be-ismet-rendkivulijogrendet-vezet-be-a-kormany/>

<https://444.hu/2020/11/06/orban-bejelentese-lenyegeben-sok-ezer-ember-halalarol-szol>

<https://merce.hu/2020/11/06/jarvany-a-szomszed-belatasaban-inkabb-bizhatunk-mint-a-miniszterelnokben/>

https://hvg.hu/itthon/20201106_orban_viktor_korhazak_32_ezer

<https://444.hu/2020/11/08/ezen-a-heten-kezde-el-emelkedni-igazan-a-jarvany-aldozatainak-a-szama>

<https://g7.hu/kozelet/20201109/komoly-szigoritasok-nelkul-beszukult-a-mozgasterunk-a-kormany-megis-kivarasra-jatszik/>

https://hvg.hu/itthon/20201109_Orban

<https://merce.hu/2020/11/09/orban-viktor-kedd-efjeltol-ausztriahoz-hasonlo-intezkedeseket-vezetunk-be/>

https://mandiner.hu/cikk/20201109_orban_viktor

<https://444.hu/2020/11/09/orban-este-8-es-hajnali-5-kozott-kijarasi-tilalom-lesz>

<https://telex.hu/koronavirus/2020/11/09/orban-viktor-koronavirus-egeszsegugy-bejelentes-intezkedes>

<https://telex.hu/koronavirus/2020/11/09/csak-arra-ke-l-a-veszelyhelyzet-hogy-ne-hagyjuk-ott-a-betegagyakat>

https://hvg.hu/itthon/20201109_koronavirus_szigoritas_korlatozo_intezkedesek_orban_viktor_kormany

<https://telex.hu/koronavirus/2020/11/18/kijarasi-tilalom-hosszabbitas-lehetoseg-magyar-kozlony>

<https://24.hu/belfold/2020/11/18/veszelyheztet-korlatozas-februar-8/>

<https://igyirnankmi.atlatszo.hu/2020/11/19/hatalyos-februar-8-ig-alkalmazhato-december-11-ig-ertelmezgetheto-az-orokkevalosagig/>

<https://24.hu/belfold/2020/11/23/ebbol-latszik-hogy-osszeomlott-a-kontaktkutatas/>

<https://444.hu/2020/11/24/egyre-rovidebb-ido-alatt-lesz-ujabb-es-ujabb-ezer-aldozata-a-koronavirus-jarvanynak-magyarorszagon>

https://hvg.hu/360/202047_atmeneti_javulas_ausztria_buvoleteben_w_alaku_valstag_lep_esvaltások

<https://g7.hu/adat/20201211/az-elmult-50-ev-egyik-leghalalosabb-hete-lehetett-magyarorszagon-az-elozo/>

<https://www.valaszonline.hu/2020/12/22/koronavirus-egeszsegugy-karacsony-halalozas-elemzes/>

<https://hirklikk.hu/kozelet/lantos-gabriella-az-oltasi-terv-ugyeben-tobb-a-kerdes-mint-a-valasz/374402>

<https://telex.hu/koronavirus/2020/12/28/karacsony-szerint-sokkal-tobb-aldozata-van-a-koronavirusnak-mint-amennyit-a-kormany-hivatalos-oldala-bevall>

2.1. Az újonnan bevezetett rendkívüli állapot...

„A fal megindul. Lassan dől feléd.

S alatta jár az árnyék, ami véd.”

Gergely Ágnes: Az árnyék. ÉS, 2020. november 13.

...már nem is keltett akkora meglepetést, mint tavasszal. Ugyanis most sem sikerült kellően elmagyarázni, hogy miért is van rá szükség. Mi lenne az, amit ez a kormány a maga kétharmados háttérével ne tudna eldönteni? Az ellenzék viszont attól tarthatott, hogy még egyszer belerángathatják őket abba a csapdába, mintha ők lennének a vírus elleni védekezés kerékkötői. Ezért az őszi visszaállítás ellen nem is nagyon tiltakoztak.

És most is az derült ki, ami már tavasszal is köztudottá vált, hogy e rendkívüli helyzet korábbról megismert következményei a járvánnyal köszönőviszonyban nem lévő sunyiságokat, egyoldalú hatalmi játszmák folytatását, valamint a képzelt és valós ellenfelek egyoldalú korlátozását könnyítette valójában meg. Továbbá egy-két szimbolikus/ideológiai örültség egyoldalú bevezetésének megkönnyítése lett egyszerűbb annál, mintha mindezt a normális/parlamentari munka keretében kellett volna kierőszakolni. Tömören összefoglalva, a

Fidesz megkönnyítette a maga számára számos olyan vitatható lépés megtételét, amelyet egyébként a szokásos politikai nyilvánosság diskurzusai közepette nem lehetett volna azonnal, egyik napról a másikra elintézni. Talán kellett volna hozzá egy-két hét is...

<https://24.hu/kozelet/2020/11/10/rendkivuli-jogrend-parlament-veszelyhelyzet/> - benne van a törvény szövege is.

<https://444.hu/2020/11/10/megszavaztak-a-felhatalmazasi-torvenyt>

<https://444.hu/2020/11/10/aki-ezt-kormanyzasnak-nevezi-az-vagy-hulye-vagy-hazudik>

Haditervutasításos rendszer. HVG. okt. 8.

Korlátok között. Az új rendkívüli jogrendről. HVG. Nov. 5.

Csendes éj, karácsonyig. HVG. Nov. 12.

Érdemes egy-egy hosszabb bekezdés erejéig tüzetesebben is felidézni az utolsó három hónap idetartozó ügyeinek legkirívóbb jelentőségű darabkáit.

2.1.1. A választási rendszer további és egyoldalú megváltoztatása

Novemberben - mindenféle előkészítés nélkül - a Fidesz váratlanul úgy módosította a választási szabályokat, hogy eleve egyetlen listára kényszerítette a vele szemben állókat. Ennek a technikai megoldása az, hogy a listaállítás lehetőségét összekötötték az egyéni választókerületben való jelöltállítási kötelezettségek radikális megemelésével. A formális érvelés azzal indokolt, hogy ezzel a megoldással ki lehetne küszöbölni az ún. kamupártok zavaró repüléseit. De ezt a magyarázatot azért sem lehet komolyan venni, mert az ilyen pártokat - és a velük együtt feltűnő szélhámosokat - eddig is főként a kormányzópárt kevéssé leplezett támogatásával lehetett néhány hétre feltámasztani.

A döntés érdemi/tartalmi részének megítélésakor egy mondat erejéig nem árt arra sem utalnunk, hogy éppen ezekben a hetekben zajlottak az ellenzéki pártok vezetőinek tárgyalásai a lehetséges közös indulás feltételeiről, s ekkor még nagyon is nyitott kérdés volt annak eldöntése: mi lehet az eredményesebb? Az, ha két ellenzéki lista indul úgy, hogy az egyéni körzetben egységesen támogatnak egy jelöltet, vagy ha eleve az egy lista/egy jelölt-kombinációval vennék fel a Fidesszel a versenyt. E viták kellős közepébe a Fidesz - mondhatni, kívülről, de sorsdöntő módon szólt bele. Az ellenzéki médiumok nem is nagyon tudták, hogy mit is kezdjenek e „kívülről érkezett segítséggel” - s az volt az érzésem, mintha valamiféle megkönnyebbüléssel fogadták volna e belső vita kényszerű eldöntését. Pedig... Nem ártana azon sem eltöprengeni, miért lett a Fidesznek érdeke az a megoldás, ami a pillanatnyi erőviszonyokat tekintve

éppenséggel neki árthatna a legtöbbet? Timeo danaos et dona ferentes... tartotta a régi római bölcsesség („félek a görögöktől, még ha ajándékot hoznak akkor is...”)¹ - szóval, e sorok írója hajlik arra a megfejtésre miszerint a Fidesznél már kidolgozták az a fajta kampánystratégiát, amelyet az „egy kihívó” esetére építenek fel. A kampánystratégia sokkal kevésbé lett volna működőképes, ha egyszerre két irányba kellett volna hadakozniuk. És ezen a ponton újra meg újra kénytelenek vagyunk visszautalni a már többször is szóba hozott orbáni esszére, amely már szeptember végén megfújta a harci kürtöt az akkor általa már egységesítetten kolbásszá összegyűrt ellenfelekkel szembeni küzdelem érdekében.

További részletről lásd:

<https://telex.hu/belfold/2020/11/12/lenyegeben-eldolt-hogy-egy-nagy-kozos-ellenzeki-lista-lehet-2022-ben>

<https://hirklikk.hu/kozelet/a-ketpartrendszer-megteremteset-szolgalja-a-valasztasi-torveny-legujabb-modositasa/372421>

Bohóctréfa. Mire való a választási törvény változtatása? HVG. Nov. 19.

Együttlépési kényszer. HVG. Dec. 3.

2.1.2. Nevetséges alkotmánymódosítások

Hasonló „jókat mondhatunk” az ugyanezen napokban kicsikart alaptörvény-módosításról is. Ennek sem volt az égvilágon semmi köze a járvány okozta veszélyhelyzethez. Sokkal több volt viszont az akkoriban újraindított „genderháborúhoz”, amelyet Dúró Dóra hisztérikus és nagy port felvert könyvdarálási akciója indított el, s amihez az egész Fidesz-média hatalmas hangerővel és támogatólag csatlakozott. Normális körülmények között már az is elképzelhetetlen, hogy a napi sajtópublicisztika szintjén zajló ideológiai viták témaköre egy-két héten belül elérhesse az alkotmányos szabályozás sürgető erejét. De hát hová is lettek a „normális körülmények” az idén?

Feltehetően a Fidesz stratégiái úgy ítélték meg, hogy ezt a homofób magán-kampányt érdemes alkotmányos szintre terelni, mert éppen ezekben a hetekben kellett volna a járvány példátlan méretű elszabadulásának naponta egyre riasztóbb adataival kormányzati szinten valamit kezdeni. Jobbnak látták a közvéleményt egy-két héttel inkább azzal elfoglalni, hogyan lehetséges alkotmányosan definiálni a családtagokat egyenként és nemenként...

¹ Nem régi római bölcsesség, hanem... Vergilius az Aeneis-ben mondatja ezt Laokoonnal...

A másik alkotmányos újdonság ehhez képest egyáltalán nem kapcsolódott a napi szintű kultúrharcos örülködésekhez, hanem nagyon is hosszabb távú anyagi megfontolás vezérelte. Miután a kormány csupán ebben az egy évben több mint ezer milliárdnyi költségvetési forrást (közpénzt ...) terelgetett át a maga teremtette alapítványok induló vagyonába, továbbá ezeknek az élére ki is nevezte a saját embereit, nagyon is érthető lépés volt eme alapítványok vagyonát megfosztani a közpénz-jellegüktől és a jövőre nézve is elzárni annak lehetőségét, hogy ebben a szférában külső kutakodások bármiféle szabálytalan eredettörténet nyomaira akadhassanak.

Azt hiszem, hogy a közösségi pénzeknek ehhez hasonló méretű, pofátlan és leplezetlen magán-vagyonosítására korábbi történelmünk során nem tudnánk példát találni. Legfeljebb az ellenkezőjére, amikor 1948/49-ben az irtózatos mennyiségű magánvagyonból teremtettek „közvagyont”, ezt akkor államosításnak hívták.

S talán unalmas újra meg újra felemlíteni, hogy tette mindezt a kormány a járvány legtragikusabb hetei idején, amikor alappal lehetett bizakodni abban, hogy az aktuális magyar társadalom elsöprő többségének kisebb gondja is nagyobb lesz annál, hogy éppen mit is dugdosnak el a Gránitszilárdságú Alaptörvény kilencedik módosításának /!!!/ részleti közé.

A részletek felől:

<https://magyarnarancs.hu/feketelyuk/duro-dora-ledaralt-egy-mesekonyvet-mert-szerinte-meseország-nem-az-aberraltake-133498>

https://hu.wikipedia.org/wiki/Meseország_nem_az_aberráltake_133498

https://index.hu/belfold/2020/11/11/duro_dora_na_ezert_kellett_daralni/

<https://444.hu/2020/11/01/szakacs-arpad-a-homoszexualitas-melegagya-lett-a-muveszet-minden-kompromisszum-arulas>

http://www.ma.hu/belfold/356012/Elfogadtak_az_alaptorveny_kilencedik_modositast

<https://magyarnarancs.hu/belpol/megszavaztak-az-alaptorveny-9-modositast-234332>

<https://privatbankar.hu/cikkek/makro/elfogadtak-az-alaptorveny-kilencedik-modositast-is.html>

A miheztartás végett. A kilencedik alkotmánymódosításról. MnCS. nov. 19.

https://hvg.hu/gazdasag/20201112_Az_alkotmanymodositast_utan_jon_a_Fidesz_gyalogsaga_a_kozpenztelenitesi_hadjaratban

2.1.3. Az elvesztett önkormányzatok sanyargatása

A rendkívüli állapotok között meghozott döntések sorozatosan és megkülönböztetett módon törekedtek az előző őszen elvesztett önkormányzatok helyzetének destabilizálására. Ezt mindenekelőtt forrásaik folyamatos megnyirbálásával, továbbá a rájuk löcsölt kényszerű feladatkörök bővítésével lehetett elérni. Ezen döntések között különösen *a saját jogon beszédhető* forrásoktól (iparüzési adó, parkolási díjak stb.) történt megfosztásuk volt a leginkább kirívó lépés egyidejűleg azzal, hogy megtiltották új adók kivetését vagy a meglévők megemelését.

Érdekes módon, ez a törekvés a korábban felemlített, vérforraló lépésekhez képest sokkal nagyobb visszhangot kapott; mind az érintett polgármesterek, mind az ellenzéki pártok, mind pedig a média folyamatosan képes volt a fokozódó népharag megjelenítésére. Olyannyira, hogy több ösfideszes polgármester is kénytelen lett a saját pártján belül szóvá tenni, hogy e lépésekkel nemcsak az ellenzék jövőbeli esélyeit rongálják, hanem a saját választóbázisukat sem lehet megkímélni a nyilvánvalóan kellemetlen következményektől.

Nos, a kormány ez utóbbi esetben az év legutolsó munkanapjain mégis talált olyan megoldást, amely a maga módján messze túllépi a cinizmus határait is. A december 24-ei hatalmas pénzosztás keretei között az ellenzéki vezetésű megyei városok szembetűnően nagy összegeket kaphattak ahhoz, hogy az önkormányzatoktól elvett pénzeket szabad felhasználású összegekkel kompenzálhassák, míg az ehhez képest tizedannyi összeget el sem érő ellenzéki városok többszörösen is célhoz kötött pénzekhez juthattak csak.

Talán az is sokat mondó fejlemény, hogy a közben felvett közvéleménykutatási adatok szerint a Fidesz-szavazók jelentős része sem ért egyet az ellenzéki önkormányzatok ilyen módon történő megfegyelmezésével, s a magunk részéről ezen nem lepődtünk meg. Ugyanis az ősszel követett kormányzati gyakorlat abból a téveszméből indul ki, hogy az ellenzéki vezetésű városokban nyilván csakis ellenzéki szavazók élnek, míg a Fideszes városokban csakis nemzethű, derék kereszténynek lakhatnak. S már mi is röstelljük újfent megemlíteni, de ennek az egész szemfényvesztésnek legfeljebb abból a nézőpontból van értelme, ha elfogadjuk, hogy minden, ami történik, azt a 2022-es választások esélyeinek szemszögéből szabad és kell csak értékelni. További részletek felől lásd:

https://hvg.hu/gazdasag/20201222_Kormany_vs_onkormanyzatok_sakkmatt

<https://merce.hu/2020/12/22/a-kormany-kegyen-mulhat-mely-onkormanyzatok-maradhatnak-eletben-az-iparuzesi-ado-lefelezese-utan/>

<https://g7.hu/kozelet/20201222/teljesen-kiszolgaltotta-teszi-az-ellenzeki-varosokat-orban-viktor-bejelentese/>

<https://www.valaszonline.hu/2020/12/22/iparuzesi-ado-velemenylang-jozsef/>

https://hvg.hu/gazdasag/20201222_Kormany_vs_onkormanyzatok_sakkmatt

<https://merce.hu/2020/12/22/a-kormany-kegyen-mulhat-mely-onkormanyzatok-maradhatnak-eletben-az-iparuzesi-ado-lefelezese-utan/>

<https://g7.hu/kozelet/20201222/teljesen-kiszolgaltotta-teszi-az-ellenzeki-varosokat-orban-viktor-bejelentese/>

<https://www.valaszonline.hu/2020/12/22/iparuzesi-ado-velemenylang-jozsef/>

2.2. Összességében a jogállamiság további lebontásáról

A jogállamiság ezen az őszön kettős értelemben is középponti kérdéssé tudta kinőni magát. Részben annak köszönhetően, hogy a magyar kormányzat az év derekától kezdődően megindította a maga nemzetközi küzdelmét azért, hogy ezt a kritériumot a jövő Uniós költségvetés megítélésekor ne lehessen figyelembe venni. Ezáltal sikerült elérni azt is, hogy ezen az őszön a „jogállamiság” mibenléte bevonult a mindennapos újságírói gyakorlat berkeibe is. Erről a játszómáról a későbbiekben egy külön alpontban fogunk megemlékezni. A másik vonatkozás viszont szorosan kapcsolható az eddigiekben összegzettekhez: hogyan alakult a jogállamiság helyzete a rendkívüli állapotok közepette?

Ezek a hetek az alkotmányjogászok, belpolitikai szakújságírók, politológusok és egyéb elemzők aranykorát jelentették, mert alig akadt olyan nap, olyan hét, amikor ne született volna olyan kormányzati döntés, amely ne kényszerítette volna ki A RENDSZER EGÉSZÉRŐL való diskurzust.

A sokféle okos írás és interjú közül is kimagaslik az az interjú, amelyet a Legfelsőbb Bíróság egykori elnöke, Baka András novemberben adott a Magyar Narancsnak. A legújabb botrány apropója az volt, hogy a kormány a Kúria élére erőszakolta azt a kedvenc jogászt, aki maga soha nem volt még bíró, de a kinevezése kedvéért még törvényt is módosítottak. <https://telex.hu/belfold/2020/10/19/varga-zs-andras-lesz-a-kuria-elnoke> Baka ennek kapcsán végig elemzi, ahogyan 2010 után a Fidesz vezetése tudatosan és négy, jól megkülönböztethető hullámban igyekszik megtörni a bírói függetlenség eszméjét, a bírói kar egészét, és e foglalási

folyamat végső pontja lesz a kúria kívülről történő kisajátítása, ennek végrehajtó embere a többszörösen is kipróbált Varga ZS. Baka András mondanivalójának azonban akad egy még hangsúlyosabb és többszörös megfontolást érdemlő szála is. Ő úgy látja, hogy a Fidesz hatalomgyakorlásának a filozófiai alapvetése a hatalom megosztásáról szóló, többszáz éven át érlelgetett felfogással való radikális szakítás, s a helyébe a hatalom egységének a végrehajtó hatalom felőli primátusa lépett.

Mindezt jól lehet igazolni a 2010 utáni legfontosabb közjogi lépések sorozatával éppen úgy, mint a kulcspozíciókba való politikai küldöttek betelepítési gyakorlatával. Az igazság valóban az, hogy ezt a felfogást maga Orbán és Kövér többször is nyilvánvalóvá is tette. Kövér László annak az érdekében tett elmélet-képzési erőfeszítései, hogy ezt az új rendszert legitimmé tegye, az elmúlt egy-két évben mind sűrűbben jelentkeztek. (Emlékezetes lehet Kövér László másfél évvel ezelőtti kirohanása ez ügyben:

https://index.hu/belfold/2019/10/23/kover_laszlo_valasztas_ellenzek_rendszervaltas/

<https://444.hu/2019/11/14/kover-laszlo-hulyesegek-a-fekek-beszedenek-hat-allitasabol-otot-visszautasitott-a-kormany>

Az ő szemében a bírói függetlenség igen régi szálla és ezt jó ideje nem is rejti véka alá: <https://jogaszvilag.hu/napi/kover-laszlo-a-biroi-fuggetlenseg-nem-abszolot/>)

Talán nem érdemelne ez az elméletinek tűnő fejtegetés ennyi szót, ha mindennek nem lennének nagyon is gyakorlati következményei. A hagyományos jogállamiság-eszme tudatos elvetésétől az évek során eljutottunk az 1990 után nehezen kiépült - és alapjaiban, eredetileg a hatalom megosztásának elfogadottságára felépített - modell szisztematikus lebontásáig.

Ezen az őszön, a járvány-teremtette rendkívüli állapotokat fel- és kihasználva a kormányzat számos apróbb és jelentősebb lépéssel igyekezett mindezt visszafordíthatatlanná változtatni. Feltehetően ez is indokolhatja, hogy a szakfolyóiratokban évek óta zajló terminológiai viták a jogállamiságról átgyűrűztek a napi- és hetilapok oldalaira is. A magunk gyűjtőszövegére szerint is legalább harminc-negyven ilyen tárgyú írást kényszerített ki a kormányzat idevágó és kritikára érdemes gyakorlata. E gazdag termés legjavát listába szedve igyekszünk körképet adni az év utolsó két-három hónapjának hatalmi/politikai alapproblémáiról:

Költséges játékok. Így szabadulna Orbán a jogállamisági mechanizmustól. MnCS. okt. 8.

Baka András - interjú: „Komoly erők mozdultak meg” MnCS. nov .

Egy szakma keresi a gyilkost. HVG. Nov. 12.

Koki, saller, atombomba. Jogállami ámokfutás. HVG. Nov. 19.

Jogállam? Magyar Hang. Dec. 18.

A jogállamiság hétköznapi esztétikája. /Fleck Z./ ÉS . dec. 17.

Államiságunk fekete éve. MHang. 2021. jan. 1.

<https://24.hu/belfold/2020/12/27/jogalkotas-torvenyek-2020-pandemia-veszelyhelyzet-orban-viktor-sandor-zsuzsa-velemeney/>

<https://24.hu/belfold/2020/12/27/jogalkotas-torvenyek-2020-pandemia-veszelyhelyzet-orban-viktor-sandor-zsuzsa-velemeney/>

3.A gazdaságvédelmi és a járvány elleni pénzek sorsa. Az őszi meglepetés az lett, hogy nem történt semmiféle változás.

Tavasszal az egész közgazdász-szakma egybehangzó bírálataként hangzott el, hogy a kormányzat a járványt legfeljebb ürügyként használja fel arra, hogy a maga által kitermelt nemzeti nagyburzsoázia - néhány kézen megszámolható - csoportjainak további gazdagodását, tőkefelhalmozását és újabb tulajdonszerzési akcióinak finanszírozását segítse elő.

Nos, a legsúlyosabb őszi hónapok során sem láttak okot arra, hogy a kabinet e szokásán változtasson. Sőt, e korábbi vádpontokat ki lehetett egészíteni két újabb szemponttal is. Egyrészt ezeknek az önkényes pénzosztogatásoknak a preferenciái között egyre leplezetlenebbül jelentek meg a következő - 2022-es – választások kedvezményezett célcsoportjai. Magyarán, elkezdődött a két év múlva esedékes választási kampány előfinanszírozása abból, amit a gazdaság helyreállítására kellett volna felhasználni.

Másrészt az őszi hónapok pénzosztogatásai még inkább nyilvánvalóvá tették a szociális szempontok nagyfokú figyelmen kívül hagyását. A 2020-as év a hazai munkavállalók és családok százezreit tette kiszolgáltatottá, változtatta védtelessé, ám a kormányzat lerázott magáról minden ilyen irányú kritikát. Az ő segítségük célcsoportja továbbra is a tehetősebb rétegek között volt azonosítható.

Ezt a gazdaságpolitikát számtalan bírálat érte, s a további részletezés helyett *csatolom mellékletként Zita esszéjét az ÉS karácsonyi duplaszámából*, ebben az írásban összefoglalta mindazokat a tényezőket, amelyek ezt a védhetetlen politikát jellemezték:

A gazdaság szekere a holtak csontjain át

Ritka rossz éve lesz a magyar gazdaságnak a most elköszönő. Ugyan még csak első háromnegyedévének adatai ismertek, de sajnos nincs semmi okunk feltételezni, hogy az utolsó három hónapban javulás állna be. Sőt, az előrejelzők többsége – beleértve a pénzügyminisztert is – további romlást valószínűsít.

A gazdaság teljesítménye (GDP) nagyjából olyan mértékben zuhan (6-7%-kal), mint 2009-ben, a globális válság mélypontján. A tavalyihoz képest hatalmas negatív fordulatot mutat valamennyi termelési ágazat, kiváltképp a vendéglátás és az építőipar. A belső keresleten belül a beruházások hanyatlása a meghatározó, de a fogyasztás is erősen zsugorodik. A GDP esésének több mint fele a külpiacon összeomlásából adódott, az export zuhanása megegyezett a 2009-ben mérttel.

A termelési és keresleti oldal visszaesése kevésbé tükröződik a kimutatott munkaerő-piaci adatokban, megítélésem szerint számbavételi okok miatt. A foglalkoztatottak száma az első háromnegyedévben csak 57 ezer fővel csökkent, a munkanélkülieké – ugyanezen felmérés szerint – mindössze 37 ezerrel nőtt. Igaz, a hivatalokban magukat munkanélküliként regisztráltak száma ennek a duplája volt, de ismeretes, hogy az álláskeresőknél csak egy része jelentkezik – több okból – a foglalkoztatási szolgálatoknál. Becslésem szerint alsó értéken kb. háromszázezer lehettek a munkájukat részben vagy teljesen elvesztők; a kormány ígéretével szemben a közmunkások száma is csökkent.

Az infláció viszont szépen tartotta magát, 3,5 százalékos nagysága dobogós helyen volt az unióban, miközben az eurózónában - amiként az recesszióban szokott volt - stagnált az árszint, de hát mi ebben is ragaszkodunk unortodox pozícióinkhoz.

A külső egyensúly tűrhetően alakult (igaz, a gaz unió pénzei is segítettek), ellentétben a belső egyensúlyt jelző államháztartással, amelynek hiánya a pénzügyminiszter becslése szerint el fogja érni a GDP 9 százalékát. Ez erősen közelíti a Gyurcsány-kormány rossz gazdaságpolitikájával 2006-ban előállítottat. Az államadósság is megszaladt, rátája várhatóan nagyobb lesz, mint a globális válság mélypontján, 2009-ben mért 78,2 százalék a GDP arányában. Ez az arány egy év alatt nagyobbra ugrott, mint a korábbi világválság két évében (2008-2009) összesen, és visszanő arra a szintre, ahonnan az adósságcsökkentést az Orbán-kormány elindította.

Összességében úgy néz ki, hogy mind a növekedési, mind az államadóssági mutatók tekintetében 2020-ban Magyarország tíz évet zuhan vissza. Kérdés: vajon ezt csak a covid okozza? Ha ugyanis erre igennel tudunk válaszolni, akkor a járvány múltával van remény a gyors helyreállásra. Sajnos azonban nem egészen ez a helyzet.

A covid előtti nyomok

A kormány képviselői az év elején nem győzték magukat feldicsérni az utóbbi években felmutatott teljesítményekért, amelyeket a következő esztendőkre is kiterjeszhetőknak véltek. Ám ez utóbbi véleményt a szakma nem osztotta, minekutána látszott, hogy véget ér a hosszú külső konjunktúra és csökkennek a bevonható uniós források is. Mindezt pedig a magyar gazdaság saját erőből nem képes ellensúlyozni, mert a jó növekedési években nem képződtek versenyképességet erősítő növekedési tartalékok (megmaradtak a technikai, termelékenységi hiátusok, a munkaerő munkavégzőképessége pedig romlott).

A konjunktúra megtörése már a múlt év utolsó negyedének adataiból egyértelműen kivehető volt. Az első negyedévhez képest jelentősen gyengült a beruházások és az export húzása (ami stabilizálni tudja a tartós növekedést és az egyensúlyt is), csak a háztartások fogyasztásának üteme erősödött. Ez utóbbit a kabinet jövedelem-kiengedő, laza politikája váltotta ki, amely a parlamenti, az uniós és az önkormányzati választások politikai igényéhez igazodott. A fogyasztás favorizálásával viszont nem lehet kellően alátámasztani a versenyképesség erősítésén alapuló, távlatos fejlődést. Összességében a termelés és a fogyasztás trendje elvált egymástól: a kibocsátás üteme hanyatlott, a mesterségesen serkentett fogyasztásé viszont tovább pörgött. A növekedés-lassulás kiütkező jegyeiben a magyar gazdaság és gazdaságirányítás nehezen meghaladható szerkezeti problémái is tükröződtek.

Ezek a tendenciák gyűrűztek át ez év első negyedévére is, amelynek adataiból legfeljebb csak az utolsó két hetet írhatjuk a covid miatti lezárások számlájára. 2020 első három hónapjában a GDP üteme kb. az előző évi felére esett, a megelőző negyedévhez képest pedig már visszaesést jelzett. A növekedés tartós és egyensúlyozó tényezői (beruházás, nettó export) hanyatlottak, csak a korábbi jövedelemfröccsökkel feltuningolt fogyasztás pörgött változatlanul.

A második negyedévben aztán „minden egész összetört”, a magyar gazdaság olyan mélyrepülést mutatott be, ami az unióhoz később csatlakozott, volt szocialista országok körében a legnagyobb volt, és amire senki nem számított. Főként annak tükrében nem, amivel a kormány dicsekedett, hogy ti. Európában az egyik legnagyobb mentőcsomagot nálunk állították össze (a GDP arányában 20 %-t kitevőt).

A kormány számlájára írható teljesítmények a járvány alatt

(Szociális és humán tragédiákat okozó késések) A covid első szakaszában már nagyban éltek a lezárások, amikor mintegy egy hónappal később – meglehetősen hányaveti módon – ismertették a gazdaság védelmét megcélzó programot. A pontosítások és korrekciók további heteket vettek igénybe – bizonytalanságban tartva többszázezer, munkáját veszítő polgártársunkat. A járvány második hullámában viszont az egészség- és az egészségügy-védelem érdekében hozott intézkedések késtek. Noha szeptember végén, október elején már észlelhető volt a járvány felpörgése – minthogy azt kapacitások híján teljesen szabadjára engedték – még mindig azt sulykolták, hogy meg kell védeni az ország működőképességét. Orbán – eszement módon, idődimenziót tévesztve – a nyári közvéleménykutatására hivatkozott, miszerint az emberektől erre kapott felhatalmazást. Naná, hogy az volt a nyári többségi vélemény, hogy ne legyenek korlátozások, hiszen akkor a járvány lecsillapodott, és a válaszadók munkájuk elvesztésétől jobban féltek – mert tudták, hogy kompenzációra nem számíthatnak -, mint a láthatatlan vírustól.

Megítélésem szerint a november 11-től bevezetett szigorúbb szabályokat minimum egy hónappal korábban kellett volna bejelenteni, és ekkor kevesebb honfitársunktól kellett volna és kellene végleg búcsút vennünk.

Más késéseket is felemlíthetnék, amelyek a covidra való tényleges felkészülés hiányáról tanúskodtak, de ez szétfeszítené ezen írás kereteit. (A „ténylegest” azért emeltem ki, mert a kormányzati kommunikációban mindig minden rendben volt – kivéve a kormányzati kommunikáció tartalmát.)

(Rossz szerkezetű gazdasági csomag) A GDP 20 százalékára beharangozott mentőcsomag zöme jórészt fikció volt: a bankrendszerre, az MNB-re, az MFB-re kiszignálva. De a kedvezményes hitelek és garanciák megemlése vajmi keveset segít azokon, akiknek a napi megélhetés a kérdés. Ingyen ebéd pedig nincs – vallotta e szélsőséges liberális elvet illiberális kormányunk. Persze nem így, hanem a munkaalapú társadalom építésére hivatkozva. És ezzel elintézettnek vélte a szociálisan elesettek millióit, amihez azóta is szigorúan tartja magát: egyszerűen nem vesz tudomást a létezésükről.

Azt vallja megoldásnak, hogy nem a munkájukat veszítőknek, hanem a beruházóknak (a tőkének) kell pénzt adni, amiből majd lecsorog a munkásoknak is. Ez persze parasztvakítás, hiszen a beruházások a válságban éppen hogy le szoktak állni – mint ahogy a magyar adatok is jelzik -, viszont az ilyen címen kiadott pénzekkel rendszeren meg lehet támogatni a NER-barátokat. És

meg is címeztek a számukra több száz milliárd forintot - ingyen ebéd módjára és olcsón megszámitott hitelek formájában is. Ehhez képest a magyar „kurzarbeit”-re filléreket fordítottak. A rászorulókat támogatását arra hivatkozva utasították vissza, hogy nem engedhető meg a költségvetési deficit elszaladása, mert akkor megint a hitelezők markába kerül az ország.

(Mintha nem volna válság) Figyelemmel kísérve a Magyar Közlönyökben megjelent kormányzati döntéseket az Operatív Törzs felállításától kezdve (jan. 31.), az a szűnni nem akaró benyomás alakult ki bennem, hogy a kormány nem tud a válságról. Szólni kellene nekik (a 15 közgazdász többször is szólt – persze hiába), hogy baj van, és másként kellene az állampolgárok pénzével bánni. Nem pedig úgy, mintha minden úgy folyhatna, mint amikor a költségvetési előirányzatokat megtervezték (2019 tavaszán!). De nem és nem...

Nem állították le azokat a nagy projekteket, amelyek csak viszik a pénzt, de soha nem fognak megtérülni; ezek felfüggesztésére pedig elégséges hivatkozási alapot teremtett volna a válság. Mintha mi sem történt volna folytatódottak a várbeli építkezések, a Városliget projektjei, a jobb politikai arculatfestést megcélzó hadiipari beszerzések. A Bp-Belgrád vasút szerződését (kb. 1000 milliárd forintos eszement elképzelés) éppen ekkor írták alá, és döntöttek Paks II. felgyorsításáról. A hadászati eszközök vásárlásán túl is tízmilliárdok folytak ki az ország militarizálása érdekében, beleértve a tömeges bevándorlás elleni védekezést is.

Több tízmilliárd forintos nagyságrendben folyósítottak forrásokat a kedvenc egyházaknak, a határon túliaknak, a Fidesz-vezette önkormányzatoknak és a kormányzati kommunikációra - a választási bázis egyben tartása, megerősítése érdekében. Ám még ezek sem voltak versenyképesek azokkal az összegekkel, amelyekkel a sportot támogatták meg új létesítmények létrehozására, meglévők fenntartására, majdani rendezvények megelőlegezésére, földutakon milliókból elővarázsolt kerékpárutakra stb. ...

Kitüntetett támogatást kapott a kastélyépítés/felújítás és általában a turizmus a Magyar Turisztikai Ügynökségen keresztül, amelynek rendre újabb és újabb tízmilliárdokat utaltak át, ahol aztán pontosan tisztában voltak az újraosztás elveivel. S hogy e családilag is szeretett ágazatnak legyen jövőképe, kidolgoztak számukra egy 2030-ig tartó projektet, kilátásba helyezve hozzá megközelítően 600 milliárd forintot.

Az említett tíz- és százmilliárdok természetesen valahol keresletet teremtenek, ám zömükben olyan objektumokat hoznak létre, amelyek önfenntartásukra kevésbé képesek, arról nem is szólva, hogy nem járulnak hozzá az ország technológiai gap-jének feltöltéséhez, versenyképességének erősítéséhez. Ezekből a pénzfolyamokból az rajzolódott ki, hogy a magyar

gazdaság védelme kevesek védelmét jelenti (nekik ingyen ebéd is jár), sokak helyett, sokak pénzéből, és e sok pénz távlatos haszonteremtés nélkül darálódik le.

(Büntető, zsákmányszerzésre irányuló elvonási politika) A válságkezelésből mindenkinek ki kell vennie a részét – e társadalmilag elfogadott szlogen mögött, az erősen szelektív forráselvonási kormánydöntések háttérében politikai erőfitogtatás, revans vétel (bosszúállás) és további harácsolási vágy munkálkodott akkor, amikor különadókat vetettek ki a bankokra, kereskedelmi cégekre, illetve erősen lekorlátozták az önkormányzatok mozgásterét. Az utóbbiakat többoldalról is megszorongatták, forrásaik megcsapolásán túl jövedelemszerzésük lefagyasztásával is. Ebben a dimenzióban is egyértelmű, hogy a kormány nem válságot akar kezelni, hanem a hatalmát végsőkéig kiterjesztendően, további ellensúlyoktól akar megszabadulni, béna kacsát faragva az ellenzéki önkormányzatokból (a többieknek majd jut a visszaosztásokból).

Soha egy percig nem merült fel, hogy a közteherviselésbe be kellene szállniuk a meggazdagodottaknak is. A pénzáramlás feljűk egyirányú utcában haladt – csak odafelé. Mindössze egyetlen esetről tudok (Göncz Árpád Alapítvány), amikor a költségvetési forrás címzettje lemondott a pénzről arra hivatkozva, hogy olyan időket élünk, amikor annak jobb helye is lenne.

(A zavarosban halászás megtámogatása) A kormány és köre nagyon hamar rájött arra, hogy a tőke a válságban tönkrement cégek olcsó megszerzésével is gyarapítható. Csak forrást kellett találni rá, amihez készséggel állt rendelkezésre az MNB a Növekedési Hitelprogram Hajrá -n és a cégekötvények felvásárlásán keresztül, az MFB a maga 1500 milliárdos alapjával továbbá a KKM a versenyképesség erősítésének címszava alatt a költségvetésből kapott több száz milliárd forinttal. Miközben az EU a járványra való tekintettel eltörölte a cégtámogatások tilalmát, a barátok tőkegyarapítását államilag is elő lehet segíteni. A kormány arról is gondoskodott, hogy a felvásárlásokat a Versenyhivatal ne vizsgálhassa, ne akadályozhassa meg. És arra is volt figyelme, hogy ebben a tőkezsákmányolásban a külföldiek ne kapjanak, vagy csak korlátozott szerepet, ami a verseny leszedését jelenti a működőtőkék piacán.

(Elengedett deficit és államadósság) Alig néhány hónap alatt 180 fokos fordulatot mutatott fel a kabinet: tavasszal még csak 2,7 százalékosra engedte tervezni az idej hiányt a GDP arányában, az év végén azonban az eredeti egy százalékos deficittel szemben 9 százaléknál tartunk. Emellett a kormány nemcsak hogy feladta az államadósságráta csökkentésének korábban általa halálosan komolyan gondolt projektjét (az eladósodást ördögtől valónak

mondta), de letett az adósság devizahányadának lezorításáról is. Kilépett a nemzetközi piacokra és áprilistól novemberig kb. 6,5 milliárd eurónyi kölcsönt vett fel. Bebiztosítva magát a rosszabb időkre, amivel azt üzeni, hogy a közeljövőben nem számít kedvező finanszírozási feltételekre. Innen kezdve lehet találgatni a kabinet pálfordulásának okait....

Következmények

(Demográfiai) Lehetséges, hogy a kontaktuskutatások összeomlása után, a túlfeszített egészségügyi rendszer munkatársainak túlhajtása következtében – főként, ha idő előtti korlátozás-feloldások is lesznek – az egy millió lakosra jutó halálozások számában az év végére felzárkózunk az unió élmezőnyébe. December elején már 16 országot sikerült e mutató szerint leköröznünk, olyanokat, mint Hollandia, Lengyelország, Portugália, Németország és a laboratóriumunknak tekintett Ausztria.

A korfa bizonyosan javulni fog: az időskorúak előrehozott elhalálozásával fiatalodik a magyar társadalom, csökken az egészségügy leterheltsége. A magán-nyugdíjpénztári rendszer felszámolásával ez lenne az Orbán-kormány második nyugdíjreformja?

(Társadalmi) A válságokban általában növekednek az egyes társadalmi csoportok közötti anyagi különbségek. Májusban figyelmeztetett is az IMF arra, hogy a kormányok tegyenek meg mindent a jövedelmi és vagyoni differenciák növekedése ellen. Nekünk azonban a Valutaalap nem diktálhat, megyünk a magunk feje után. A hatalmi logika pedig azt diktálja, hogy a NER lovagokat, barátainkat és üzletfeleinket nem lehet az út szélén hagyni, további segítséget kell számukra nyújtani. S hogy ez megtörtént, az jól látható pl. az elnyert pályázatok alapján is. A válságkezelés örve alatt tovább erősödnek a társadalmi egyenlőtlenségek. Az ebből adódó feszültségek levezetésére majd „cicáznak a szép csendőrtollak, mosolyognak és szavatolnak”, a választások előtt pedig kiosztanak néhány zsák krumplit, oszt jónapot...

(Gazdasági) A gazdaság megújulóképességének hajtóereje tovább gyengül a kiszórt, megtérülési követelményt nem támasztó beruházási pénzek elfogyasztásával. A törlesztési moratórium lejárta után (2021. jún. 30.) megszorodnak a törlesztésre képtelen cégek, amelyek a tőkekoncentráció növelésének olcsó táplálékai lesznek. A növekedés tartóoszlopa, az embertőke munkavégző-képessége ugyanakkor romlik a digitális oktatás okozta károk felszámolatlanul hagyásával, és az egészségügyi rendszer amortizálódásával. A politikai lojalitás válság alatt megerősödött tőkeáramlásbeli szerepéből következően nemcsak a monopolizáltság nő, de tovább gyengül az innováció, a verseny növekedést serkentő ereje is.

Összességében romlanak a potenciális növekedés tényezői, a munkaerő és munka hatékonysága.

S nem utolsó sorban a teljesen átláthatatlanná és így ellenőrizhetetlenné lett költségvetések korlátlan politikai játékkeret biztosítanak Orbánnak, amivel - ha ízlése szerint fog változatlanul élni -, tovább erodálódnak a termelési alapok, miközben az adóssághegy növekedésnek indul.

Az év ugyan véget ér, de a válság nem, s most még fogalmunk sincs arról, hogy a halmozódó kellemetlen következményekért milyen hosszú kerülőutat leszünk kénytelenek majd megtenni áhított felzárkózásunk érdekében.

Budapest, 2020. december 6.

P.S.

Amikor Zita megírta a maga elemzését, még nem tudhatta, hogy a leginkább arcpirító és a legnagyobb felháborodással övezett döntés ez ügyben még hátra van.

A kormány az utolsó utáni pillanatban - Szentese előtt!!! - még szétosztott 860 milliárd /!!!/ forintot,

amelyből az egészségügyre ennek az irdatlan összegnek az öt, azaz: 5 százalékát fordították, s eme 46 milliárd is a kórházak időközben felhalmozott adósságának átvállalása volt.

Azaz, ez sem az egészségügy jövőjének, hanem inkább a rossz múltjának szóló döntés volt. Egy olyan ősz után, amikor mindenki számára nyilvánvalóvá válhatott, hogy milliók sorsa, jövője a közeljövőben leginkább a hazai egészségügy javulásán múlhatna. E december 24-ei pénzosztás azért még e különleges időpont ellenére is kiváltotta a szaksajtó rosszallását:

<https://www.portfolio.hu/gazdasag/20201226/szep-csendben-hatalmasra-hizott-a-magyar-gazdasagvedelmi-mentocsomag-463178>

<https://www.portfolio.hu/gazdasag/20201225/ilyet-meg-soha-sem-csinalt-az-orban-kormany-rendkivuli-koltekezes-meg-az-utolso-pillanatban-is-463078>

<https://www.portfolio.hu/gazdasag/20201224/egyetlen-tollvonással-hatalmas-koltekezes-t-hajt-vegre-a-kormany-463046>

<https://www.portfolio.hu/podcast/20201222/koronavirus-ide-valsag-oda-2021-ben-nem-lesz-gond-az-allamadossag-finanszirozasaival-462776>

https://hvg.hu/gazdasag/20201224_fidesz_nagyvaros_tamogatas

https://hvg.hu/gazdasag/20201224_Penzugyminiszterium_koltsegvetes

https://hvg.hu/gazdasag/20201225_mcc_100milliard

https://hvg.hu/gazdasag/20201224_fidesz_nagyvaros_tamogatas

https://index.hu/gazdasag/2020/12/24/fradi_groupama_arena_felujitas/

4.És még mindig a jogállamiságról, de egészen másféle összefüggések közepette

„Rég volt háború erre.

Hadüzenettel, egyenruhás seregekkel,

látható felségjelekkel.

Vagyis már rég kitört.

A legravaszabb háború

az idők kezdete óta.

Békének álcázott,

tökéletes és határtalan.”

Molnár Krisztina: Ravasz háború. ÉS. 2020. október 30.

Ezen az őszön a magyar külpolitika formálásának is kulcsszavává lépett elő a „jogállamiság”. Nem feltétlenül előzmények nélkül és egyáltalán nem abban az értelemben, ahogyan az iménti oldalakon - belpolitikai összefüggések közepette – emlékeztünk meg róla. A következő hétéves uniós költségvetési viták közepette látott Orbán Viktor magának komoly esélyt arra, hogy egy időre megint kontinentális jelentőségű politikussá tupírozza fel magát. Az ügy előzményeiről a korábbi – legutóbbi negyedéves - összegzőnk keretei között igen nagy terjedelemben, kb. 14 oldalon már megemlékeztünk, ezért az őszig elhúzódó előzmények ismertetésétől el is tekintenénk. A lényege mindennek összefoglalható:

- A magyar kormány sok éve tisztában lehetett azzal, hogy az uniós tagállamok többségének komoly kifogásai vannak a hazai jogállami állapotokat illetően /Tavares-jelentés, Sargentini-

jelentés, majd az EP-ben megtörtént hatalmas többségű leszavazásaik, különféle eljárások megindítása, valamint az a tény, hogy ott kinn, ezen alkalmakkor Orbán sohasem volt képes megvédeni a maga álláspontját/.

- Az EPP mind kevésbé lehetett megfelelően biztonságos védernyő Orbán számára, mert a pártja/frakciója soraiban is lassan többségbe kerültek azok, akiknek elment a kedve a folyamatos Orbán-védelemtől.
- Az ősszel várható nagy horderejű pénzügyi döntések során nyílhatott utoljára alkalom arra, hogy a megmaradt egyetlen fegyverrel, a közös döntéseknek az utolsó pillanatokban történő megvétózásával teremthessen maga számára kivételes pozíciót.
- Ennek az előre jól modellezhető küzdelemnek az elsősorú vitatémája pedig tudhatóan a jogállamiság hazai hiányosságai körüli kérdésekből lett összerakható. Ezért is kért a maga számára júliusban olyan parlamenti kötelezettséget, amely mögé elbújva, végső soron éppen a demokratikus látszatokra hivatkozva állhatna ellent a kívülről érkező nyomásoknak.
- Ezt a jól végig gondolt alkufolyamatot némiképpen megakasztotta egy váratlan közjáték: október 8-án az Európai Parlament egyértelműen utasította el azt a kompromisszumos javaslatot, amely beletörődött volna az ET korábbi, lényegét inkább elkenni szándékozó javaslatába. Új küzdőtér és új csata kezdődött mindezzel.

November 5-én még minden rendben lévőknek látszott, hiszen az ET-ben megszületett megállapodást amúgy sem lehetett volna vétóval megtorpedózni. De ekkor már Orbán eleve arra készült, hogy később, az Európai Bizottságban fog majd vétózni, a közben maga mellé állított lengyelekkel egyetemben. S ettől a pillanattól kezdve heteken át az európai média címlapjára tudta magát küzdeni, mert az Unió szinte minden tagállama érintetté vált abban, hogy lesz-e elfogadott költségvetés, továbbá hozzájuthat-e mindenki ahhoz az alapoz, amelynek kitüntetett szerepe lehetne a járvány miatti gazdasági mélyrepülés leküzdésében? A déli tagállamok alig várták azt, hogy ezek a források minél előbb hozzáférhetőkké váljanak, az északiak pedig szerettek volna minél egyértelműbb garanciákat kapni arra, hogy a jövődöbéli

pénzek felhasználása során kiiktathatók lennének mindazon anomáliák, amelyeket többek között a magyar gyakorlat is szembetűnően és folyamatosan produkált az elmúlt évtized során.

Nem folytatjuk ennek az épületes zsarolási hadműveletnek a további, részletes ismertetését, mert ennek megidézésére számtalan, jó forrás is hozzáférhető.

<https://hirklikk.hu/kozelet/a-fidesz-harom-lepes-kommunikacios-semaja/371499>

https://hvg.hu/gazdasag/20201013_Csak_a_magyarok_es_a_lengyelek_nem_akarnak_jogallamisagi_feltetelekkel_unios_penzhez_jutni

https://mandiner.hu/cikk/20201107_orban_viktor_level_jogallamisag_veto_unios_penzek_an_gela_merkel

https://hvg.hu/gazdasag/20201108_Es_akkor

<https://www.portfolio.hu/unios-forrasok/20201106/belengette-a-magyar-es-a-lengyel-kormany-az-eu-s-vetot-mi-lesz-igy-az-unios-penzeinkkel-456314>

<https://www.portfolio.hu/unios-forrasok#gallery-1404>

<https://telex.hu/kulfold/2020/11/10/zsarolast-es-tuszejtest-lat-az-ep-orban-vetojanak-terveben>

https://hvg.hu/gazdasag/20201118_magyar_veto_orban_nyilatkozat

https://mandiner.hu/cikk/20201118_elkotelezettek_vagyunk_az_europai_szolidaritas_mellett

<https://24.hu/kulfold/2020/11/17/orban-eu-veto-megoldas/>

<https://www.portfolio.hu/unios-forrasok/20201117/vetougy-nincs-b-terve-az-eu-nak-pedig-erre-var-a-magyar-lengyel-paros-aggodik-merkel-bizalmasa-457882>

<https://merce.hu/2020/11/16/hivatalos-orban-viktor-megvetozza-az-unios-koltsegvetest-es-koronavirus-helyreallitasi-alapot/>

<https://telex.hu/kulfold/2020/11/18/orban-viktor-eu-csucs-jogallamisag-migracio-brusszel>

https://hvg.hu/360/20201121_Katarina_Barley_Az_EUnak_meg_kell_vedenie_az_ertekeit_Orbantol

https://hvg.hu/gazdasag/20201120_Europaban_gazdasagilag_a_magyarokat_sujtja_leginkabb_a_jarvany

<https://444.hu/2020/11/20/az-europai-neppart-szerint-meg-tudjak-majd-gyozni-a-magyar-kormanyt-a-jogallamisagi-mechanizmussal-kapcsolatban>

<https://hirklikk.hu/kozelet/orban-presztizsvesztesege-ennyi-volt-a-visegradi-egyuttmukodes/372856>

Hanem azonnal tovább ugrunk a végeredményhez, mert december tizenegyedikén megszületett az a megállapodás, amelyet valamennyi fél napokon át a maga győzelmeként ünnepelt. Számos kitűnő elemzés mutatta ki azt, hogy ezúttal valójában olyan kompromisszum született, amely a legfontosabb kérdést eldöntötte: lesz pénz. S amely nem feledkezett meg a jogállamiság

kritériumainak számon kérhetőségéről sem, hanem ezt a problémát áttolta egy másik eljárásrend keretei közé. Amiből a Fidesz aligha jöhet majd ki eredményesen, de mindez legfeljebb később derülhet ki, és addig is szabadon garázdálkodhat a már megítélt uniós pénzekkel. Magyarán, az Unió nem vállalta magára azt a - sokak által alaptalanul és fölöslegesen elvárt – szerepet, hogy ők lehessenek a következő magyar választások esélyeit kívülről eldöntő bírák. Néhány napon át mind az európai, mind a hazai közvélemény igen megosztott volt a tekintetben, hogy ki is győzött és kik vesztek ezzel az alkuval? Beletelt egy időbe, amíg a feldúlt csatázó felek képesek lettek a megszületett egyezség több szempontú elemzésre is.

<https://444.hu/2020/12/13/orban-az-eu-nyert-soros-veszített>

<https://www.portfolio.hu/unios-forrasok/20201214/rovid-tavon-orban-viktor-gyozott-hosszabb-tavon-az-eu-egesse-nyert-az-alkuval-461710>

<https://www.valaszonline.hu/2020/12/14/eu-magyarország-lengyelország-költségvetés-veto-elemzés/>

https://hvg.hu/360/20201214_Hegedus_orban_eu_koltsegvetes_veto

Orbán Viktor ebben a szócsatában úgyszintén kivette a maga részét és felmutatta az Igazi Vesztest is: Soros...naná, hogy- ő...

<https://www.youtube.com/watch?v=prWkdhaVpKM>

<https://24.hu/belfold/2020/12/13/orban-viktor-soros-gyorgy-europai-unio-veto-brusszel/>

<http://www.miniszterelnok.hu/orban-viktor-valasza-soros-gyorgy-irasara-europa-nem-hodolt-be/>

<http://www.miniszterelnok.hu/orban-viktor-valasza-soros-gyorgy-irasara/>

Nem is érdemelne ez a nevetséges utójáték említést, ha nem éppen ez a fajta krakélerség világítaná meg a legjobban azt, amit a magunk részéről a kezdetektől kezdve sejtettünk:

- Hogy ez a külpolitikai indíttatású csatározás eleve a következő választásokat szem előtt tartó Orbán belső játszmáinak a kivetülése volt, azaz lényegében és elsősorban belpolitikai célokat szolgált.
- Hogy e látszatgyőzelemért cserébe több ellenfelet szerzett magának az európai küzdőtéren, mint előtte egy évtized során összesen.
- Hogy mindeközben felszámolódott a V 4-ek korábbi érdekközössége is, és a lengyelek egészen másféle - szintén

belpolitikai indíttatású okokból - tartottak ki mellette, egészen a legutolsó pillanatokig.

- Hogy e küzdelem végjátékában feláldozódott a korábbi uniós politika néhány nélkülözhetetlen kulcsfigurája (Gottfried, Szájer, Deutsch — más és más okokból).
- Hogy e hangos és látványos szuverenitásvédelmi harcok során sikerült Orbánnak olyan fokú nemzetközi elszigetelődésbe lavíroznia magát, aminek az árát majd jövőre lesz kénytelen megfizetni.

Mármost, ami a jogállamiságot illeti, ezen az őszön Orbán játszmái – a következményeit illetően - még akkor is tragikusan kettéváltak, ha egyébként az ő fejében ez a játszma egységes keretben folyt volna. Kifelé ugyanis kénytelen volt állandóan a jogállamiságnak azt a szegmensét erőltetni, amely a kisebbségben maradók jogait védené a többségi zsarnoksággal szemben. Hiszen az ő álláspontja és érvelése soha egyetlen pillanatra sem érhetette el azt a szintet, amikor a többségivé válás esélyében ringathatta volna magát. Ezért lett kénytelen állandóan a kisebbségi jogok védelme mögé bújva védekezni.

Itthon viszont minden egyes lépését, döntését a többség erőfölényével indokolta, és ezt olyannyira természetesnek vélte, hogy nem akadt egyetlen olyan lépése sem, amikor a kisebbség szempontjait akárcsak mérlegelni is hajlandó lett volna. Itthon a többség demokratikus és felhatalmazott zsarnokaként viselkedett, és eszébe nem jutott ugyanaz a magatartás, amelyet a külső ütköztek során oly szívesen vett magára.

Ez a fajta belső ellentmondásosság radikálisan morzsolja fel mindama látszatokat, amelyekkel a Fidesz szeretné legalább a jogállamiság formális kellékeit megőrizve gyakorolni azt a fajta hatalmi megoldást, amely egyre távolabb van mindattól, amit jogállamiságnak gondolnak.

Varga Judit képes volt azt állítani, hogy a jogállamiságnak nincsen elfogadott definíciója... Erre közvetett válaszként üzenték többen is, hogy erre azért sincs szükség, mert a jogállamiságnak nem annyira fogalma van, hanem évszázadok óta ismert és tiszteletben tartott összetevői: úgymint a hatalom megosztása, a bírói függetlenség, a média szabadsága, a kisebbségek jogai, az autonómiák intézményes védelme, a közpénzekkel való elszámolás kötelezettsége stb. Csupa olyan elem, amelynek az elfogadása és fenntartása a Fidesznek egyáltalán nincsen ínyére. Lehet, ha újra ellenzékbe kerülnek, akkor ismét felfedezik ezek fontosságát.

Néhány további forrás a jogállamiság vs EU-vitákhoz:

Vétó után. MnCs. nov. 19.

A pávatánc magánya. MH. nov. 27.

Vétófenyegetés. Válság a válságban. Jelen. Nov. 26.

A dac ára. MnCS. nov. 26.

Mindenki ellen. Hegedüs Dániel nagyszerű elemzése. MnCS. dec. 3.

Kompromisszum vagy furfangos csapda? Jelen. dec. 17.

Orbán brüsszeli betlije. MnCS. dec. 17.

Út a sötétség felé. Népszava, dec. 24.

Európa lehet Orbán Waterlooja. Nva. dec. 24.

5.Gazdasági folyamatok és kulcsproblémák 2020 végén

**„Emitt is, amott is ismerős darabok,
csak az egész nincs meg, bárhogya rakosgatod.”**

Bertók László: Ha elfogy a szó. ÉS. 2020. dec. 4.

Az októbertől decemberig tartó negyedév során Zita hét olyan nagyobb lélegzetű elemzést írt, amely egyenként meghaladta a 10 ezer karakternyi terjedelmet /Liget, ÉS, Hírklikk/. Ezek közül választottam ki négyet, belőlük próbáltam összeállítani egy olyan átfogó jellegű szöveget, amelyben az általános kérdésektől haladhatunk a konkrétabb metszek felé, majd a végén az egész időszak problémáit beleilleszthetjük az Orbán-kor egészének alapkérdéseibe.

A négy írás mindegyikében szükségképpen kerülnek elő alapvető makroökonómiai összefüggések, ezért nem kizárt, hogy az olvasóknak némely mondanivalók esetében az lesz az érzése, hogy ezt mintha már olvasta volna. Magyarázatul egyelőre beérem azzal, hogy az egész fejezet egyben látásakor majd kiderülhet, hogy ezek az ismétlődések rendre más és más összefüggések között értelmezhetőek.

5.1. Általános helyzetkép

Hátramenetben

A folyóirat által feltett körkérdés nyilván a világjárvány lezajlása utáni állapotokra vonatkozik, aminek legkorábbi kezdete valószínű 2021 második feléve lehet². Az idődimenzióról ennyit. A „Merre tovább?” kérdésre többféleképpen fogalmazható meg a válasz. Lehetséges normatív szemléletben, amikor a merre kellene továbbmennünk felvetést tartjuk szem előtt. Másfelől lehetséges a pozitivista megközelítés, amikor azt vizsgáljuk, a kialakult növekedési feltételeken milyen irányú fejlődés látszik kibontakozni a magyar gazdaságban. És természetesen lehetne elegyíteni is a normatív „kell” -t (kívánalmainkat) a pozitivista „lehet”-tel (a realitások tudomásul vételével).

Ebben az írásban a leíróelméleti megközelítést igyekszem követni, aminél persze lehet majd vitatni azt, amit én reálisnak, az általam ismert folyamatokból reálisan várható következménynek tartok. S lehetséges az is, hogy az írásban jelzett „reálisan várható következmények” -re a való élet rácáfol. Kedvezőbb scenárió formájában bárcsak így lenne!

A pandémiát megelőző helyzet

A kormány nem győzi hangsúlyozni, hogy a világjárvány erős magyar gazdaságot talált el 2020 márciusában. Sérülékenysége, adósságrátája jóval kisebb volt, mint a globális válság idején, amikor az államcsőd bekövetkeztének rémével is meg kellett küzdeni. Mindezzel egyrészt azt akarja üzeni, hogy 2020 minden kudarcát a vírus okozta, másrészt, hogy a járvány megfékezése után gazdaságunk gyorsan visszapattanhat az elhagyott évi 4-5 százalékos közöti növekedési pályára, ahol aztán meg is kapaszkodhat.

2020-ban valóban nem rémlett fel az ország finanszírozhatatlansága, de

² Bár ahogyan az oltakozás elkezdődött – másfél hét alatt 21 ezer oltást adtak be – lehet, hogy ez túlzott optimizmus.

- a külföldi befektetők bizalmának mérséklődése kifejeződött a forint éven belüli jelentős árfolyamgyengülésében (a 2019 végi 330,52 forint/euró egy évvel később 365-re nőtt), értékvesztése nagyobb volt, mint ami a környező, feltörekvő országokban bekövetkezett;
- ha a tényleges államadóssághoz azt az implicit adósságot is hozzávesszük, amelyet az Orbán-kormány 2011-et követően a nyugdíjasokkal szemben keletkeztetett (ti. a magán-nyugdíjpénztári rendszer felszámolásával), akkor nem beszélhetünk a teljes államadósságráta csökkenéséről. (Surányi György szerint ez a „feltételes kötelezettségvállalás” 15 százalékponttal emeli meg az effektív adósságrátát, amivel – covid nélkül is - a 2011-es szinten vagyunk.) Vagyis 2011 után valójában adósságátváltás történt a ráta visszavágása nélkül.
- S még egy felvetés: ha jobb állapotban ért bennünket a mostani válság, mint a múlt évtizedvégi globális pénzügyi krízis, akkor a 2009 évinél kétszer nagyobb államháztartási deficittel (ami erős kiengedést, keresletöszönzést jelentett) hogyan volt lehetséges nagyjából ugyanakkora recessziót összehozni, mint a subprime válság mélypontján? Tudvalevő, hogy az akkor regnáló Bajnai-kormánynek Brüsszel nem engedélyezett anticiklikus költségvetési politikát, az Orbán-kormány viszont -felmentést kapva a maastrichti szabályok alól - tetszőleges mértékben költsékezhett.

A KSH számaiból az olvasható ki, hogy a magyar gazdaság már a covid előtt is veszített a lendületéből. 2019 első negyedévének adatait összevetve a negyedik negyedévével és 2020. első három hónapjának számaival – szembetűnő a növekedés megtörése.

Főbb növekedési adatok

(előző év azonos időszaka = 100 %)

Mutatók	2019. I. név	2019. IV. név	2020. I. név
Bruttó hazai termék	105,0	104,2	102,2
Bruttó állóeszköz-felhalmozás	121,1	104,0	95,9
Feldolgozóipari beruházások	123,7	91,9	107,9
Vállalati beruházások	122,5	85,6	103,9
Végső fogyasztás	103,4	105,9	103,0
Export (GDP-ben)	107,1	102,3	99,7
Import (GDP-ben)	108,1	106,0	101,4

Ipari GDP	103,6	100,5	101,3
Építőipari GDP	134,5	103,4	102,0
Szolgáltatási GDP	104,1	105,2	102,3

Forrás: KSH

A táblázatból látható, hogy 2019 folyamán csak a politikai ciklushoz igazodó, kormányzati szintről mesterségesen fűtött fogyasztás dinamikája erősödött és ehhez kapcsolódóan a szolgáltatások iránti kereslet. A 2019. évi lassulásnak a külső konjunktúra mérséklődése, a beruházási boom lecsengése, az uniós források hajtóerejének elgyöngülése volt az oka. A kedvezőtlenebbé váló külső feltételeket a belső motorok nem tudták pótolni, ami tükröződött a 2020. első negyedévi adatokban is, noha akkor a világjárvány még alig érinthetett meg bennünket.

A számok azt jelzik, hogy külső segítség nélkül nem sokra tudunk menni. (Ennyit a patrióta gazdaságpolitika forszírozóinak figyelmébe!) Valószínű, mert gazdaságunknak komoly szerkezeti problémái vannak, mint például, hogy a globális válság utáni helyreállítási években nem tudtunk, vagy csak keveset törleszteni modernizációs deficitünkéből. Erről árulkodnak a Világgazdasági Fórum (WEF) versenyképességi jelentései is. Eszerint az elmúlt évtizedbeli erősebb növekedés kezdetét jelző 2017-es évben a világranglista 60. helyét tudtuk elcsípi; a 2010. évi 52. helyről ide sikerült lecsúsznunk a több mint száz komponensből összeállított versenyképességi rangsorban. De a 2019. évi 4,6 százalékos GDP-dinamika ellenére is csak 0,8 százalékpontot javítottunk, azt is a magánszféra digitalizációjának köszönhetően. Az unióban még így is a sereghajtók közt voltunk (141 ország körében a 47. helyen; 2018-tól változott a WEF vizsgálat módszere, ezért a besorolás nem vethető össze a korábbi évekkel).

A járvány elleni védekezés alapjai

A kormány április elején bejelentette, hogy az újabb gazdaságvédelmi akcióterv keretében gazdaságtörténetileg példátlan méretű, 9200 milliárd forintos, a GDP 20 százalékát kitevő intézkedéscsomagot állított össze. Ebből 663 milliárd forintot tett ki a Járvány elleni védekezés alapja, amelybe a költségvetési tartalékok bedarálásán túl extra bevételeket gyűjtöttek össze annak az elvnek a meghirdetésével, hogy mindenkinek ki kell venni a részét a válság elhárításából. Ám ez a „mindenki” csak egy szűk kört jelentett, akiket a kormány nem nézett jó szemmel; így megcsapolták az önkormányzatokat, a bankokat, a kereskedőket és a pártok költségvetési forrásait (az

utóbbi persze inkább az ellenzékieknek fáj). Ebből az alapból az év folyamán 353 milliárd forinttal költöttek többet; az összes költés (1016 md) kb. egyharmadát a rendszeren túlrazott lélegeztetőgépek minden normalitást túllépő beszerzése tette ki. De a Magyar Közlönyök tanúsága szerint az alapból jutott hulladékgazdálkodásra és minisztériumok igazgatási költségeire is.

A Gazdaságvédelmi alapot (1366 milliárd forint) az államháztartáson belüli átcsoportosításokkal és a Nemzeti Foglalkoztatási alap beolvasztásával állították fel. A két alap együtt 2029 milliárd forintot tett ki, a GDP 4,4 százalékát, a hiányzó több mint 7100 milliárdot a kabinet a bankrendszerrel várta: az MNB és MFB kedvezményes hitelkonstrukcióinak, kötvénnyvásárlási programjainak kiterjesztésétől, a kereskedelmi bankokra kiterhelt hiteltörlesztési moratóriumtól és a hitelgarancia-vállalás növelésétől (az utóbbi is az unió engedménye volt). A felsorolt „banktechnikák” azonban kevésbé voltak alkalmasak az akut válságproblémák elhárítására. A Gazdaságvédelmi alapból november végéig 4410 milliárd forintot költöttek³. A két alap együttes, terven felüli költsége megközelítette a 3400 milliárd forintot, ami erősen megkérdőjelezi az alapok felállításának értelmét (mondhatnánk azt is, hogy nettó szemfényvesztés volt előállni velük).

A Pénzügyminisztérium által megjelentetett tanulmányban a kabinet 13.962 milliárd forintra tette a 2020-ban gazdaságvédelemre mozgósított összeget, ami a GDP 30 százalékát jelentette; ezzel valószínű megpályázhatjuk a világ élvonalába kerülést. A jelentésében nincs szó azokról az uniós forrásokról, amelyekből például a munkahelyteremtést és megőrzést finanszírozták. Azt a benyomást igyekeznek kelteni, hogy ez a hatalmas összeg mind a kormány gondoskodásának volt köszönhető. Arról is hallgatnak, hogy a 14 ezer milliárdot közelítő összegből 2103 milliárd nem effektív gazdasági segítség, hanem csak lehetőség, hiszen garanciavállalást és kedvezményes hitelfelvételi kerettöbbleteket jelent. További 3600 milliárd forint⁴ pedig csak átmeneti

³ Az adatok a PM 2020 december végén megjelentett jelentéséből valók: Makrogazdasági és költségvetési előrejelzés 2020-2024. Ebben több furcsaságot is találtam. Az egyik épp ehhez az adathoz kapcsolódik. A jelentés szöveges részében november végéig szólan 3044 milliárdos túlköltésről adtak információt, amiből az induló forrással együtt összesen 4410 milliárdos felhasználás jött ki. Az anyag 23. ábrájában azonban csak 3986 milliárd forintos kiadás szerepel 2020 egészére vonatkozólag. A különbség 424 milliárd forint, nem kevés, ráadásul mínuszban! Mintha decemberben ekkora összeget valakik visszafizettek volna az alapba, ami nem tűnik életszerűnek.

⁴ Ez a másik adat, aminél ellentmondást találtam a PM jelentésében. A 19. oldalon 7800 milliárd forintra becsülik a cégeknek és a háztartásoknak a hiteltörlesztési moratórium következtében megnőtt likviditását, a 23. oldalon azonban csak 3600 forintra teszik ugyanezt. Gondolom a 3600 milliárd forintos felszabaduló pénzköltést az

és visszterhes segítség a hiteltörlesztési moratóriumon keresztül (banki áráról egyelőre semmit nem tudni).

E szédítő számok után adódik a kérdés: ekkora gazdasági (és egészségügyi) segítség mellett hogyan lehetséges, hogy a covid első szakaszában – amikor a mentőcsomagok már működtek -, lényegében a II. negyedévben, kétszámjegyű visszaesést mutattunk fel, az EU 27 tagállamából a nyolcadik legmélyebb recessziót, az egykori szocialista, baráti országok közt a legnagyobbat. Vetekedve a vírus által rendesen megtépzott uniós országokkal, Spanyolországgal, Olaszországgal, Portugáliával és Franciaországgal. A III. negyedévben, amikor jelentősen csökkent a visszaesés, unión belüli pozíciónk változatlan maradt. Az esztendő átlagában a pénzügyminiszter 6,4 százalékos GDP-esést prognosztizál és a legtöbb előrejelző is e körültre teszi 2020. évi recesszióunkat, vagyis a negyedik negyedévre többnyire romlást prognosztizálnak, holott a gazdaságvédelmi eszközöknek ekkor már erősen hatniuk kellene. Annál is inkább, mert novembertől újabb és újabb bővítésükre került sor.

Úgy néz ki, hogy a 2020-as GDP-csökkenés megközelíti/eléri a subprime válság mélypontján, 2009-ben elszenvedettet. Ám akkor az államháztartás hiánya a GDP-nek csak a 4,4 százalékát tette ki, most viszont várhatóan ennek a kétszerese lesz a deficit.

De az is idetartozik, hogy 2009-ben az államadósság rátája 6,4 százalékponttal nőtt, 2020-ban viszont 15,8 százalékponttal!⁵ Ekkora adósságnövekmény a GDP-hez viszonyítva a 2008-2010 közötti kritikus három év alatt sem következett be.

A továbbiakban arra keresem a választ, hogyan fordulhatott elő, hogy a lehető leglazább monetáris politika, a háromnegyedéven át tartó hiteltörlesztési moratórium és az államháztartás kb. 5500 milliárd forintos túlköltése ellenére a magyar gazdaság 2020. évi teljesítménye az Európai Unióban a leggyöngébbek között lesz.

Lehetséges válaszok

A hazai anticiklikus monetáris és fiskális politika – a számok alapján nyugodtan mondhatjuk: kudarcának okai többretegűek. Alapvetően az volt a probléma, hogy az alkalmazott eszközök nem voltak alkalmasak, vagy csak kevésbé a visszaesést

„Egyéb finanszírozási programok”-ba sorolták bele. Ennek a 23. ábrában feltüntetett, nem csekély: 6100 milliárd forintos(!) tartalmának kifejtésével az anyag szöveges része adós maradt.

⁵ Pénzügyminisztériumi előrejelzés szerint.

feltartóztatni képes belső kereslet élénkítésére. Akik a fogyasztást tudták volna pörgetni, azok nem kaptak pénzt, ellenben azok kaptak, akik a fogyasztásukat már nem tudják bővíteni, a beruházások elindításában pedig nem voltak érdekeltek.

- **A kormány a közvetlen válságkezelés során sem követte a világ általános gyakorlatát. Azt, hogy a válság mélységét és időtartamát csökkentendő a fogyasztást kell támogatni.** A fogyasztás generál beruházást és a beruházások beindulása fölpörgeti a növekedést az eszközök és a munkaerő iránti kereslet révén (amiből majd fogyasztási kereslet lesz és da capo al fine). Orbánék megkésve és rövid időre hirdették meg a covid első fázisában a munkavédelmi támogatást, amely akkor 230 ezer munkavállalónak jelentett bizonyos ágazatokban segítséget, a foglalkoztatottak 5 százalékát érintve. A covid második szakaszában 73 ezer munkahelyet védelmeztek bérkiegészítés formájában. A két adatot nem célszerű összeadni, mert az érintett kör nagyjából azonos lehetett. De ha megtesszük, úgy is csak 300 ezer munkahely jön ki – legalábbis az ITM-től kapott információkból. Ez szignifikánsan különbözik a PM által nem sokkal később közölt 585 ezer munkahely adatától (a foglalkoztatottak 13 %-a). De ha az utóbbi lenne igaz, az is nagyon elmaradna a laboratóriumunknak tekintett osztrák gyakorlattól, ahol a munkavállalóknak már az első szakaszban a 33 százalékát megvédték, nyolcvan százalékos bérkiegészítést adva.

Áprilisban, az alapok felállításakor az volt a terv, hogy 173,9 milliárd forintot fordítanak munkahelyvédelemre, ami a GDP 0,4 százalékát jelentette. A PM december végén 325 milliárd forintról számolt be, ám ez is édes kevés volt a háztartások 22.400 milliárdos éves fogyasztási kiadásaihoz mérten.

Ezen túlmenően a kormány semmiféle szociális többlettámogatást nem volt hajlandó adni (ha csak azt nem soroljuk ide, hogy megemelte a támogatott elektromos autóvásárlás limitjét, így drágább kocsikhoz is hozzá lehetett jutni közpénzek segítségével). A munkaalapú társadalom építésére hivatkozva a munkájukat veszítőket kitörölte a látóköréből, pedig voltak néhány százezren.

Noha a járvány alatt az álláskeresők nyilvántartása megnehezült - a munkájukat veszítők és a hivatalok részéről is -, a regisztrált munkanélküliek száma júniusban meghaladta a 376 ezret. Az előző év júniusához mért 110 ezer fős többlet zöme az alacsony képzettségűek közül került ki, akik minimális tartalékkal rendelkeztek, vagy semmivel sem, amihez vegyük még hozzá, hogy a regisztrált munkanélküliek

kb. fele semmilyen pénzt nem kapott a közös kalapból. S még egy adalék az elszegényedés növekedéséhez: bár Orbán megígérte a közmunkák bővítését, annak kereteit elfelejtette megemlíteni, így kb. húszezren ettől a megalázóan kevés fizetést adó lehetőségtől is elestek.

Igaz, a kormány bizonyos körben átmenetileg elengedte a kisebb cégek adó- és járulékfizetését, de csak nagyon korlátozott ideig, néhány hónapra. A költségvetés emiatt nem szenvedett ténylegesen forráskiesést; a gazdálkodó szervek befizetései emelkedtek.

- **A kabinet a beruházások támogatására fókuszált.** Varga Mihály decemberben meg is jegyezte, hogy „30 éve nem ment egyetlen évben annyi állami támogatás beruházásra, mint idén”. Ezt el nem vitatva néhány megjegyzés.

= A beruházások egész évben estek, a támogatott II. és III. negyedévben nagyobb mértékben mint 2010 után valaha is. A IV. negyedévben további zuhanásuk várható. (Az MNB 12,8 százalékra prognosztizálta az állóeszköz-felhalmozás csökkenését az év egészében. A PM 2020 decemberében több mint 10 százalékos zuhanást várt 2020-ra és – a nagy támogatások ellenére! - 2021-re további 2,2 százalékos.)

= A beruházásokat a kabinet a versenyképesség növelését szolgáló, több száz milliárd forintra tehető alapból finanszírozza, ahonnan nagy fejlesztésekre, a legalább 1,6 millió eurót elérőkre lehet igényelni. (A kisebb cégeknek maradtak a visszerhes hitelek.)

= A beruházások része improduktív jellegű volt, olyan, amely nem, vagy csak korlátozott mértékben képes aktiválása után jövedelmet termelni. Nem generál újabb beruházásokat, és a fogyasztást is jószerivel csak a létesítés ideje alatt bővíti. A létrehozott létesítmény fenntartása, állagmegőrzése, működtetése további közpénzeket igényel. A kormány a covid évében egyáltalán nem fogta vissza magát az ilyen jellegű beruházások indításától, folytatásától, finanszírozásától. Ide voltak sorolhatók azok a százmilliárdok, amelyek a hadiiparra, a terrorelhárításra, a migránsok elleni védekezésre, az egyházi épített örökség védelmére fordítottak, vagy az államigazgatásban használódtak el, s nem kevésbé a továbbra is nagy lendülettel folytatódó sport- és presztízs beruházásokra (Várkapitányság, Városliget) fecsérlődtek.

- A határon túli magyarok gazdasági, kulturális és sporttevékenységének támogatására kiutalt kb. 100 milliárd forint értelemszerűen nem került be a hazai gazdaság vérkeringésébe (hacsak visszaosztás formájában nem).

A rendkívüli mértékben fellazított fiskális politikát a kormány nem a gazdaság, hanem saját politikájának védelmére használta.

Politikailag vezérelt volt a költségvetés bevételi és kiadási politikája is. A kabinet a 2022-es választások megnyerésére fókuszált, a potenciális támogatói kör kistafirozására, így a klientúra fenntartására és további felfuttatására állami megrendelésekkel és támogatásokkal. Ide tartozott az egyházak működésének, rendezvényeinek dotálása, a sportszervezetek és a jövőbeli sportesemények finanszírozása, a kormányzati kommunikáció, a Petőfi Irodalmi Múzeum, a Lakitelki alapítvány ötleteinek szponzorálása, székházépítés a Corvin-lánc testületének, a Nemzeti Összetartozási év rendezvényeinek többmilliárdos finanszírozása, a külképviseletek, kormányhivatalok, minisztériumok személyi és dologi kiadásainak extra kiegészítése, a nagycsaládosok gépkocsivásárlásának támogatása, a Vadászati Világkiállítás megrendezésének többszöri anyagi megsegítése, s nem utolsósorban a kormányhoz közelálló önkormányzatok ellátmányának bővítése.

A járvány alatt folytatott kormányzati politika következményei

1. **Az államháztartás hiánya a Gyurcsányi időkre (2006) emlékeztető mértékűvé, a GDP arányában 9 százalékra duzzadt.** A 2020 végén rendelkezésre álló adatok szerint az államháztartás nem a visszaeső termelés miatt kieső adóbevételek okán szakadt ki, hiszen 2019-hez képest a cégek, a költségvetési szervek és a lakosság befizetései is emelkedtek (csak az áfánál volt minimális csökkenés), hanem a kormány eszement pénzszerzése nyomán. (A központi költségvetés bevételei 5 százalékkal, a kiadásai viszont 29 százalékkal nőttek a PM évvégi becslése szerint.) Orbán Viktor az év első felében még úgy gondolta, hogy a brüsszeli engedmény ellenére is szigorú költségvetési politikát kell folytatni, nem szabad többletforrást bevonni, mert újra a spekulánsok martalékává válunk. Az áprilisban bemutatott konvergenciaprogramban és a májusban beadott 2021. évi költségvetésben is az állt, hogy 2020-ban a hiány rátája csak 3,8 százalékra emelkedik, az államadósságé pedig 65,4 százalékról 72,6 százalékra.

Júniusban aztán meglódult a deficittermelés, ami az év utolsó hónapjaiban öltött igazán riasztó mértéket. Mindez arra utal, hogy Orbánéknál szemléletváltás történt,

rájöhettek arra, hogy ha rendszeren túlköltekeznek, azzal megalapozhatnak a 2022-es választási győzelemnek, ha meg buknák a voksokat, akkor a teherviselés nem rájuk hárul.

A PM évvégi jelentése szerint a hiány kilencszerese lesz az eredeti tervnek, az államadósság 81,2 százalékos rátája⁶ pedig nagyobbra nő, mint a 2010-2011. évi, ami után Orbán határozottan kiállt az adósság csökkentésének politikája mellett. A minisztérium a 2021. évi tervet is felülírta: a költségvetésben elfogadott 2,9 százalékos hiánnyal szemben a deficit 6,5 százalékra nő, az államadósság rátája pedig alig valamivel zsugorodik (mindössze 0,4 százalékponttal) a 2020 nyarán, a parlament által megszavazott 3,3 százalékpontos mérséklődéssel szemben.

2. Orbánék úgy vállalták fel az eladósodás felpörgetésének pályáját, hogy közben elgyengítették a hitelek törlesztéséhez szükséges termelési alapokat.

- Nem erősítették meg sem az egészségügyet, sem az oktatást, sem pedig a környezet védelmét. Sőt, ezek a társadalmi alrendszerek a covid alatt tovább erodálódtak, ami tendenciózusan gyöngíti a növekedés emberi tényezőjét, hiszen ezek kondicionálják a munkavégzőképességet.
- Az adósságterheket viszont továbbra is növelni fogja, hogy a kabinet nem állította le (vagy/és nem függesztette fel) azokat a nagyberuházásokat, amelyek zömükben hitelből készülnek, ám soha nem fognak megtérülni, így a Budapest-Belgrád vasút 1000 milliárd forintos és Paks II. legalább 6000 milliárd forintos projektjét. Noha erre a rendkívüli helyzetben módot lehetett volna találni.
- A cégek vissztehermentes támogatásával (ez is uniós engedmény) a kormány legyengítette a jövedelem-megtérülés szükségességének piaci kényszerét. Megerősítette a politikától való függőség mintázatát a tőkeallokációban, háttérbe szorítva az innováció, a modernizáció versenyképesség-erősítő hatását. Ismét határozott lépéseket tettek Orbánék az előző rendszer működési logikája felé azzal a különbséggel, hogy most a köz pénzből nem a köz gazdagszik, hanem a magánvagyonok szaporodnak.
- Az állami vállalatok is százmilliárd forint felett kaptak pénzeket feltőkésítésükre, ami nagy valószínűséggel a szerkezet konzerválását, illetve az állami tulajdonlás kiszélesítését fogja eredményezni (megint egy lépés hátrafelé).

⁶ 81 százalék fölött utoljára a Bokros-csomag évében, 1995-ben volt az adósságráta.

- A hatalmasra duzzadt hadiipari beszerzésekkel és a „fűrészek” alkalmazásával megemelkedett a korrupció szintje, ami elriasztja a rendes piaci befektetőket.
- A covidválság után feltételezhetően megnő a tőkekoncentráció: a nagyhalak megeszik a tönkrement kishalakat, amihez extra forrásokhoz tudnak hozzájutni az MNB-től, az MFB-től és a KKM-től is. A kormány arról is gondoskodott, hogy a felvásárlásokat a Versenyhivatal ne vizsgálhassa, és a hazai tőke megszerzésében a külföldiek csak korlátozott szerepet kapjanak.
- Az önkormányzatok forrásainak normatív megcsapolásával és politikai alapú szelektív megtámogatásával megerősödött az állami centralizáció és a központból történő újraosztás szocialista gyakorlata. Az önkormányzatok feladatfinanszírozásának kiszélesítésével – a források elvonása és az adókvetés megtiltása mellett – lekorlátozódik az önkormányzatiság működése és annak lehetősége, hogy a helyi intézmények segítséget tudjanak nyújtani a területükön élőknek.
- A különadók rendszerének csuklóból történő visszaállításával nőtt a kormányzati politika kiszámíthatatlansága és az ebből adódó bizalomhiány a normál, a „tűztől távol lévő” potenciális befektetők körében.

Mondandóm összegzésképpen válaszom a szerkesztőség által feltett kérdésre: hát kérem szépen, erre megyünk tovább, azaz tovább a „lenini úton”, azzal a különbséggel, hogy a kiválasztottak, a lojálisak zsebei tömődnek, miközben az elszegényedés fokozódik.

2020-ban a Világgazdasági Fórum nem tudta megújítani a világjárvány miatt az előző évi versenyképességi rangsort. Csak 37 országban tudott felmérést készíteni, Magyarország belekerült ebbe a körbe. A WEF kutatói ezúttal azt elemezték, hogy milyen esélyeik vannak az egyes gazdaságoknak a járvány utáni helyreállításra, növekedési pályára állásra. Magyarország felkészültségére egy jóindulatú elégséges osztályzatot adtak 2020 decemberében...

Hátramenet /Külgazdaság 2021. jan. 7. /

5.2. Az inflációról

Aktuális kérdések a forint inflációjáról

Az inflációt mindenki másként érzi, hivatalos adatával senki nem ért egyet. Ez így is van rendjén, hiszen a Statisztikai Hivatal által közölt számban a fogyasztás teljes körére kiterjedő átlagszám jut kifejezésre. Ám a covid időszakban ezzel sincs minden rendjén. A bezárkózás és elzárkózás idején ugyanis radikálisan átrendeződik a háztartások fogyasztásának szerkezete, a KSH viszont a súlyozásnál a két évvel korábbi arányokat veszi figyelembe. A járványra jellemző, valóságközelibb mai arányokkal, amelyben az élelmiszereknek nagyobb súlyt tulajdonítunk, mint a kevésbé vásárolt iparcikkeknek és az igénybe vett szabadidős szolgáltatásoknak, közlekedési költségeknek, becslésem szerint az idei első háromnegyedévi infláció nem 3,5 százalék lenne, hanem inkább 4 százalék közelében alakulna. Persze ezzel a számmal sem értene egyet mindenki, főleg nem a nyugdíjasok, akiknek a fogyasztásában idén a kiemelkedő drágulást jelző élelmiszereknek jelentős súlyuk van.

Ami viszont szakmailag nehezen érthető az az, hogy mértékében és tendenciájában miért különbözik a forint inflációja az unió béliektől.

Az Európai Unióban tavaly - a lanyhuló konjunktúrát követve – mérséklődött és idén is folytatódott az infláció ütemének csökkenése. Visszaesésekor ilyen ármozgás szokott mutatkozni, hiszen a kereslet zsugorodása lehűti, kioltja az infláció húzóerejét. Ehhez képest a hazai inflációs pálya 2019-től más rajzolatú, amint az a következő táblázat adatai alapján nyomon követhető.

Inflációalakulás
(előző időszak = 100 %)

Idő	Magyarország	EU-27*	Euróövezet
2014-16 átlaga	0,2	0,2	0,2
2017	2,4	1,6	1,5
2018	2,9	1,8	1,8
2019	3,4	1,4	1,2
2020. I. negyedév	4,3	1,5	1,1
II. negyedév	2,5	0,6	0,2
III. negyedév	3,7	0,5	0

2020. negyedév	I-III.	3,5	0,9	0,4
-------------------	--------	-----	-----	-----

Forrás: KSH

*Nagy-Britannia már nincs benne.

Ez év első háromnegyedévének átlagában öt európai országban csökkent az árszínvonal (defláció), további tizenkilencben pedig alacsonyabb volt a drágulás mértéke az előző évinél (dezinfláció). Nálunk viszont tavaly is erősödött, ami ebben az évben is folytatódott. Szeptemberig a KSH 3,5 százalékos éves fogyasztói árszínvonal-emelkedést publikált, ami nemcsak magasabb a tavalyinál, de a legnagyobb az unióban (igaz, meg kell osztanunk ezt a dicső helyet a csehekkel), ami előrelépés (Magyarország jobban teljesít!), hiszen tavaly még be kellett érniük a második hellyel. Az MNB szeptemberi prognózisa szerint az év egészében 3,5-3-6 százalékos lesz a drágulás, vagyis nagyobb, mint 2019-ben.

A többi európai országtól eltérő inflációnkban két körülménynek van szerintem meghatározó szerepe. Az írás nem ígér könnyű olvasmányélményt, de aki átrágja magát rajta, annak reményeim szerint néhány összefüggés világosabbá válik.

Árfolyamhatás

Teljes importunk több mint negyven százaléka fogyasztási cikk, amelynek forintárszintjét a forint árfolyamgyengülése is befolyásolja. Ha az importőrnek forintban többbe kerül az áru, akkor ezt a belföldi árakban is igyekszik érvényesíteni. Lehetséges persze, hogy az erős verseny megakasztja az áremelési szándékát, de nem reális azt feltételezni, hogy az importőrök nem tudják áthárítani a költségnövekedésüket – mint ahogy erről a jegybank vélekedik. Legfeljebb az árstatisztika nem képes követni, vagy csak rosszul a technikai fejlődésből és a divat változásából következő termékkínálat cseréjét, és ezért nem jelenik meg markánsan az árindexben a gyengülő forint hatása. A forint árfolyamának romlása nem volt csekély: a 2016. évi 311,50 forinttal szemben napjainkban az euró 365 forint körül/felett tanyázik. A dollár ugyanezen idő alatt 281,40 forintról kb. 309 forintig drágult. (A feltörekvő országok valutáinak árfolyama általában egyirányba mozdul, a számok azonban rendre azt jelezték, hogy a forint – kedvezőtlen időszakokban – a többi kelet-közép-európai valutához mérten nagyobb mértékben romlott.)

Az utóbbi években bekövetkezett forintárfolyam-gyengülés mögött az a tudatosan vállalt jegybanki szándék húzódik meg, amely az olcsó pénz politikájával kíván hozzájárulni a növekedéshez. Ha a forintmegtakarítók a jegybank által leszorított kamatszinttel elégedetlenek,

euróra vagy más jobb valutára cserélik le a valutánkat. Az így megnőtt forintkínálat gyengíti a pénzünket. Ám a gyengébb forintból az exportőrök extra jövedelemre tudnak szert tenni, ami ösztönzi a külső piacokra termelést. Az MNB azért folytathatta eddig ezt a növekedést serkentő (és saját nyereségét növelő), gyenge árfolyamra játszó politikáját (bár tagadja, hogy árfolyamcélja lenne), mert a forint inflációja nem szaladt el, az általa célként tételezett határon belül (3+-1 százalék) maradt. Eddig!

Az idei esztendő ugyanis úgy kezdődött, hogy január-februárban az infláció meghaladta az MNB „tűrőhatárának” felső értékét. Majd besegített a világjárvány miatti olajárzuhanás és a korlátozások miatti keresletcsökkenés, (az utóbbihoz a lakosság biztonsági megtakarításainak felfutása is hozzájárult). A korlátozások harmadik negyedévi oldása azonban újra négy százalék közelébe repítette inflációnkat (az üzemanyagok áresése ellenére is!), amiben elsősorban az elhalasztott kereslet piacra zúdulása és a kínálati oldal ehhez való alkalmazkodása játszott szerepet. Magyarán, a covid zárlatai miatt veszteséget szenvedő termelők és szolgáltatók bevételeik kiesését pótlóan megemelték az árakat, amit a keresleti oldal elfogadott. (Legjobb példája ennek az üdülési szolgáltatások árainak hirtelen megugrása.)

De a megugró júliusi, augusztusi inflációban szerepe lehetett annak is, hogy januártól augusztus végéig az euró 23 forintra drágult. Ilyen körülmények közt az infláció védelmére fókuszáló jegybanknak szigorítania kellett volna. Ezzel ellentétben júliusban folytatta júniusban megkezdett kamatvágását, amivel az alapkamat 0,6 százalékra zsugorodott; ez nem erősítette a befektetői bizalmat és az euró árfolyama szeptemberben kezdte közelíteni a 370 forintot. Ez már azonban az MNB-nek is soknak tűnhetett, előbb szóbeli beavatkozással próbálkoztak, amikor kiemelték, hogy a jegybank első számú feladata a forint vásárlóértékének védelme, majd ennek hatástalansága miatt (ti. az árfolyam tovább gyengült) 0,15 százalékponttal megemelték az egyhetes betétek kamatát, vagyis az irányadó rátát. Ez hozott is némi visszaerősödést, de szeptember végén ismét 365 forintba került egy euró. Így jöttünk át októberre, amikor a piac további monetáris szigorítást várt. Ez lett volna ugyanis a logikus, hiszen az augusztusi, Európában legmagasabb, 3,9 százalékos infláció után 12 előrejelző szeptemberre is 3,9-4 százalékos drágulást prognosztizált. S ezzel lényegében megegyezett az MNB szakértőinek várakozása is, akik 3,7-4,1 százalékra becsülték a szeptemberi inflációt.

A tényszám azonban – mindenki meglepetésére – 3,4 százalék lett, a KSH közlése szerint. Ennek értékelése előtt azonban vissza kell térnem a fura hazai inflációs pálya elvarratlanul hagyott másik tényezőjéhez.

Választásokra sandító jövedelempolitika

Inflációnkat 2016-tól egyértelműen fűtötte a konjunktúra élénkítésére koncentráló (amikor egyébként is jó volt a külső konjunktúra!), kiengedő jellegű gazdaságpolitika (ezt támogatta meg a jelzett laza monetáris politika is) – nem kevésbé a parlamenti, uniós és önkormányzati választásokra készülve. Ezen belül kitüntetett szerepet kapott a jövedelempolitika, amely részben a legkisebb bérek emelésének korábbiaknál jóval nagyobb előírásán, részben a családi adókedvezmények növelésén alapult. A 2016 utáni reálkereset dinamikája nyolc-tízszeresére emelkedett a globális válság utáni évekhez képest és négyszer gyorsabb volt, mint a nemzetgazdaság termelékenységének emelkedése, így keresleti oldalról inflációt növelő hatást váltott ki. A bérek költségoldali inflációs nyomását a szociális hozzájárulás visszavágása enyhítette. Minthogy közben a foglalkoztatás is bővült, az összkereslet felpörgött. A háztartások fogyasztási dinamikája a korábbi évek többszörösére nőtt.

2020 első felében is ezek a bér- és keresleti hatások érvényesültek, ezért – az uniós tagok többségével ellentétben – nem mérséklődött nálunk az infláció, nem állt elő a recesszióban szokásos dezinfláció vagy defláció.

A reálbérek, a foglalkoztatás, a háztartások fogyasztási kiadásai és a termelékenység alakulása (előző időszak=100 %)

Idő	Reálkereset	Foglalkoztatás	Háztartások fogyasztási kiadása	Termelékenység a nemzetgazdaságban
2016	107,4	103,4	104,8	98,7
2017	110,3	101,6	104,7	102,7
2018	108,2	101,1	104,8	103,7
2019	107,7	101,0	104,6	103,6
2020. I. név	104,6	99,3	104,6	102,9
II. név	107,2	97,7	91,7	88,4

Forrás: KSH

A szeptemberi infláció adatáról

A szeptemberi infláció értelmezéséhez tudni kell, hogy az év/év indexeket (szept./szept.) az előző hónaphoz képest bekövetkezett árszintváltozás (szept./aug.) dönti el. Ez adódik hozzá az

esztendőn belül addig lezajlott dráguláshoz, és ehhez jön az előző évről áthúzódó áremelkedés. Ha szeptemberben egyáltalán nem nőttek volna az árak augusztushoz mérten, akkor 3,8 százalékos lett volna az index. A prognóziskészítők 0,2 százalékos drágulást valószínűsítettek szeptemberre augusztushoz mérten, így íródott náluk 4 százalékra a várt ütem.

A KSH által publikált 3,4 százalékos adatban azonban a hivatal 0,4 százalékos árszínvonalcsökkenést hozott ki augusztushoz képest. Ez úgy jött ki nekik, hogy más áruk áremelkedése mellett szerintük szeptemberben többek között olcsóbb lett a sertés- és baromfihús, a húskonzerv, a hal, a tej, tejtermék, tojás, a vaj, vajkrém, a sertézsiradék, a cukor, az étolaj, a margarin, a rizs, a hántoltolmányok, a csokoládé, a kakaó, cukrászáru, a jégkrém, az édesipari lisztesáru, a zöldség, gyümölcs, burgonya, a tartósított ételek, a fűszerek, ételízesítők, a bolti kávé, továbbá az összes szeszesital. Az iparcikkek körében is voltak árcsökkenések, a szolgáltatásokon belül a lakbér, a közlekedési szolgáltatás, a telefon, az internet, a tv-előfizetés, a sport- és múzeumi belépők, a belföldi és külföldi üdülés került kevesebbe az előző hónaphoz képest.

Lehet, hogy e cikk olvasója a felsorolt árcsökkenéseket elhiszi, én nem tartozom közéjük. Szeptemberben rendszerint emelkedni szokott az árszint augusztushoz mérten. A mostani szeptemberben a keresleti nyomás nem mérséklődhetett radikálisan az elfogadott béremelések okán. (A felsorolt élelmiszerek zöme egyébként is merev keresletű, vagyis akkor is megvesszük, ha csökken a jövedelmünk.) De irreális azt is feltételezni, hogy a termelési oldalon enyhült volna a költségnyomás és/vagy a profit feltöltésének igénye. A burgonya, a gyümölcs és zöldségárak mérséklődését még el tudom fogadni, a többi piacjáró háziasszonyként sem. Nem életszerű ugyanis, hogy a megelőző hónapokban például megemelik a tojás, a tej, és tejtermékek árát, amit aztán szeptemberben visszavesznek. Vagy hogy a júliusban és augusztusban felment szeszesitalárakat szeptemberben lecsökkentik. Vagy netán országos élelmiszer és szeszesital árcsökkentési akciók voltak? Szeptemberben ilyesmi nem szokott előfordulni.

Még a belföldi üdülések szezon utáni kínálati árainak mérséklése érthető valamelyest, de honnan veszi a hivatal, hogy külföldön olcsóbban üdültünk gyengébb forintárfolyam és az országhatárok lezárása mellett?

A 3,4 százalékra kihozott szeptemberi árindexszel a KSH sokat segített az MNB-nek: nem kell a monetáris szigor eszközéhez nyúlnia, politikája továbbra is laza maradhat, növekedést támogató. S bízhat abban, hogy a forintgyengülés inflációs hatását majd kívülről ellensúlyozza

az alacsony külső infláció, belülről pedig a járvány második szakasza miatt előálló csökkenő fogyasztási kereslet (már csak a biztonsági tartalékképzés okán is).

Az, hogy a kimutatott inflációnak, a kimutatott béremelkedéseknek, a kimutatott foglalkoztatásnak és munkanélküliségnek a covid által kiváltott speciális körülmények közt a korábbiaknál is kevesebb köze van a valós történésekhez, a döntést hozók közül senkit sem érdekel. Ez a fajta „érdektelenség” egyenes következménye annak a kormányzati politikának, amely hosszú évek óta füttyül a legelemibb törvényszerűségekre is, a gazdaságra csakis a privát gazdagodás és a hatalom megtartása szemszögéből képes tekinteni.

Még jó, hogy nekünk még megvan a morgás joga, de mire megyünk vele?

Hírklkk, 2020. október 21.

5.3. Az államadósságról

Orbán Viktor államadósság elleni küzdelme

A kormány eredeti terve 2020-ra az volt, hogy csak egy százalékos lesz az államháztartás hiánya a bruttó hazai termékhez (GDP) viszonyítva, ami az előző évi deficit megfelezését jelentette, az államadósság rátája⁷ pedig – szintén a GDP-hez mérten – 63,4 százalékra csökken. A vilá járvány azonban mindent felborított. 2020 végén – a Pénzügyminisztérium novemberi prognózisa szerint – a deficitráta az eredeti terv 8-9-szerese lesz, az államadósság rátája pedig visszanyúlhat globális válságbeli (2009) szintjére (78-80%). Ám ezekben a számokban megítélésem szerint nemcsak a vírus okozta termelés kiesés és többletkiadás játszik szerepet. Erősen benne van az a kormányzati politika is, amely az esztendő folyamán 180 fokos fordulatot vett korábban vallott költségvetési, eladósodási politikájához képest.

Harc az adósság növekedése ellen

Ez év márciusában Orbán Viktor a Magyar Kereskedelmi és Iparkamarában tartott előadásában a hitelek felvételét még „ördögtől valónak” tartotta, ami ellen mindenképpen harcolnunk kell.

⁷ A ráta számlálójában az állam felgyűlt adóssága szerepel – 2019 végén ez 31.778 milliárd forintot tett ki. A mutató változása függ az adott évben kitermelt államháztartási hiánytól, az adósságot terhelő kamatoktól, devizában fennálló része pedig a forint árfolyamától. Az adósságállomány forintban kifejezett értéke deficités költségvetés, emelkedő kamatlábak és romló forintárfolyam mellett természetesen növekszik. Tavaly például több mint 4000 milliárd forinttal emelkedett. Ugyanekkor azonban az államadósság rátája csökkenhet, mint történt ez 2019-ben is, ha a nevezőben szereplő, forintban számított GDP gyorsabban emelkedik, mint a számlálóbéli adat.

Az elkövetkező évekre két célt fogalmazott meg, egyfelől, hogy megőrizzük az unióval szembeni 2 százalékpontos növekedési előnyünket, másfelől pedig, hogy nullára csökkentsük a devizában fennálló adósságunkat. Még áprilisban is azt vallotta, hogy a válság ellenére is 3 százalék alatt kell tartanunk 2020-ban az államháztartás hiányát⁸, nem szabad a költségvetésnek előlött többletforrásokat bevonni, mert abból újra eladósodás lesz, és a spekulánsok martalékává válunk. Lényegében ezzel indokolta, hogy – más országokhoz, például Ausztriához képest – miért olyan szűkmarkú a kormány, miért nem kompenzálja vagy kompenzálja nagyobb mértékben a cégek és a háztartások vírus okozta válság miatt kieső jövedelmét.

Orbán a hitelek felvételét elutasító politikáját április végén, május elején is megerősítette akkor, amikor kikelt Soros György örökjáradék kötvényének ajánlata ellen. Soros az uniónak azt javasolta, hogy a válság legyűrésére felállítandó Helyreállítási Alap forrásait olyan kötvények kibocsátásával teremtsék elő, amelynél csak a kamatokat kell fizetni, a kölcsön törlesztése tetszőleges időben történhet. Ennél jobb ajánlatot adós nem is kaphat, hiszen a tőkét korlátlan ideig használhatja, ráadásul igen alacsony, 0,5 százalékos kamattal (Sorosnak ez volt az ajánlata). Ám Orbán ezt azonnal elutasította, rámutatva arra, hogy az „ördög” így akarja örökre eladósítani, „adósrabszolgaságba dönteni” Európát. Olyan súlyosnak ítélte ezt a problémát, hogy azt bevetette a június elejétől meghirdetett Nemzeti konzultációba is. Ennek a 10. kérdése így hangzott: „Ön elutasítja Soros György tervét, amely beláthatatlanul hosszú időre eladósítaná hazánkat?” Válaszolni igennel vagy nemmel lehetett. A kitöltött kérdőívet visszaküldő 1.682.295 fideszjólnevelte honfitársunk 96 százaléka igennel válaszolt erre a kérdésre.

Megjegyzem, az unió örökjáradék kötvény helyett egészen más finanszírozási megoldásban gondolkodott, közös kötvénykibocsátásban, amit 2026-tól 2058-ig kellene törleszteni (valószínű, a kamat nem lesz kisebb 0,5 százaléknál). Orbán eleinte ez ellen is berzenkedett – mondván a magyar emberek nem szeretik a hitelfelvételt -, de aztán elállt a közös eladósodás megvétőzésától, mert hogy ő nem akar rosszat az unió kölcsönére rászorulóknak.

Nem sokkal ezután még megengedte azt a „gondolatkísérletet” is, hogy mi esetleg nem kérünk ebből a Helyreállítási Alapból, vagyis – a saját érdekét követve, hogy ti. ne legyen kontrol - kb. 6-7000 milliárd forinttól fosztotta volna meg az országot.

⁸ Ezt a maastrichti kritériumot akkor az unió már feloldotta, vagyis lehetővé tette, hogy a válság mérséklése, legyűrése érdekében a költségvetési politika a 3 százalékos deficitkorlát eltörlésével fellazulhasson.

Az adósság felpörgetése

A lefüggönyözött kormányablakok mögött ugyanakkor valószínűsíthetően nagy harcok folytak. Erre következtethetünk abból, hogy az Államadósságot Kezelő Központ áprilisban 1 milliárd euróról 4 milliárdra emelte fel 2020. évi hitelfelvételi tervét. Mondván, a járvány be fogja szakítani a termelést, mély válság lesz, az országot pedig finanszírozni kell, és addig kell a piacokra kilépni, amíg még viszonylag kedvező feltételek mutatkoznak számunkra. A jegybank megnyilvánulásai közül azonban ennek az ellenkezője volt kiolvasható. Nemcsak abból, ahogy az elnöke az eladósodásról vélekedett⁹, hanem abból is, hogy az MNB lényegében szeptember végéig kitartott – egyedülként – azon véleménye mellett, hogy idén nem lesz visszaesés a magyar gazdaságban, sőt, még egy kis növekedés is lehetséges. Ez zene volt Orbán füleinek, amivel megnyugtathatta magát: tehát nem kell sok pénzt kiszórni a népnek. Ám ekkor is többes játékot játszott. Egyrészt elengedte a kölcsönfelvételt, az eladósodás felpörgetését, másrészt népe előtt úgy tett, mintha harcolna ellene, harmadrészt esze ágában nem volt a többletpénzekből az arra rászoruló népnek juttatni. A GDP 20 százaléka taksált válságkezelő alap – amely ezen arány szerint az egyik legmagasabb volt az unióban -, a legsmucigabb volt a rászorultak finanszírozásában.

A kuliszák mögötti belső harcokra utalhatott az is, hogy Orbán maga mellé vette Nagy Mártont, aki nagy valószínűséggel a Matolcsy Györggyel folytatott viták miatt távozott a jegybank alelnöki pozíciójából.

A kormányzati kommunikációval szemben a Kincstár már áprilisban eladott 2 milliárd euróért olyan állampapírokat, amelyek 6 és 12 éves lejáratúak voltak 1,125 és 1,625 százalékos fix kamatok mellett (ez a német papírokénál magasabb volt). Júniusban megtörtént 1,5 milliárd eurós „zöldkötvény” értékesítése, majd szeptemberben – euróban számítva – fél milliárdot vontunk be a japán piacokról. Novemberben pedig 2,5 milliárd eurónyi kötvényt bocsátottunk ki 10 és 30 évre szólóan 0,5 és 1,5 százalékos kamattal.

Az év végén tehát ott tartunk, hogy 6,5 milliárd eurónyi hitelt vettünk fel a nemzetközi piacokon, ami korántsem mutat Orbán Viktor márciusban megfogalmazott céljának teljesülése irányába, hogy ti. le kell nullázni devizában fennálló adósságunkat. A Pénzügyminisztériumban úgy számolnak (novemberben!), hogy a teljes államadósság az év végén kb. 5300 milliárd forinttal nagyobb lesz az előző évinél, vagyis visszanő arra a szintre, ahonnan 2011-ben Orbán az államadósság csökkentésének programját elindította. Akkor azt mondta, hogy az

⁹ Osztotta főnökének véleményét

államadósság nem közgazdasági probléma, hanem ellenség, amit ha nem győzünk le, akkor az győz le bennünket.

A Varga Mihály által prezentált prognózis szerint győzelemről szó nem lehet, hiszen az adósságráta nemcsak visszanő a 2010. évi szintre, de kétszer olyan gyorsan emelkedik, mint a globális válságban kikényszerült IMF-EU-IBRD hitelfelvételkor. Akkor a Fidesz-MPP szóvivője, Szijjártó Péter ezt a kölcsönfelvételt (20 milliárd eurót kaptunk a devizatartalékok megerősítésére) úgy minősítette, hogy Gyurcsány „szégyenpadra ültette az országot”, és a hitel megterheli a jövő nemzedékét. Ezzel szemben Orbán Viktor a most novemberi 2,5 milliárd eurós kölcsönt győzelemként ünnepelte, mint ami azt mutatja, hogy a nemzetközi tőke bízik bennünk, jó irányba mennek a dolgaink...

Orbán pálfordulásának tényezői

Ezek után kézenfekvő a kérdés: mi lehet az oka annak, hogy Orbán Viktor szabadon engedte egyik nagy ellenségét, az adósságot, amelyet most már nem akar legyőzni. Különös tekintettel arra is, hogy a Varga Mihály által kiszivárogtatott adatokból az olvasható ki, miszerint 2021-ben sem lesz e tekintetben érdemi korrekció. Hiszen a májusban bemutatott költségvetési törvényben jövőre az államháztartás deficitjének rátája alatta maradt az unió által kívánt 3 százaléknak, december elején viszont ezt az adatot a pénzügyminiszter 6,5 százalékosra taksálta.¹⁰ A kormányzat fiskális politikájának gyökeres fordulatában – megítélésem szerint – több tényező együttlásáról lehetett szó.

1. A fiskális politikát a mindenkori konkrét körülményektől függően annak alapján kell kialakítani, hogy milyen módon tudja az államháztartás leginkább elősegíteni hosszabb távon a gazdaság és társadalom kiegyensúlyozott és tartós fejlődését. Orbán szempontja azonban nem ez, hanem mindig politikai, a hatalom (és a pénz!) megtartására irányul, ami a mindenkori itt és most problémák rövid távú megoldását jelenti. Döntései szituatívák. Amikor Gyurcsányt kellett 2008 végén lefejelni, akkor adósságellenes volt¹¹, aztán egy fél év múlva már azt kezdte pedzegetni, hogy majd nekik is kell egy ilyen kölcsön a Valutaalaptól. (Vagyis amit ő vesz fel, az jó hitel.)

¹⁰ Ez év áprilisában a PM a legrosszabb variáns szerint, ami több mint 7 százalékos GDP-visszaeséssel számolt 2020-ra és csak 3 százalékos növekedéssel 2021-re, még csak 3,7 százalékra vélelmezte a GDP arányában mért államháztartási hiányt.

¹¹ Figyelmen kívül hagyva, hogy a nagyhitel felvételével lett elhárítva akkor a szimbolikus államcsőd valóságává válása.

A miniszterelnök nehezen törődött bele, hogy az államháztartás hiányát az unió szabályai szerint a GDP 3 százaléka alatt kell tartania, mert ez erősen bekorlátozta az általa vágyott mozgásteret. Hosszas huzavona után – 2012-re – megértette, hogyha nem engedelmeskedik, elvonják tőle a kohéziós alapok egy részét. Vagyis a pénzmegvonástól való félelem lett nála gazdaság szabályozóvá, és fogadta el a Matolcsy által unortodoxnak nevezett döntéseket, amelyek valójában ad hoc, a növekedési alapok meggyengítésével járó ötletek, vagdalkozások voltak. Azaz nélkülöztek átgondolt, koherens gazdaságpolitikát.

Orbán Viktor az adósság elleni küzdelembe azért állt bele, mert a 2010 második felére kialakult totális zűrzavarból¹², mert csak valami új storyval tudott kimenekülni – ezt tanácsolták neki –, s erre szolgált a Széll Kálmán Terv. Ebben olyan radikális adósságcsökkentő pályát írtak le, amivel 2014-ben majd elő lehet állni, és választásokat lehet nyerni, hiszen nagyon mélyről indulva gyorsan lehet eredményeket felmutatni. A bemutatott terv az államadósság rátáját 80 százalékról 2015-re 64 százalékra levihetőnek állította be, figyelemmel az időközben belendülő növekedésre, a magánnyugdíjpénztári megtakarítások adósságtörlesztésre fordítására és e rendszer felszámolására. Az előbbiből 3000 milliárd forint volt remélhető, a beszántásból pedig évente több száz milliárd forintos költségvetési bevétel. Így lett az államadósság elleni küzdelem politikai céljá, s ebből kifolyólag Orbán egyetlen percig sem mérlegelte, hogy az adósság csökkentéséért vívott harca hosszú távon milyen árat követel a magyar gazdaságtól és társadalomtól. Hogy a mennyiségi visszashorítás mögött milyen strukturális problémákat okoz (ld. nyugdíjfinanszírozás, oktatás, egészségügy, környezetvédelem stb.).

Annyira persze nem volt elkötelezve Orbán Viktor az adósság visszashorítása mellett, hogy egyszer is deficitmentes államháztartást prezentáljon. Hogy a „hét bő esztendőben” tartalékot képezzen. A bibliai József tanácsával szemben a bőség éveiben (utóbbi idők) termelő év végi megtakarításokat is rendre kiszórta. Több száz milliárd forint talált pénzt vitt Orbán Jézuskája az őt támogatóknak: egyházaknak, határon túliaknak és az örökös favoritnak, a sportnak. Bár a Brüsszel megkívánta 3 százalékos

¹² A nyár folyamán tárgyaló IMF küldöttséget hazazavartá, az önkormányzati választások után sem álltak elő azzal, amire a befektetők vártak: koherens, a költségvetést strukturális reformokkal rendbetevő gazdaságpolitikával. S azért nem, mert nem volt ilyen terve a Fidesznek, Matolcsyék csak akcióztak, ami a kiszámíthatatlanság szülőanyja, a befektetők legfőbb elriasztója. Az ilyen-olyan elvonások további bevonására – vagyis a bizonytalanság folytatódására - pedig számítani lehetett, hiszen az egykulcsos személyi adórendszerre való átállás mintegy 500 milliárd forintos lyukat vágott a költségvetésben.

ráta alatt maradt a deficit, de azért a választások előtti és alatti években a százalékka megemelkedett.

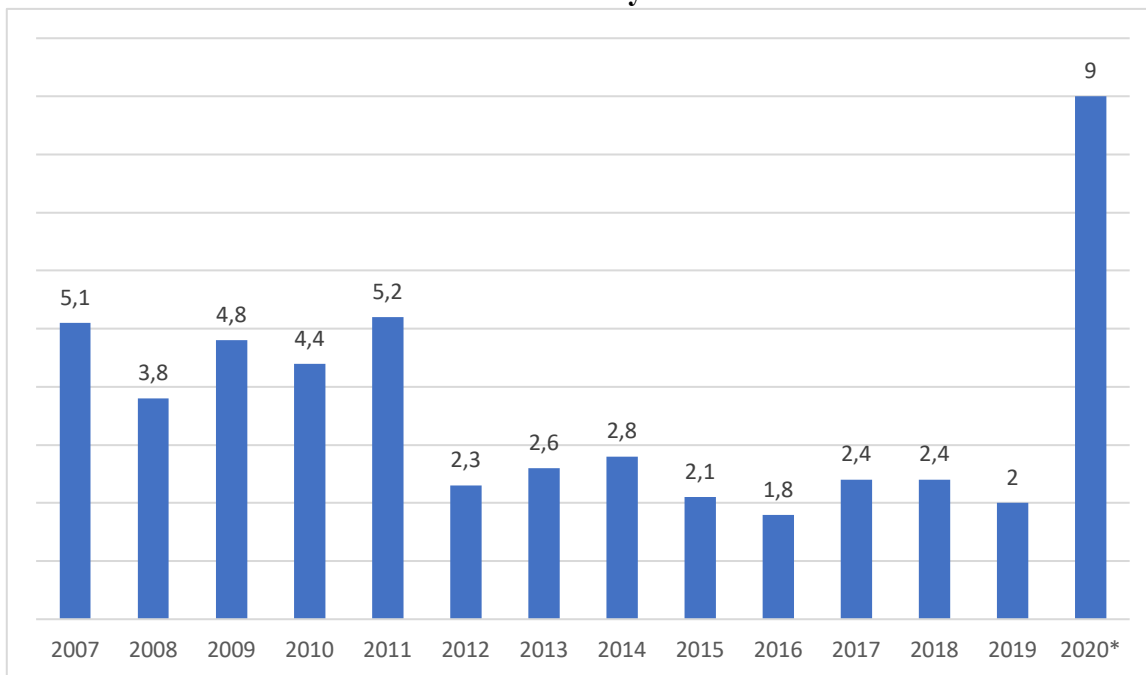
2. Meggyőzhették arról Orbán Viktort, hogy 2021-ben nem lesz elégséges az ország finanszírozására a belső megtakarításokból szerezhető forrás (ráadásul jó drágán, ld. Magyar Állampapír plusz), ki kell menni a nemzetközi piacokra is. Jövőre viszont az idei nagy deficittermelések után megugrik a kereslet és csak drágán – legalábbis a 2020. évinél drágábban – lehet majd forrásokhoz jutni. Vagyis egyféle biztonsági tartalékolás is indokolhatta a kölcsönök felvételét, ami Orbánnak azért is előnyös volt, mert a piaci szereplők semmiféle feltételt nem szabtak, mint ahogy ez az IMF-hez való visszakuncsorgás esetén nem elkerülhető.
3. Orbánnak azzal is szembe kellett néznie, hogy 2020 után már csak a még le nem hívott, előző ciklusból megmaradt uniós forrásokkal számolhat, és ezek nagyon megfogyatkoztak. Az új, 2021-2027 közötti periódus pályázatait jó ha 2023-ban majd el lehet érni. Viszont nekünk itt lesznek közben, 2022-ben, a választások, amikor a konyhafőnök nem lehet sóher.
4. S azt is tudta Orbán, hogy mit jelent számára a jogállamiság kritériumainak figyelembe vétele az uniós pénzek lehívásánál. Erről az árulkodott, amit az Angela Merkelnek küldött levelében írt: amit Merkel kér tőle, az „öngyilkosság” (márpedig ő nem lesz az, nem bontja vissza azt a számára tökéletesen működő rendszert, amit tíz év alatt kiépített – kontrolloktól, ellensúlyoktól mentesítve). Eurómilliárdokkal a háta mögött bátran lengethette az unió 25 államával szemben a maga vétójogát. S bár úgy tett, mintha lemondott volna róla, mindent el fog követni a jövőben is, hogy uniós pénzeket ne veszítsen, továbbra is harcolni fog a jogállami mechanizmus figyelembe vétele ellen, de ehhez a harchoz is jó, ha vannak pénzügyi pufferek. Varga Mihály szerint az év végéig begyűjtött forrásokkal 2021 is finanszírozható, nem kell senkitől sem kölcsönkérnünk.

Záró megjegyzések

Nemcsak azzal van problémám, hogy az eladósodás – drágábban a szükségesnél és lehetségesnél – újból felpörgött. A fő gondom – aminek a jeleit 2020-ban is felmutatta a kabinet -, hogy a kölcsönöket nem hatékonyan fogják felhasználni, nem úgy, hogy azok kitermeljék visszafizetési forrásaikat, hanem eminensen a barátoknak, üzletfeleknek történő osztogatással. A hatékonysági, megtérülési, piaci verseny-támasztotta követelmények nélkül kifolyó pénzek pedig gyakorlatilag elfecsérlődnek. Hasonlóképpen ahhoz, mint az előző rendszerben, ahol a tőkeáramlásnál a piaci mechanizmusok ki voltak kapcsolva és a

pénzeket a politika irányította. Így aztán egyesek, kevesek meggazdagodása árán a nemzet szegényedik, s még az egykori szocialista országokhoz mérten is lecsúszhatunk. És sem Kína, sem Oroszország nem fog a hónunk alá nyúlva kisegíteni bennünket. Talán csak a kipcásokok.

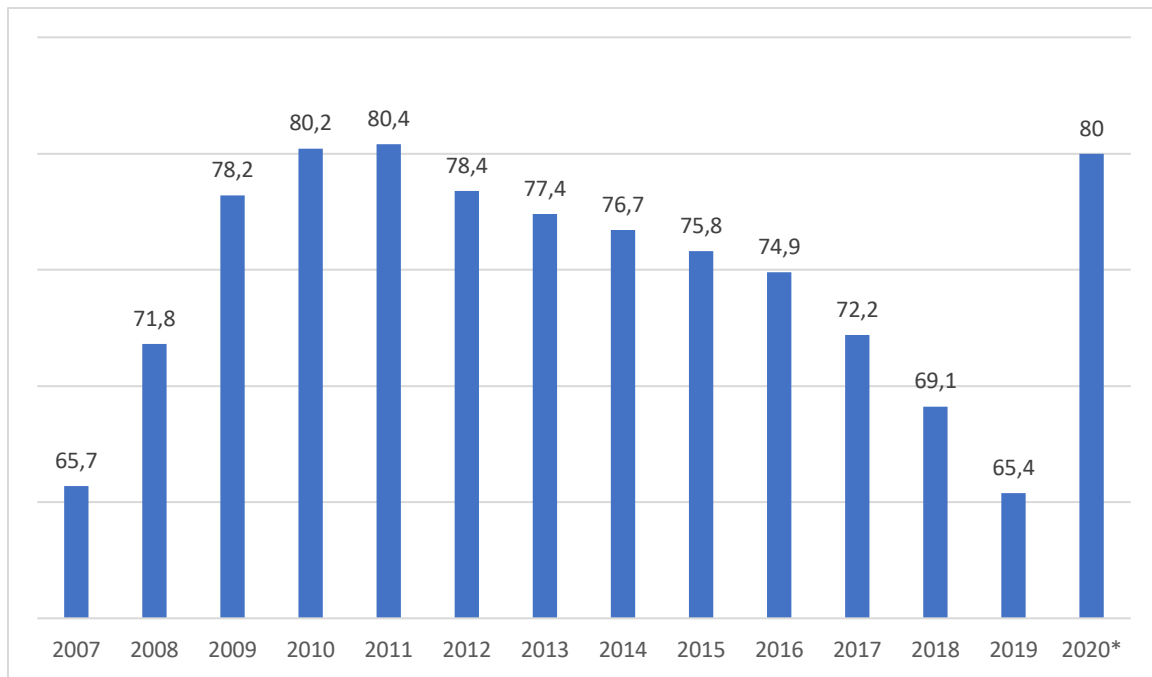
Az államháztartás hiánya a GDP százalékában

*tervezett

Forrás: KSH, PM

Államadósság a GDP százalékában

*tervezett

Forrás: KSH, PM

Liget. 2020. dec. 13.

5.4. Rendszerszintű problémák kiütközése: a piac és a verseny hiánya

VISSZA A MÚLTBA

„Az a baj, hogy nincs konkurencia” – suttogta félve nekem a falusi ház konyhájában a hatvanas években a nagymamám. Hogy jutott eszébe velem, az akkor tizenévesssel megosztani ezt a véleményét, nem tudom. Biztos, tanítani akart a világra a drága, aki egykor sikeres üzletasszony volt, aztán mindenéből kiforgatták, de a körülötte történetekre mindig figyelt. Akkor nem értettem, mit mond, mi az, hogy konkurencia, ilyesmiről nem tanultunk, és miért baj az, hogy nincs. De azt sem értettem, miért kell ezt halkán a konyha homályában elrebegni. Nehogy mások meghallják? (És máig sem értem, hogy tudott ilyen élesen megmaradni bennem ez a jelenet.)

Aztán úgy húsz évvel később, amikor a rendszernek, amelyben éltünk, a valóságos természetét, mozgatórugóit kezdtem felfejtegetni magamnak, megértettem: egyszerű, kislefali nagyszülém a gazdasági, piaci verseny hajtóerejének hiányát okolta azért, hogy nem jutunk, vagy csak nagyon nehezen egyről a kettőre. Igaza volt.

A formális szocialista piacgazdaság

Írásom elején azért tartom szükségesnek az előző rendszer formális piacgazdaságával röviden foglalkozni, hogy az összehasonlítási alapul szolgáljon a magyar gazdaságban 2010 után végbement változások értékeléséhez, a piacgazdaság deformálódásához. (Mert hát azért is, mert a mai fiataloknak fogalmuk sincs, milyen volt a közelmúltunk, az idősebb korosztály pedig előszeretettel nosztalgiazik felette.)

Az előző, szocialistának nevezett rendszerben nem volt piaci verseny, de nem is arra épült. Az átvett szovjet modell azt az ideológiát követte, hogy a kommunizmus bőségkosarához a kapitalizmus teljes tagadásán keresztül lehet eljutni, ami magába foglalta a magántulajdonon alapuló piacgazdaság felszámolását is. A gazdaság ideológiai, politikai alapokon tételeződött, azon a feltételezésen, hogy a tőkés tulajdont fel kell számolni, az álló- és forgótőkét társadalmásítani kell (államosítani, legfeljebb szövetkezetek lehetnek, de azok is szoros állami irányítás alatt), a termelést pedig a piac helyett egy központból, a tervhivatalból irányítják. Onnan jön az utasítás arra nézve, hogy mit termeljenek, miből, mennyiért, milyen bérek mellett. Mert így nem lesz túltermelési válság, az erőforrások nem fecsérlődnek el, vagyis a szocializmus sokkal hatékonyabban működik, mint a válságról válságra bukducsoló kapitalizmus. Ez volt a szocializmus direkt tervlembontásos modellje, amit nálunk már 1953-tól feszegetni kezdtek. A rendszer 1956 után tovább lazult, de mindig csak a szabályozó eszközök szintjén. A hruscsovi időkben - a Szovjetunióból kiindult jobb út keresése nyomán - a nálunk 1968-tól bevezetett új gazdasági mechanizmusban is azt keresték, hogyan lehetne elérni a vállalatok teljesítményeinek növelését, s ebben a dolgozók érdekeltségének megteremtését. Ám amikor a jövedelemkülönbségek egy kicsit is megnőtek, aktivizálódtak azok a politikai erők, amelyek leállították a gazdasági szabályozó rendszer reformját (1972).

1973-tól 1978-ig az ideológiai vitákán kívül lényegében semmi nem történt, ezt követően azonban – a kialakult szükséghelyzetben – újból felerősödtek a reformkövetelések, majd a nyolcvanas évek első felében az államigazgatáson belül a reformmunkálatok. Ezzel egyidejűleg szélesebbre engedték nyitni a magánvállalkozások (kisvállalkozások) engedélyezését és a

többletmunka-vállalások lehetőségét. A gazdasági reformokat megfogalmazó szakemberek szabad kezet kaptak, bármit javasolhattak, ami nem kérdőjelezi meg

- a párt vezető szerepét,
- az eszközök társadalmi tulajdonának dominanciáját,
- az ország szövetségi rendszerét.¹³

A nyolcvanas évek második felére a gazdasági reformmunkálatok nyomán tulajdonképpen formálisan a piacgazdaság valamennyi kategóriája jelen volt a magyar gazdaságban (pénz, értékpapír, tőzsde, kétszintű bankrendszer stb.), de mégsem ezek alakították a gazdasági folyamatokat. A pénz helyett továbbra is a politika játszotta a tőkék áramlásában a főszerepet. Mivel politikailag elképzelhetetlen volt, hogy egy rosszul működő gyárat bezárjanak és munkásokat elbocsájtssanak, ezért állandósult a jövedelmek átszivattyúzásának gyakorlata. Ahol jól mentek a dolgok, onnan elvettek, a forrásokat pedig odaküldték, ahol a veszteségeket pótolni kellett. Így aztán senki nem volt érdekelve többletteljesítésre: minek, ha úgy is elviszik, minek, ha enélkül is jön a pénz.

A makrogazdasági döntéseket a politika hozta meg. A beruházásokat a „kell” szabályozta, a döntések a központi bizottság vagy/és a párttitkárok kijárásának köszönhetően születtek meg naturális alapon, nem pedig a piaci igények, lehetőségek, árak, hitelkamatok, megtérülések mérlegelésével. Rettenetes erőforrásfecsérlés folyt nemcsak az eszközökkel, de a munkaerővel is. A bérszabályozás korántsem ösztönzött többletteljesítményre.

Kérdés, hogy tudott nálunk negyven évig fennmaradni ez az erőforrás-felélő, tkp. a józan ész logikáját nélkülöző, politikai alapon irányított és működtetett rendszer. Nagyvonalakban a következőképp.

A háború utáni újjáépítést erős társadalmi lelkesedés, a szebb jövő reménye fűtötte. Majd jött a kemény drill, a politikai megfélemlítés, a korbács belengetése, ami hol oldódott, hol újra – bár enyhébben – fenyegetett. Tartott ez 1961-62-ig, a második szövetkezetesítési hullám (mezőgazdaságban és kisiparban) végéig. Nagyjából 1965-ig a falusi népesség városokba terelése és menekülése jelentős munkaerőtöbbletet adott, ami viszonylag gyors, extenzív növekedést eredményezett. Körülbelül ez ideig tartott ki az előző rendszerből átörökített, viszonylag fegyelmezett munkakultúra is. Mindenki tudta és tette a dolgát, a feladatok lelazsálása, a köztulajdon magánosítása (ellopása) nem volt jellemző. Nem véletlen, hogy a hatvanas évek második felében – látva a munkaerőforrások kimerülését – fogalmazódtak meg

¹³ Erről Politikai Bizottsági határozat rendelkezett.

a termelékenység növelését, a nagyobb teljesítmények elérését célzó gazdasági reformtervek. Ám ezek, mint jeleztük, a hetvenes évek elején megbicsaklottak. De ha nem ez lett volna a sorsuk, akkor sem tudták volna megváltani a szocialista gazdaságot, hiszen annak alapjai (az egypártrendszer mindenek feletti primátusa és a társadalmi tulajdon, amely az adott feltételek mellett egyre kevésbé volt hatékony működésű) változatlanok maradtak¹⁴.

A megfogyatkozó belső források okozta növekedési hiányt külső hitelek felvételével vélték megoldhatónak. Az 1956-os forradalom utáni helyreállítást például kínai és szovjet pénzek segítették. A hetvenes években – a reformok leállítása után – külföldi hitelekből próbálkoztak a gazdaság felfuttatásával. Ezek felhasználásánál azonban éppen úgy politikai szempontokat követtek (ezúttal főleg a könnyűiparnak mentek a pénzek), mintha azok saját belső források lettek volna, a megtérülés szempontja nem jött komolyan számításba. Magyarán ezeket a hiteleket úgy használták fel, hogy azok visszafizethetősége erősen kétséges volt. 1978 végére már egyértelművé vált, hogy a hitelt és a kamatokat újabb hitelből törleszteni – mint ahogy ez gyakorlattá vált – államcsőd felé navigálja az országot, és ott volt már előttünk Lengyelország riasztó példája. Ezért fordultak megint erőteljesebben a reformok felé, mert ezek legalább „fedezetként” eladhatók voltak – 1982 után már a Nemzetközi Valutaalapnak is, ahova a kialakult kényszerhelyzetben a szovjet vezetés engedélye nélkül beléptünk. E döntés nélkül az ország finanszírozhatatlanná vált volna.

A megfogyatkozott belső és külső források okán a növekedés (az import!) visszafogásával volt kénytelen a gazdaságpolitika próbálkozni, amellett, hogy az életszínvonal megőrzése (már nincs szó az emeléséről!) érdekében a szocializmusban tabunak számító döntéseket is hoztak (második gazdaság kiengedése). Ez már a rendszerműködés csődjének rejtett bevallását jelentette, amiről az is árulkodott, hogy a nyolcvanas években minden erőfeszítés ellenére a magyar gazdaság már csak egy százalék körüli növekedést tudott felmutatni, miközben az eladósodottsága emelkedett. A növekedés expanzív forrásai (munkaerő) elapadtak, a termelékenység hatékony beruházások híján, amiket a verseny hajthatott volna, nem emelkedett. A gazdaság egészéről gondolkodó közgazdászok látva mindezeket, nem véletlenül jutottak el a nyolcvanas évek végére – amikorra már kimondhatóvá vált – a gazdasági paradigma/rendszer váltás követeléséig. Mert nyilvánvalóvá vált, hogy a piaci verseny

¹⁴ A reformokat nemcsak balról támadták a reformellenes politikusok, de jobbról is – igaz, nem a nagy nyilvánosságban, mert ott nem lehetett. Voltak, akik azért vetették el a reformintézkedéseket, mert hogy azokkal úgysem lehet semmit sem elérni. A bevezetésüket indokló szép ígéretek és célokat semmiképpen sem, mert a reformok hozzáidomulnak a rendszerhez, és a hatásukat így nem tudják kifejteni. Ez természetesen mindig visszaigazolódott, a reformokról mégsem lett volna helyes lemondani, mert legalább annyi elérhető volt, hogy a piaci forma átment a köztudatba és hozzájárult a rendszer feszegetéséhez.

hajtóerejének kikapcsolása mellett a rendszer önerejéből nem képes bővített újratermelésre, és a törlesztési kötelezettségnek is csak újabb kölcsönökből tud eleget tenni. Ahol pedig nem termelődik többlet, ott nem lehet többlet osztani, nem lehet többlet beruházni, és emiatt még inkább beszűkülnek a növekedés alapjai. A gazdaság lefelé menő spirálba került, a gazdasági rendszerváltásnak ezt kellett feltartóztatnia.

Mindezek okán nem értek egyet azokkal, aki visszasírják a Kádár-rendszert és tagadják a rendszerváltás szükségességét. A Kádár-rendszernek gazdaságilag nem volt perspektívája, az egyre jobban beszűkülő újratermelését egy ideig a hitelfelvételek, majd a dolgozók önkizsákmányolásának engedélyezése (gmk-k vgmk-k stb.) eltakarták. Ám a nyolcvanas évek második felében elérkezett fenntarthatóságának végső határára. Fenntarthatósága látszatának fenntartásához is trükkök százait kellett bevetni.

Elismerem, a rendszerváltás nem volt egy sétagalopp. Különösen nehéz volt a transzformációs válság éveit megélni a hosszan elhúzódó recesszióban. Annak ellenére is, hogy a piacgazdaság kellékeinek kiépülése és a vállalkozói szellem nálunk jóval előrehaladottabb volt, mint sorstársainknál, a többi szocialista országban. Hosszú évek bukdácsolásai után – beleértve a Bokros-Surányi-csomag kikényszerülését is – megítélésem szerint úgy 1997-re kiépültek és viszonylag jól működőnek tűnt a magántulajdon dominanciáján alapuló piacgazdaság, ahol a tőkeáramlást nem a politikai kapcsolatok irányították, hanem a piaci igények, ahol a piaci igényeknek való megfelelés ösztönözte az innovációt, a jó megtérüléssel kecsegtető fejlesztéseket, ahol verseny folyt a minél eredményesebb helytállásért. A korábbi politikai koordináció helyét a verseny által ösztökélt piaci koordináció váltotta fel.

Ha ezt a nagymamám megélhette volna! (Szegény 1985-ben itt hagyott bennünket.)

Több kevesebb sikerrel eszerint mentek a dolgok 2010-ig. Minden kormány – beleértve az első Orbán-kormányt is – törekedett arra, hogy a magántőke kiváltotta jövedelemkülönbségeket tompítsa, hogy a szociálisan rászorulókat segítse és nemcsak egy héttel a választások előtt krumplit osztogatva. Nem állítom, hogy a szociális piacgazdaságot, amit már az első rendszerváltó kormány, az Antall-kabinet is célként tételezett, hiánytalanul sikerült volna megteremtteni, de az egyes kormányok legalább törekedtek rá. 2010-ben azonban az új Orbán-kormány megjelenésével megváltozott a helyzet. Nem azonnal, fokozatosan.

A 2010-től regnáló kormány eredeti programja

A 2010-ben kiadott és az Orbán Viktor által a parlamentben is prezentált kormányprogramból egyértelműen az derült ki, hogy a kormányfő által meghirdetett „új társadalmi szerződés a megosztottság helyett együttműködést, magánérdekek érvényesítése helyett a közjó szolgálatát közös nemzeti ügyeink erős és hatékony képviselőjét követeli. Olyan kormányzást, amelynek egyetlen mércéje a nemzet és tagjainak felemelkedése.” Elhiszem, hogy Orbán komolyan gondolta, amit a kormányprogrammá nyilvánított választási programban leírtak. Navracsics Tibor ugyanitt keményen kiállva részletezte is az elérni kívánt fordulatot: „Tűrhetetlen, hogy az állam javaira úgy tekintsenek, mint politikai zsákmányszerzés tárgyára. Elfogadhatatlan, hogy a közjavakkal törvénytelenül és erkölcstelenül sáfárkodók az államot, mint magánvállalkozást kezeljék.”

A „köz” alatt akkor az egész ország népességét értették, Orbán Viktor hangsúlyozta is, hogy „A Nemzeti Együttműködés Rendszerének természetes része a mindenkori parlamenti ellenzék is.” És „az új kormány együttműködést ajánl a társadalom minden tagjának, a civil és érdekvédelmi szervezeteknek, a gazdaság szereplőinek közös nemzeti ügyeink megoldásában.” Ehhez olyan „kiegyensúlyozott” és „erős államra” van szükség, „amely mindenekelőtt a közérdeket, nemzetünk érdekét szolgálja, nem egy kiváltságos szűk elit üzleti érdekeit.”

A gazdaságpolitikát – ha jól értem – a választott társadalompolitikából vezették le, mondván helyesen, a gazdaság működésének a társadalmi célok elérését kell szolgálnia. Matolcsy György írta a gazdaságról szóló fejezetben: „... egy olyan Magyarország jövőképét érdemes felrajzolni, amely az élet meghatározó területein már a nyugat-európai működés jeleit mutatja. A társadalmi szerkezet a tulajdonon és tudáson alapuló középosztály legalább kétharmados túlsúlya esetén veszi át a nyugat-európai működés jellemzőit. Ez stabilizálja a gazdaságot és a politikát, teremti meg, tartja fenn a szociális és jóléti államot, egyben garantálja a jogállami normák betartását.” Vagyis rombusz alakú társadalmi szerkezetet kívántak elérni, amelyben főt és lent kevesen vannak, középen viszont sokan, és ezt a pozíciót nem politikai privilégiumok révén érik el, hanem tudással, tisztességes versenyben. De – amint ezt Soltész Miklós megfogalmazta – a lent lévőköt sem hagyják magukra: „...a teljes társadalom szociális biztonságát szavatoló, cselekvő szociálpolitikát kell megvalósítani, szilárd és kiszámítható alapokon... a szociális biztonságot, az esélyek kiegyenlítését és az egymás iránti megbecsülést és elköteleződést (szolidaritást) közös alapértéknek tekintjük.”

S hogy milyen gazdaságpolitika szükséges e társadalmpolitikai célok eléréséhez, annak elemeit Matolcsy György tanulmánya alapján abban foglalhatjuk össze, hogy mindent meg kell tenni a sikeres vállalkozásokért.

- A célként tételezett egymillió munkahelyet (tíz év alatt) a vállalkozásoknak kell létrehozniuk, amihez „bizalomra és kiszámítható gazdasági/politikai környezetre van szükség”.
- Csökkenteni kell a cégek adminisztrációs terheit, egyszerűsíteni az adózást, visszavágni az adók számát.
- Fel kell számolni a szabályozás gyakori módosítását, sőt az előírásokat csak „... több évre megtervezett felülvizsgálatot” követően lehet módosítani, de akkor is csak hatásvizsgálatok után és bevonva az érdekelteket a jogalkotásba.
- Állandó innovációra és annak elősegítésére van szükség mind a nagy cégeknél, mind a kisebb vállalkozásoknál.
- Erősíteni kell a piaci versenyt és valódi versenyre van szükség, amelyben a jobb és nem az erősebb győz. És az állam ne korlátozza a versenyt, mert „A verseny korlátozása csak a fogyasztókat hozná hátrányba”.
- Fordulatot kell végrehajtani a közbeszerzéseknél. Meg kell változtatni azt a negatív képet, amely „...visszaélésekről, politikai szempontok érvényesüléséről, a korrupció miatt kialakult túl magas árakról” szólva formálódott meg a társadalmi közbeszédben. Emellett egyszerűsíteni kell a pályáztatást, mert annak bonyolultsága visszatartja a résztvevőket.
- S nem utolsó sorban: nyitni kell Keletre, Kína, Oroszország, India és a többi kelet-ázsiai ország fejlődésére „...rá kell kapcsolni a magyar *exportgazdaságot* (kiemelés tőlem P.M.Z., tehát nem eladósodni Kínának és az oroszoknak, hanem piacot szerezni náluk!). Ám e nyitás során meg kell tartanunk „...az Európai Unió tagjaiként élvezett előnyeinket”.

Ezek voltak a tíz évvel ezelőtt induló Orbán-kormány ígéretei, fogadkozásai a globális gazdasági válság magyarországi meghaladására. S elhiszem, hogy akkor mindezt komolyan gondolták, és elszántak voltak a végig vitelére. Nem így történt. A történések merőben más irányokat vettek. Nem tudom megmondani, hogy mikor cserélődött föl az egész társadalom hosszú távú gazdasági javát szolgáló „közjó” szempontja Orbán és szűk politikai elitjének anyagi magánérdekével és a hatalommegtartás gyakorlatára fókuszáló napi kormányzati praktikákkal. De tény, hogy félrementek a dolgok, s nem

véletlen, hogy a létrejött viszonyokból a kormányon kívüli jobboldali értelmiségnek is elege van.

A célokkal ellentétes történések

Tíz év kormányzás után egyértelműen látható, hogy a közjó szolgálata, az egész magyar társadalom felemelkedésének célja kiiktatódott az orbáni politikából. Orbán Viktor az első kormányfő a rendszerváltást követően, aki nem akar minden választópolgár kedvében járni, megelégszik saját táborának támogatásával. Olyan módszereket alkalmaz, amivel e tábor megtartható és erősíthető. Az általa kiépített és folyamatosan épülő rendszernek egyetlen célja van: a hatalom bővített újratermelése, annak vagyonná konvertálása, majd e vagyon egy részének felhasználása a hatalom további kiterjesztésére. Az orbáni kisgömböc egyre több pénzt szív fel, amiből egyre nagyobb hatalomra tud szert tenni.

Orbán társadalompolitikája viszonylag szűk kör felemelésére koncentrál. Családi körén és Mészáros Lőrincen túl barátokra, megbízható hívekre, üzletfelekre, a Fidesszel szemben lojalitást mutatókra. Valamivel tágabban: a házassági kapcsolatot felmutatni tudó, dolgozó családokra, akik többnyire fiatal, jólkereső szakemberek. Ez olvasható ki az egykulcsossá tett személyi jövedelemadóból, a családi adókedvezményekből és emelésükből, az otthonteremtés támogatásának feltételeiből, az autóvásárlásokhoz nyújtott kedvezményekből.

A privilegizáltak közé tartoznak a kormánnyal lojális egyházak, szavazatszerzés céljából a határon túli magyarok, a sportolók, kiváltképp a miniszterelnök hobbiját, a focit üzők. A felsoroltak nemcsak a rendes költségvetésből kapnak bőségesen, de az évvégi maradványokból is milliárdokat, a kiválasztott sportolók pedig még ezen felül is a közpénznek számító TAO-ból. És covid ide, vagy oda, e csoportoknak nem kellett most sem szűkölködniük.

A költségvetés átstrukturálásával sikerült Orbánnak kiépíteni olyan, politikáját támogatókat, mint a saját média, a saját civil szervezetek, kutatóintézetek, a saját színházak, művészek stb. Különalkukkal elérte (és nem kis támogatási összegekkel), hogy a nagy multinacionális cégek hazai leányvállalatai ne lázadjanak ellene, a kezéből egyenek. Vannak támogató önkormányzatai, amelyeknél az általános megszorításokat bőségesen ellensúlyozzák. A kormánynak adottak saját bankjai, ahonnan a kedvezményezettnek további kedvezményezett forrásokhoz tudnak hozzájutni.

Nagyvonalúan fogalmazva azt mondhatjuk, hogy Fidesz-lojalitású országrész épült ki az elmúlt évtizedben az újraelosztás átszabásával. Akik ebben benne vannak, ehhez tartoznak, azok jól élnek, többiek meg nem számítanak. 2010-ben nem erről volt szó, nagyon nem erről. (Ám a források elapadásával ez a rendszer törékennyé válik, tudja ezt Orbán is.)

A piac horizontális kötőszövetével szemben épül ki egyre másra az a vertikális hálózat, amely pártfüggőségen, -kötöttségen alapszik, és végül Orbán Viktorra fut ki. Ennek eredményes, zavartalan működéséhez, működtetéséhez formálissá kellett tenni a kormányzás demokratikus rendszerekben működő, ellenőrző szerepű ellensúlyait, mint a parlamentet, a köztársasági elnök intézményét, az Alkotmánybíróságot, az Állami Számvevőszéket, a Legfelsőbb Ügyészséget és Bíróságot, a Költségvetési Tanácsot valamint a Gazdasági Versenyhivatalt. Hosszabb távra szóló biztosítékként pedig át kellett alakítani a választási rendszert.

Ki kellett irtani a vertikális hierarchia működését zavaró olyan tényezőket, mint a valóságos civil szervezetek. Felszámolni a gazdasági érdekegyeztetést, perifériára szorítani a szakszervezeteket, megcsonkítani az önkormányzatok önrendelkezési jogait. Centralizálni, amit csak lehetséges, így az oktatást, környezetvédelmet, a vízgazdálkodást, a hulladékgazdálkodást, legutóbb az egészségügyi ellátó rendszert. Kikapcsolni a szabad piac működését a tankönyvellátásban, a dohánykereskedelemben, a trafikok nyitásának és működtetésének szabad hozzáféréseben. Egybeterelni a takarékszövetkezeteket, felszámolni önállóságukat, egybeolvasztásukkal leszerelni az egymással versengő bankokat. A decentralizáció az orbáni rendszerben legfeljebb azt jelenti, hogy a működtetési hierarchiába új elosztó központok épülnek be, amelyek forrásaikat a költségvetésből kapják és a kormány által megkívánt elvek szerint osztják újra azokat. Ilyen például a Magyar Turisztikai Ügynökség, de ide sorolhatók az MNB által a költségvetésnek be nem fizetett milliárdokból felállított alapítványok és a KKM vállalozási ügynökségei.

Orbán a belső korlátok lebontásán túl ügyel arra is (érzékeny rá), hogy az egyközpontból történő társadalmi-gazdasági működtetésbe külső körülmények se zavarjanak bele. Ezért üldözte el kétszer is Nemzetközi Valutaalapot, inkább nem kell a hitele, inkább drágább forrásokból finanszírozzuk magunkat, de itt külsősök ne ellenőrizzenek semmit se. És ezért harcol szakadatlanul az Unióval, utasítja el az Európai Unió ügyészségéhez való csatlakozást, s folytatja most harcát az uniós források jogállamisági kritériumok

figyelembe vétele nélküli folyósításáért. (Legutóbbi alkuajánlatában ezért akár 16 milliárd, Magyarországot megillető euróról is kész lemondani, vagyis 5-6000 milliárd forinttal megfosztani az országot azért, hogy azt csinálhasson az országgal, amit csak akar.)

Eszközök

Rendkívül kiterjedtek és változatosak azok az eszközök, amelyek Orbániáda működését és bővítését szolgálják.

- A legáltalánosabb és legkézenfekvőbb a törvénykezés. A parlamenti kétharmaddal Orbán bármilyen elképzelését simán keresztül tudja vinni. Így lehetséges a törvényalkotást a szokásos ügymenetektől eltérően is a politikai harc eszközévé tenni. Ilyen volt például az előző kormány regnálása alatt kifizetett végkielégítések visszamenőleges, példátlan méretű megadóztatása, a büntető jellegű adók kivetése, a politikai ellenfelek tevékenységének beszűkítése (Simicska, Spéder). Fel lehet használni a törvényhozást kiemelt személyek anyagi pozicionálására (letelepedési kötvények), államosításra/privatizációra (földtulajdonlás). Összességében gazdasági-társadalmi előnyök és hátrányok újraosztására politikai, hatalmi megfontolásokból. S ha úgy kívánja az orbáni érdek, a saját előállítású, „gránitszilárdságúnak” mondott alaptörvényt is szégyenkezés nélkül módosítják. Így aztán az eljárások formálisan legitimek lesznek, hiszen jogszabályokon alapulnak, a társadalmi igazságosság felől nézve azonban nem minősülhetnek annak.
- Az utóbbi években nagyon elszaporodtak a titkosítások, ami a nyilvánosság kontrolljának kizárását jelenti, ám ezt egyre gyakrabban titkosítás nélkül is eléri, az információk kiadásának megtagadásával.
- Mind gyakoribbá válnak az általános szabályok alól való egyedi felmentések. Idetartozik a beruházások stratégiai jelentőségűvé minősítése, ami felmentést ad egy sor előírás betartása alól.
- Tulajdon, vállalkozás, piacszerzés nem nyilvános és nem legitim módon. Ennek két eklatáns példája van, Simicska Lajos és Spéder Zoltán kiforgatása, vagyoneklobzása. De a birodalom kiépítéséhez az említetteken kívül is felhasználták a hatalommal való visszaélés széles tárházát, úgymint a zsarolást, az adóhivatallal való fenyegetést, a források megvonásának, a piacok elzárásának kilátásba helyezését, ha a kiszemelt tárgyat nem adják át, vagy bizonyos extra szolgáltatás (pl.

sporttámogatás) kérését. Az alkalmazott alvilági eszközök megrendítették a piacgazdaság jó működésének zálogát, a tulajdon biztonságát. Ha az eltulajdonlás akár legálisan (törvénykezéssel), akár illegálisan kikényszerítve gyakorlattá válik, az általános fenyegetettség légköre visszatart a tőkeinvestícióktól, a kutatás-fejlesztéstől, innovációtól. Jobb szürke egérként meghúzni magad – gondolkodik így a vállalkozó, mint kiemelkedni, hogy aztán piaci versenyen kívül, a politikai hatalom erőszakával lefejezzenek, vagy arra kényszerítsenek, hogy a cégedet áron alul add át a politikai palettán nálad erősebbnek, privilegizáltnak.

- Pénzhez, piachoz, megrendeléshez irányított közbeszerzéssel könnyen hozzá lehet jutni, ahol túlárazást is lehet érvényesíteni, ebből ugyan majd vissza is kell adni, de a befutó pályázónak így is marad. Idővel aztán nem kell irányítani a pályázókat, mert a magukat esélyteleneknek tartók (körön kívüliek) önként távol maradnak, nem fordítanak energiát a pályázatírásra. A versenyt így is ki lehet iktatni.
- De ha mégis bekerülnének nyeretlen kétévesek a pályázók közé, azokat a pályázat elbírálói éles szemmel ki tudják szűrni. Nem véletlen, hogy az uniós pénzek osztásánál rendre a kormány barátait és üzletfeleit találjuk nyertesként visszaköszönőnek.
- S nem utolsó sorban első perctől kezdve működik a NER személyzeti politikája: megbízható, kormányhű emberekkel feltölteni az intézmények legszélesebb körét, akik katonás rend szerint teljesítik a hierarchiából érkező parancsokat, elvárásokat, ám többnyire maguktól is tudják, mi tévők legyenek (Orbán őket szereti igazán).

Források

- Uniós források. Ezek az elmúlt években a GDP 4-5 százalékát tették ki. S ha Brüsszel kifogást emelt felhasználásukat illetően, azok kerete nem vezett el, újra ki lehetett írni rá a pályázatokat, csak büntetést kellett fizetni utánuk. Ezeket a büntetéseket, amelyek több száz milliárd forintot tettek ki csak a közelmúltban, a költségvetés magára vállalta (Tiborcz István is így úszta meg.)
- Forrásátcsoportosítás a költségvetésen belül. Az elmúlt tíz évben nagyon erőteljes forrásátcsoportosítás történt részben új adók, illetékek kivetésével (különadók bankokra, kereskedőkre, közszolgáltatókra + tranzakciós illeték), és a covidra hivatkozva legutóbb az önkormányzatokra is. Ezen túlmenően kb. 3000 milliárd forintos egyszeri forrásbeáramlást jelentett a magán-nyugdíjpénztári vagyon einstandolása és további évi 360-500 milliárd forintos költségvetési bevételt a

nyugdíjrendszer második pillérének beszántása. Több száz milliárd forintot vettek ki az oktatási, az egészségügyi, a szociális rendszerből és a környezetvédelemre szánt forrásokból.

- Hitelek. Noha Orbán Viktor 2011-ben azt hangoztatta, hogy az államadósság nem közgazdasági probléma, hanem ellenség, amelyet le kell győzni, különben az győz le bennünket, néhány évvel később bevállalt két olyan projektet, amelynek nagyobb részét hitelből finanszírozzák. Az oroszok Paks II-t 10 milliárd eurós keretben jó magas kamatokkal, a kínaiak pedig szintén a piaci kamatláb fölötti áron építik a Budapest-Belgrád vasutat, a projekt 85 százalékára kölcsönt nyújtva. Szerintem mindkét forrás úgy nyílt meg, hogy Orbán Viktor a Valutaalap kipaterolásakor kiküldte a „fürkészeit” keletre hitelekért, és a szóban forgó két nagyhatalom azt mondta, hogy adnak pénzt, ha veszünk tőlük. Orbán pedig rábólintott a vásárlásra anélkül, hogy előtte a ráfordításokat és a hozamokat bárki is mérlegelte volna. Ezek olyan projektek, hogy a költségeiket soha nem fogják kitermelni, vagyis visszasétálunk abba az adósságcsapdába, amelyből már azt hittük, hogy kikerültünk.

Következmények

A verseny, a teljesítmények, a piaci lehetőségek helyett már megint a politika szabja meg a termelési, fejlesztési irányokat csak most nem az egész társadalom érdekében – mint volt vélelmezve a szocializmusban -, hanem egy szűk csoport gyarapodását segítve. Ha a teljesítményelvet felváltja a politikai helyezkedés primátusa, akkor lanyhul, sőt, értelmét veszti az innováció, a nagyobb teljesítmény érdekében folyó technikai fejlesztés, az intenzív növekedés hajtóereje.

A kiválasztottak ölébe hulló ingyenpénzek puha költségvetési korlátúak, nem ösztönöznek megtérülést garantáló befektetésekre. A bennfentesek számíthatnak arra, hogy bukásuk esetén is ki lesznek mentve. Mint láttuk ezt legutóbb Mészáros Lőrinc és a Mátrai erőmű esetében: a masszívan veszteséges céget az állam jó pénzért átvette Mészárostól (minek előtte Lőrinc úr még alaposan megdézsmálta a cég eredménytartalékát is).

A politikai igényekhez igazodó, ötletelő kormányzati politika, amely rendre felülírja az elfogadott költségvetéseket – és ezt a rendeleti szabályozás honosításával meg is teheti – állandóan fluktuáló gazdasági szabályozó környezetet eredményez, ami kiszámíthatatlansága okán vagy visszatart a befektetésektől, vagy külön megállapodásokat kényszerít ki a kormányzattal (lepaktálások, adok, veszek). Bármilyen történjék, a gazdaság nem működik lehetséges erőforrásai szerint optimálisan, de még szuboptimálisan sem. Pontosan úgy, mint a

szocializmusban, csak itt a társadalmi veszteség és nyereség aránytalanul oszlik meg: a nyereséget kevesen élvezik, a veszteséget mindenki viseli. A politikailag irányított tőkeallokáció durván belepiszkít a piaci teljesítménybe, a fejlődésbe. Aki ugyanis kivételezett módon jut előnyökhöz, az aztán korántsem lesz érdekelt nagyobb erőfeszítéseket tenni, többet kihozni a kapott forrásokból. Ha nincs verseny vagy/és korlátozódik, mint a szocializmusban, az ossztársadalmi teljesítmény is beszűkül.

Ehhez jön az un. improduktív rendszerekből történő forráskivonás hatása: a növekedés emberi tényezőjének elgyengülése. A munkaerő munkavégzőképességét közvetlenül is erodálja az oktatási rendszer lepusztítása, közvetve pedig az egészségi állapot leromlása, amit nem tud feljavítani a forráshiányossá tett egészségügyi rendszer.

A közelebbi és távolabbi jövőnkét meghatározó két óriásberuházásnál visszatért az elhagyottnak vélt szocialista gyakorlat. Paks II-ről és a Budapest-Belgrád vasút építéséről anélkül születtek kormányzati döntések, hogy mérlegelték volna e beruházások megtérülését, a „kell” naturális döntése mellett azok finaciális feltételeit. Akárcsak a szocializmusban azzal a különbséggel, hogy a közvetlen döntést hozók – mindannyiunk kárára – valószínűsíthetően leszakították a maguk sápját. S további hasznot tudnak húzni belőle, mint ahogy megtudtuk, Mészáros Lőrinc cégei mindkét projektben aktívan részt vesznek.

A vasútépítés tervét tíz évre titkosították, így nincs más lehetőségünk, mint elhinni, hogy készültek hozzá megtérülési számítások is. Persze nem mindegy, milyen feltételezések mentén. A réges-régi Figyelő munkatársai 2400 évet publikáltak róla, a Nemzetgazdasági minisztérium csak 130 év alatti megtérülést valószínűsített. A szintén titkosítottá tett Paks II-ről a megállapodást 2014 januárjában írták alá Putyin és Orbán jelenlétében, Moszkvában. Erről az egyetlen hivatalos megtérülési számítás, amivel a kormány Brüsszelben is házalt, 2016 őszére készült el – irreálisan magas értékesítési árak feltételezése mellett. S még így is csak azt lehetett kihozni, hogy az erőmű ugyan veszteséges lesz, de annak megtérítését költségvetési forrásból Brüsszel engedélyezi. A megtérülési kalkuláció szépségflastroma, hogy azt ugyanaz a személy készítette, mint aki magyar részről 2014 tavaszán a hitelmegállapodást a Roszatommal aláírta.

Nem véletlen, hogy a magyar gazdaság az unió ajándékpénzei ellenére sem képes olyan versenyképesség-javulást felmutatni 2010 után, mint egykori szocialista társai, hogy az egy főre jutó GDP alapján az elmúlt évtizedben elének került Észtország, Litvánia, Szlovákia és Lengyelország (és jön mögöttünk fel Lettország meg Románia). Megítélésem szerint ebben meghatározó szerepe van a politikai, társadalompolitikai okokból fékezett habzásúvá tett

piacgazdaságnak, a piaci, horizontális koordinációt keresztbe vágó vertikális függőségű személyi hálónak, amelyben a szaktudás leértékelődik, s helyét a lojalitás váltja fel.

Nem kérdés, hogy kimondjuk: paradigmaváltásra van szükség. Annál is inkább, mert az Orbán-kormány választotta zsákutcában adósságaink el kezdtek halmozódni (most már a covid miatt is) konkrétan és virtuálisan is. Az utóbbi alatt az embertökébe történő elmaradt beruházásokat értem, illetve azt az implicit adósságot, ami a nyugdíjrendszerben keletkezett a magánnyugdíjpénztári megtakarítások beszántásával.

Liget, 2020. október 18.

6. Járvány idején a kultúrharc zavartalanul folyik

„Ha itthon vagyunk, szeretnénk itthon lenni.

És ez is nagyon nehéz.”

Markó Béla: Ide-oda nyelv. És, 2020. okt. 30.

Számukra ez volt az idei év egyik leginkább mellbevágó fejleménye, ugyanis azt hittük, hogy egy ilyen megfoghatatlan és milliók életét alapvetően is érintő veszélyhelyzet idején ezt az egyoldalú és fölösleges megosztásokkal együtt járó gyakorlatot talán a kormányzat egy időre felfüggesztheti. Ha már annyit szónokolnak a nemzeti egység kivételes fontosságáról, akkor a szokásos foglalás/rombolás-logika működtetése egy időre igazán felfüggeszthető lett volna. Nos, ebben is tévedtünk, mint annyi, egyéb - észszerűnek tűnő – várákozásunkban is. Az év utolsó negyedévére mintegy tucatnyi olyan lépés, döntés és botrány jutott még, amely külön-külön is élő cáfolata a szavakban meghirdetett békülési szándékok ürességének. Nem szándékozunk valamennyit felidézni, csak azt a néhány ügyet, amely legalább néhány napra a szokásosnál is nagyobb erejű nyomokat hagyott a közbeszédben.

6.1.Általános keretokről

Rövid ismertetésük előtt azonban nagyon is célszerű előre bocsájtani egy olyan megfontolást, amely e jelenség középponti magvát érinti, s így a hatása tulajdonképpen mindegyik ügyben kimutatható. *A Magyar Hang október 9-ei számában Pápay György egy nagyobb lélegzetű írásában kereste a jelenségek mögöttes hátterét /Átjárhatatlan frontvonalak: a kultúrpolitika, mint provokáció/. Az elemzésének vonalvezetése nagyon közel áll ahhoz, amit mi is évek óta gondolunk erről az érdemtelenül kultúrharcnak elkeresztelt rombolásról, ezért néhány ponton igyekszünk szó szerint átvenni érvelését. A Szabadság-téri szobor állítása kapcsán kitört felháborodásból kiindulva írja: „...A megszállási emlékmű körüli konfliktus lényege tehát maga a konfliktus volt, amely láthatóvá tette az ellenséget és átjárhatatlanná a frontvonalakat...Az efféle önmagáért való provokáció azóta bevett elemévé vált a Fidesz tág értelemben vett kultúrpolitikai eszköztárának...” A későbbi esetek tucatján áttekintve vonja le azt a következtetést, hogy „...a kormány jellemzően azokba a konfliktusokba áll bele, amelyek nem felülírják, hanem befagyasztják a frontvonalakat...” Ezt a gondolatmenetet elfogadva folytatnánk azzal, hogy az ilyen esetek többsége szükségképpen kell, hogy botrányos körülmények között kerülhessen napvilágra, mert csak így nyílik komoly esély arra, hogy:*

- a média felkaphassa és a fekete/fehér modellre lepusztítva tarthassa napirenden ezeket az ügyeket.
- És így kényszerül rá a másik - többnyire értelmiségi és amúgy is elégedetlen – tábor arra, hogy a megszokott eszköztárával reagáljon: tiltakozik, aláírást gyűjt, tüntet.
- A kormányzati hívek viszont megmaradhatnak a Nyugodt Erő, az otthon türelemmel kiváráó többség pózában, így a BOTRÁNY előbb-utóbb ráégg a tiltakozókra, mert egy idő múltán már CSAK A BOTRÁNY emléke marad meg.

A jószándékú, politikailag legtöbbször roppantul naiv értelmiségi csoportok nem képesek ebben a szerkezeti mezőben gondolkodni, ezért is modellezhető jó előre a viselkedésük, mert viszonylag pontosan lehet tudni: mikor és mire fognak azonnal ugrani. Az elmúlt néhány év elteltével visszamenőleg számos, egymással hasonló kimenetelű üggyel tudnánk mindezt igazolni, miként azt is, hogy ezzel a modellel két esetben szokott gond lenni:

- ha a másik oldal főszereplői között megjelennek olyan csoportok is, amelyekre nem gondoltak a modellezők (lásd: internetadó elleni váratlan lázadás esete),

-ha a botrányt nem a kormányzati spindoctorok tervezik, hanem váratlanul és főként kívülről érkező ügyként jön, és már a külföld is tud róla (lásd: Kaleta nagykövet kínos lebukása), ilyenkor a Fidesz a megközelíthetatlenség és a súlyos csönd mellett szokott dönteni. Hiába lenne a botrány egekbe kiáltó, abban bíznak, hogy minden botrány eltűnik magától is, ha csak az egyik fél hangoskodik, de a másik nem vesz róla tudomást (lásd: Gruevszki hazánkba szöktetésének nemzetközi botrányát).

A kulturális szféra viszont roppant módon alkalmas eme mesterséges provokációknak a politikai ízű konfliktusokká transzformálására. Az értelmiség ugyanis önmagát eleve kritikaiként tételezi, és nem lehet lenevelni az önállóság, az autonómia szeretetéről, ezért annak védelme érdekében bármikor kapható még a látszat-részvételre is. Hát még ha ez a részvétel tényleges eredményekkel is kecsegtet.

E hosszadalmas és meglehetősen elméleti/módszertani bevezető után idézünk fel fél tucatnyi olyan kultúrbotrányt, amely egyfelől a maga sokszínűségében elképesztő politikai felelőtlenség illusztrációja olyan időkben, amikor a járvány tömegessége beláthatatlan veszélyekkel terhelt képet öltött. Másfelől viszont nagyon is megfelelt a már körvonalazott kettős célnak:

- sikerült egy időre, akár egy-két hétre is fölösleges problémákkal lekötni a közvéleményt, és így addig sem lesz esély, tér, lehetőség a legkiáltóbb kormányzati baklövések, tévedések, hiányosságok számonkérésére,

- sikerül ugyanakkor az érinett értelmiségi csoportokat állandó harckészültségben tartani, előbb-utóbb majd ők is követnek el hibákat, amelyeket azután a kormányzati média a végtelenségig fel fog nagyítani, ellátva mindezzel a saját tábor botrányfogyasztási igényeit is. (Tipikus példája lett ennek az ősszel Baranyi Krisztina polgármesternő lehallgatott mondanivalójának olyan kicsavarása, hogy ezek után neki kellett védekeznie a zsidózás vádjá alól.)

A nagyobb ügyek viszont a maguk komplexitásaiban egyszerre mutathatták meg a „kultúrharc” minden szépségét és hasznosságát.

6.2. Az SZFE megszállása

A nyár közepén kiprovokált és szeptembertől elhatalmasodott konfliktus-halommal a kormány hónapokon át nem tudott mit kezdeni - vagy...nem is akart. Odaterelelte néhány, végül is könnyedén feláldozható frontharcosát, és magukra is hagyták őket, nem nagyon bánva ezzel a konfliktus állóháborúvá merevedését. Az egyetemisták épületfoglalása, sztrájkja, heroikus tanulási szándékaik meglepően széleskörű szolidaritási akciókat váltottak ki, de a kormányzati döntéshozók eleve számoltak azzal is, hogy ez a fajta ellenállás a később meghozandó rendkívüli intézkedések következtében magától is megszűnik. Így is történt, bár a kialakult patthelyzetnek a későbbiekben - a békeidők visszatértekor - való megoldására szerintünk még most sincsen teherbíró megoldási javaslat. Legjobb lenne ugyanis kihátrálni, de ezt meg a kormány nem tud, mert ahogyan ezt Orbán a legutolsó nemzeti ünnep alkalmából megmondta: „minden mérkőzés addig tart, amíg nem mi nyerünk...” A magunk magánvéleménye azonban az, hogy ezt a csatát a kormány így is úgy is elvesztette egy egész generációval szemben, és ezen már akkor sem tud majd változtatni, ha 2021 tavaszán sikerül neki valamiféle intézményes győzelmet kicsikarnia.

További részletek iránt lásd még:

Mert megtehetik. HVG. okt 8.

Ezen senki nem nyer, de mindenki veszít-interjú Upor László leköszönő rektorral. MH. okt 9.

Kijátsszák. HVG. Pot. 22.

Miért pont az SZFE? Vásárhelyi Mária/Gábor György írása, ÉS nov. 13.

<https://444.hu/2020/10/19/az-innovacios-es-technologiai-miniszterium-elott-tuntetnek-az-szfe-hallgatoi>

<https://telex.hu/belfold/2020/10/16/szfe-tuntetes-vas-utca-szarka-gabor-kiurites>

<https://444.hu/2020/10/16/szfe-s-hallgatok-a-kiuritesre-vonatkozó-rendelkezes-elutasitjuk-a-blokadot-megerositjuk>

<https://24.hu/belfold/2020/10/24/szfe-tuntetes-velemeney/>

<https://444.hu/2020/11/01/szakacs-arpad-a-homoszexualitas-melegagya-lett-a-muveszet-minden-kompromisszum-arulas>

<https://telex.hu/belfold/2020/11/09/szfe-blokad-feladas-kormanyrendelet-kollegium>

https://hvg.hu/elet/20201110_SZFE_sajtotajekoztato_blokad

<https://24.hu/kultura/2020/11/10/szfe-blokad-koronavirus-jarvany/>

6.3. Dúró Dóra dúlása és a homofób ellenségkeresés kísérlete

A közismert eseményeket a forrásokból kielégítően lehet rekonstruálni, s csak a mesterségesen felépített kultúrbotrány logikai útját rajzoljuk fel: kipécézték egy nem tetsző könyvet /Meseország mindenkié/ ≥ rámozdul a Fiókszervezet /MI Hazánk/ és országos balhét csinál ≥ kormányzati médiumok heteken át címlapon tárlják ≥ megteremtődik az „országos jelentőségű gond” látszata, megszólal a kormányfő is ≥ előállnak az alkotmánymódosítási ötlettel (ennek részleteiről már korábban írtunk) ≥ minden készen áll az új típusú politikai ellenség megteremtéséhez és kriminalizálásához: a hangulatkeltés tökéletes és az ellenérdekű tábor is úgy viselkedik, mint ahogyan tervezték: tüntet, petíciózik, tiltakozik stb. A részleteket azért is mellőzzük, mert az alpont alatt olvasható tudósítások, elemzések kielégítő alapaosággal tárják fel azt a kapcsolatot, amely a szeptember végén elindított, magánakciónak álcázott fellépéstől a novemberi alkotmánymódosítás sikerének megünnepléséig húzódott, mintegy hat héten át.

S erre tessék...!! Még a legpéldamutatóbb módon felépített kultúrbotrányt is porrá zúzza az, ami váratlanul és kívülről jön: Szegény Józsi... a legrosszabbkor csúszott le a brüsszeli csatornán... egy időre odavész az önfelelt buzizás öröme.

Háttérként:

<https://magyarnarancs.hu/feketelyuk/duro-dora-ledaralt-egy-mesekonyvet-mert-szerinte-meseország-nem-az-aberraltake-133498>

https://index.hu/belfold/2020/11/11/duro_dora_na_ezert_kellett_daralni/

https://index.hu/video/2020/10/04/a_konyvdaralastol_a_bestsellerig_-_mese_a_mesekonyvrol_duro_dora_tuntetes_a_mesország_mindekie/

-Nem kell félni. MnCS. okt. 8.

-Garázdák élén. MnCS. okt. 8.

Nem mese. HVG. Okt. 15 /Az egész ügy példaszerűen alapos feldolgozása/

<https://magyarnarancs.hu/belpol/duro-dora-unnepel-az-uj-alkotmanymodositas-benyujtasa-utan-134844>

<https://444.hu/2020/11/19/a-fidesz-megemelte-kalapjat-a-konyvdaralo-duro-dora-elott-mikozben-az-alaptorveny-modositasarol-vitatkoztak>

6.4. Demeter Szilárd ámokfutásai

Órá szinte mindig lehet számítani, ritka az a hónap, amikor ne mondana, írna, döntene valami olyasmit, aminek éppen az a legfontosabb szerepe, amit a bevezetőben már körvonalaztunk: fenntartani a provokatív kultúrharcot. Ezen az őszön is juthatott neki 48 órányi főszerep, amelyet nem fogunk részleteiben ismertetni, mert minderről elegendő megidézni Reichert János jellemzését a Magyar Hang december 4-ei számából /Or-bán!-Rá-ko-si!/: „*Demeter Szilárd a tökéletes újfideszes. Bozótharcos mentalitása, mint negatív előjel fordítja minden képességét mínuszba. Orbán Viktorba vetet vakhite emelte a Petőfi Irodalmi Múzeum// élére, amely stallumból immár évek óta mérgezi a magyar kultúrát. Minapi eszmefuttatása – miszerint ma „Európa Soros György gázkamrája” – a tomboló újfideszes országrontás kvintesszenciája...*” E megidézett szellemi produktum valóban hatalmas felzúdulást váltott ki, de a maga módján nagyon is beleilleszkedett abba a folyamatba, amiben ezekben a napokban maga Orbán Viktor is tapicskolt. Két Soros-ellenes nyilvános levele között Demeter tulajdonképpen csak segíteni szeretett volna a főnökének, de...egy kicsit elvetette a sulykot, Saját tábornak kicsit, másoknak meg példátlan arroganciával és történelmi felelőtlenséggel mért módon. És ezért nem is tudjuk most már pontosan megidézni ominózus írását, mert az álságos bocsánatkérésével együtt az Origo is levette azt a honlapjáról. Igaz,... a közlés előtt nem tűnt fel nekik, hogy lenne valami gondféle. Nem is érne mindez ennyi szót, ha:

- Nem válna lassan rendszerré, hogy a Fidesz által a kulturális életre rászabadított újjak kényszeresen és rendszeresített sulyokvetéssel igyekeznek megszolgálni a tehetségükkel legkevésbé kiérdemelt bizalmat. /Demeter ebbéli szerepköréről kiváló portrét írt *Hamvay Péter a HGV december 3-ai számában: **Sztahanovista a sorosozók kórusában*** - címmel. /

- S e sulyokvetési kísérleteikhez ne kapnának rendszeres megerősítést a Fidesz legmagasabb pontjairól, hiszen Kövér László nem egyszerű magánemberként, ősfideszesként mond hasonló örültségeket, hanem a magyar képviseleti szisztéma legmagasabb rangú pozíciójából: az Országgyűlés elnökeként teszi ugyanezt. Részletes ismertetés helyett ideillesztjük az elmúlt hónapok során legnagyobb port felvert nyilvános megszólalásai közül azt a kettőt, melynek a legszélesebb körökben lett szokatlanul nagy nyilvánossága. Igaz, ő feltehetően erre is törekedett - és ki merné rendre utasítani a Magyar Parlament Elnökét?

Kövér médiaámokfutásban: a vasárnap reggeli Kossuth rádióban zúdított megint gyűlöletcunamit Európára, a hazai ellenzékre, és mindenkire, akik nem ők. Így is lehet tanulságokat levonni:

https://hvg.hu/gazdasag/20201108_Kover_szerint_az_EU_Magyarorszaggal_kiserletezik

https://mandiner.hu/cikk/20201108_kover_laszlo_az_eu_nyers_hatalmi_politikat_folytat

<https://444.hu/2020/11/08/kover-nem-itt-van-baj-a-sajtoval-hanem-nyugaton-ahol-elsopro-mediafoleny-tenyleg-goebbelsi-propaganda-van>

<https://telex.hu/belfold/2020/11/08/kover-laszlo-jogallamisag-eu-kossuth-radio>

<http://www.atv.hu/belfold/20201108-kover-laszlo-baloldali-libsikomcsi-neomarxista-moslekkoaliciorol-beszelt-amely-moralis-terrort-kivan-alkalmazni-europaban/hirkereso>

Kövér az év utolsó napjaira megint megjött... Alapító harcostársának - Bayer Zsoltnak - a visszafogottságáról amúgy is elhíresült műsorában elemében érezhette magát:

https://mandiner.hu/cikk/20201228_kover_laszlo_polgarhaboru_zajlik_amerikaban

<https://24.hu/belfold/2020/12/28/kover-laszlo-az-eu-szetesik-ha-nem-valtozik/>

https://hirtv.hu/bayer_show/kover-laszlo-oriasi-erok-fognak-megmozdulni-hogy-a-valasztasok-eredmenyet-kivulrol-manipulaljak-2514103#

<https://444.hu/2020/12/28/kover-laszlo-haboru-van-nem-demokratikus-kuzdelem>

Talán ezzel a legutolsó alponttal el is érkeztünk a negyedik éve nagy tudatossággal folytatott kultúrharc eszmei mondaivalójának mélyebb rétegeibe, s e ponton igazán befejezhető lenne ez a fejezet is. Ám a kulturális küzdelmek másik pólusán, a mindennapi médiatevékenységek rutinszerű feladatainak megoldása során már egyre világosabban körvonalazódnak a következmények is. A nagyvonalú nemzet- és történelemkoncepció lassanként új alkotásokban is testet ölt. A karácsonyt megünneplő hazai közönségnek például módjában állott elkezdni újratanulni a magyar történelem dicső kezdeteit a régi, elavult nézetek helyett.

6.5. A honfoglalás kori időszak újratemtése

Egy méltán nagy figyelmet kapott tévés produkció a honfoglaló magyarok keresztényi mivoltáról, az évszázadok óta a megérkezésünkre lappangva várakozó hun őseinkről, kivételesen magasfokú civilizáltságunk színvonaláról végre vadonatúj és e mostani korszakkal maximálisan azonosulni képes értelmezést és páratlanul magas színvonalú művészi megvalósítást nyújtott. Mindenki maradéktalanul boldog lehetett, s végre termőre fordulhat az Új Kultúra. Egyöntetű volt az ünneplés - kivéve a mindig csak akadékoskodni

képes médiát: /az egyensúly kedvéért, no meg, a tanulság okán is beillesztettünk a sorba néhány lelkendező, kormányzati média-értékelést is..

Maga az alkotás: <https://mediaklikk.hu/video/a-pozsonyi-csata>

<https://telex.hu/tudomany/2020/12/22/a-magyarsagkutato-coming-outolt-a-pozsonyi-csataval>

<https://444.hu/2020/12/22/laggolo-saman-arcbenulasos-harcosok-leninne-valtozo-arpad-emlekezesre-sikerult-a-magyarsagkutato-filmje-a-pozsonyi-csatarol>

<https://www.valaszonline.hu/2020/12/22/pozsonyi-csata-film-magyarsagkutato-intezet-film-elemzes/>

<https://port.hu/cikk/tv/a-pozsonyi-csata-szegeny-tortenelmunk-mit-tettek-veled/article-70305>

https://index.hu/techtud/2020/12/22/miert_olyan_fontos_a_pozsonyi_csata/

<https://hirado.hu/kultura-eletmod/cikk/2020/12/18/gyoztunk-tehat-letezunk-animacios-film-keszult-a-pozsonyi-csatarol>

<https://magyarnemzet.hu/kultura/a-pozsonyi-csata-a-magyarsag-diadala-9125093/>

https://mandiner.hu/cikk/20201223_a_kozszolgalmati_teveben_lathattuk_a_pozsonyi_csata_ci_mu_filmet

XXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXX

7.Új növekedési pálya

2020 december végén a Pénzügyminisztérium újraírta a tavasszal beadott konvergenciaprogramot, amiből megtudhattuk, hogy a covid jelen szakaszában miként látja a kormány a magyar gazdaság 2024-ig tartó pályáját.

Az áprilisi számokhoz képest – az infláció kivételével – minden megváltozott: a 2020. évi nagyobb visszaesés után most úgy látják, hogy 2021-ben sem tud kilőni még a gazdaság, csak 2022-ben érjük el a 2019. évi szintet, ez után viszont 4 százalékos közelében lesz a dinamika, akárcsak a tavaszi előrejelzés szerint.

A növekedés dinamikáját 2022-ig a beruházások visszaesése még rontja, ezt követően azonban javítja, de kisebb mértékben, mint a tavaszi várakozás volt, amiből arra következtettek, hogy valószínű kevesebb uniós forrásbeáramlással számolnak, legalábbis 2023-ig, amit reálisnak tartok. A háztartások fogyasztása is mérsékeltebb ütemű, és a nettó export húzóereje is. A foglalkoztatás is kevésbé bővül, amit szintén reálisnak vélek, a reálkeresetek dinamikája nem tér vissza a 2020 előtti évek 6-8 százalékos szintjére.

Az államháztartás mutatóinak prognózisában a növekedési adatokénál is nagyobb kilengések láthatók a tavaszi elképzelésekhez viszonyítva. Az ESA szerinti államháztartási hiány rátája a 2020. évi nagy kiszakadás után csak 2023-ban tér vissza a maastrichti 3 százalékos követelmény szintjére és csak 2024-ben esik vissza 2 százalékra, a 2019-es mértékre. Ebből úgy tűnik, hogy még 2022-ben is expanzív költségvetési politikával kalkulálnak, ami a választások évében rendre elő szokott fordulni.

A központi költségvetés elsődleges egyenlege mindvégig kiadási többletet mutat – pénzforgalmi szemléletben – bár csökkenő mértékűt, de a mérséklődés trendje 2022-ben megtörik, ami szintén a választási évhez való igazodás jele. Pénzforgalmi szemléletben az államháztartás hiánya 2020-ban a GDP 12 százalékára duzzad, ami majdnem ötszöröse a 2019. évinek, és csak 2024-ben kanyarodik vissza a vírus előtti év szintjére (2,4 %)

A Nyugdíjbiztosítási alap deficitje 2020-ban az előző évi majdnem háromszorosára emelkedik, viszont ezt követően rendre minden évben nulla forintot jelez. Az Egészségbiztosítási alap hiánya 2020-ban szintén majdnem a háromszorosára emelkedik a 2019. évinek, és 2021-ben is tovább nő 180 milliárd forinttal, majd ez is nulla egyenleget mutat 2024-ig. A lenullázások mögött valószínű nagy, államháztartáson belüli átrendezések terve húzódik meg.

Az államadósság rátája a 2020. évi 81,2 százalékos GDP arányos mérték (ennél magasabb csak 1995-ben, a Bokros-csomag évében volt!) után csak lassan húzódik vissza, de még 2024-ben is magasabb lesz, mint 2019-ben volt. A költségvetés centralizációs rátája 2020-ban megugrott, ezt követően azonban csökken, főként a parlamenti választások évében. Az újraosztási ráta alakulásánál is hasonló tendenciát látni.

Az inflációt viszont a 2020. évi 3,3 százalék után stabilan 3 százalékra prognosztizálja a Pénzügyminisztérium a tervezési időszakban.

A fontosabb makrómutatók alakulása a 2020. december végi PM prognózis szerint

(előző év = 100%)

Mutatók	2019*	2020	2021	2022	2023	2024
GDP	4,6	-6,4	3,5	5,4	4,0	4,2
Nominális GDP** md Ft	47.513,9	46.269	49.720	54.089,6	58.020	63.390
GDP deflátor**	4,8	4,0	3,8	3,2	3,1	3,2
Háztartások fogy. kiadása	4,6	-2,9	3,5	4,8	4,1	4,3
Bruttó állóeszköz-felhalm.	12,2	-10,2	-2,2	10,5	4,2	4,7
Export a GDP-ben	5,8	-9,6	7,0	7,4	6,4	7,0
Import a GDP-ben	6,9	-6,8	8,9	6,3	5,6	6,2
Nettó export, %pont**	-1,1	2,8	-1,9	1,1	0,8	0,8
Infláció	3,4	3,3	3,0	3,0	3,0	3,0
Foglalkoztatás	1,0	-1,4	-0,1	0,7	0,4	0,2
Munkatermelékenység	3,6	-5,1	3,7	4,7	3,6	3,9
Centralizáció (Bev/GDP) rátája a központi kv-ben**	31,7	34,3	28,4	27,9	28,2	26,4
Újraosztás (Kiadás/GDP) rátája a központi kv-ben**	33,7	44,7	34,2	33,0	30,7	29,1
Államháztartás egyenlege/GDP, ráta ESA	-2,1	-8,6	-6,5	-4,8	-3,0	-2,0
Államháztartás egyenlege/GDP, pénzforgalmi szeml.**	-2,5	-11,9	-7,3	-5,3	-2,7	-2,4
Államadósság/GDP, ráta	65,4	81,2	80,8	78,2	75,8	72,9

Forrás: Makrogazdasági és költségvetési előrejelzés 2020-2024, PM 2020. december

*2020 október elsejével KSH új, átdolgozott növekedési adatokat adott közre, a táblázatban már ezeket szerepeltetjük, a PM-ben is ezekkel dolgoztak.

** saját számítás

Ezzel a prognózissal nagyjából egyidőben készülhetett el az MNB előrejelzése, amit az Inflációs jelentés keretében december 17-én mutattak be. A jegybank prognózisában csak 2023-ig jósnak, addig nagyjából azonos mértékű GDP gyarapodást várnak a PM-ben és az MNB-ben is, 2023-ra azonban a központi bank szakértői azt gondolják, hogy GDP dinamikája visszatér a 3-3,5 százalékos sávba, a kormány szerint azonban 4 százalékra emelkedik. Megítélésem szerint ezúttal az MNB prognózisa állhat közelebb a realitásokhoz, egyrészt mert ebben az évben – a választások után – konszolidálni kell a költségvetést és az uniós források sem tudnak besegíteni: az előző ciklusbeliek már kimerülnek, az újak pedig még nem nyílnak meg; a költségvetési konszolidáció miatt az uniós pénzek befolyásának megelőlegezése is

korlátos lesz arról nem is beszélve, hogy a projektekhez most már 30 százalékos sajátért kell hozzátenni.

Tekintettel arra, hogy a 2021-es esztendőnek komoly kockázatai vannak már csak a járvány lefolyásából adódóan is, továbbá, még 2020-ról sem állnak rendelkezésünkre éves adatok, nem tartjuk értelmét annak, hogy a 2022 utáni pályákat számszerűleg elemezzük. Ami bizonyosnak látszik az az, ha 2021 első felében valóban sikerül a járványt a világban megfékezni, akkor a korlátozások fokozatos feloldásával megindulhat a növekedés, ami a 2020. évi mély bázis után nagyon imponáló mértékeket jelezhet. A továbbiakban ezért csak a 2020-ra és 2021-re vonatkozó prognózisokat vetjük össze: hogy látják a magyar gazdaság pályáját a Pénzügyminisztériumban és a jegybankban.

Előrejelzések a főbb makrogazdasági mutatókra

(éves változás, százalék)

Mutatók	2019	2020		2021	
		PM	MNB	PM	MNB
GDP	4,6	-6,4	(-6)-(6,5)	3,5	3,5-6
Háztartások fogyasztási kiadása	4,6	-2,9	(-3,7)-(4,1)	3,6	2,4-4,9
Bruttó állóeszk.felhalmozás	12,2	-10,2	(-11,8)-(-13,7)	-2,2	6,4-8,8
Export	5,8	-9,6	(-9,7)-(-9,3)	7,0	6,1-8,8
Import	7,5	-6,2	(-7,5)-(-7)	4,4	5,3-7,9
B. átlagkereset	11,4	9,3	9,4-9,6	4,7	6,6-7,3
Infláció	3,4	3,3	3,4	3,0	3,5-3,6
Reálkereset	7,7	5,8	5,8-6	1,7	3-3,6
Foglalkoztatás	1,0	-1,4	(-1,5)-(-1,3)	-0,1	(-1,1)-(-0,2)
Államházt.def./GDP	2,1	8,6	8-9	6,5	6-6,5
Államadósság/GDP	65,4	81,2	80,0	80,8	75,8-79

Forrás: KSH, PM: Makrogazdasági és költségvetési előrejelzés 2020-2024, 2020. dec. 30.

MNB: Inflációs jelentés, 2020. dec. 17.

2020 megítélése

1. A növekedési ütem tekintetében lényegében egyformán látják az esztendőt.
2. A különbségek a növekedés szerkezetében tűnnek fel:
 - A PM-nél kisebb a fogyasztás csökkenése (holott kisebb a reálkereset növekedése, a foglalkoztatás viszont megegyezik az MNB prognózisával).
 - A PM-nél kisebb a beruházások visszaesése.
 - A PM-nél viszont a nettó export visszahúzó ereje nagyobb, így az előbbi két tényezővel szemben ebből adódik a GDP közel azonos üteme.

3. Mindkét prognózisban lényegében megegyezik a várt infláció és a foglalkoztatás-mérséklődés mértéke.
4. Az államháztartási deficitráta és az államadósság rátája az MNB-nél alacsonyabb.

2021 megítélése

1. A növekedési ütem megítélésében az MNB optimistább, amennyiben megengedi, hogy akár 6 százalékkal is gyarapodhat a GDP ebben az évben, bár a jelentéséből nem derül ki, hogy milyen feltételekre alapozódik ez a vélekedése.
2. Az MNB-nél a reálkeresetek a magasabb infláció ellenére is gyorsabban nőnek, a nagyobb ütemű bérfolyamlás következtében. A háztartások fogyasztását ezzel szemben visszahúzhatja, hogy a jegybanknál magasabb a várt foglalkoztatás-csökkenés.
3. A legnagyobb különbség a növekedés szerkezetében a beruházások alakulásának megítélésénél van. Míg az MNB-nél nagyon dinamikus állóeszköz-fejlesztéseket valószínűsítene, a PM-ben azok további esését prognosztizálják.
4. A nettó export a beruházások dinamikája miatt az MNB-nél kisebb növekedési többletet ad.
5. Noha az infláció a PM prognózisa szerint alacsonyabb, a fogyasztás emelkedése azonos lehet.
6. Az államháztartás és az államadósság rátája a PM-nél nagyobb deficitről és adósságemelkedésről szól, mint az MNB-nél. Valószínűsíthetően a PM-ben ezeket a számokat közelebből látva, pontosabb prognózist tudnak készíteni.

Megítélésem szerint PM munkaerőpiaci előrejelzése közelebb áll a reálisan várható folyamatokhoz: a foglalkoztatás már alig fog csökkenni, a bérfolyamlás azonban a korábbi évekhez képest jóval visszafogottabb lesz részint, mert a munkaerőpiaci feszültségek még nem jelentkeznek, de a cégek elszenvedett veszteségeik pótlására törekednek. Másfelől a 2020-ban kiszórt hatalmas beruházási támogatások és a bejelentett indítandó állóeszköz-fejlesztések alapján nem tűnik reálisnak a beruházások további esése, de gyors, 9 százalékos fellendülése sem. Az első félévben még mindenki nagyon óvatos lesz.

Az infláció viszont legyűrhetőnek vélelmezhető az importált infláció alacsony mivolta miatt, akár még 3 százalék alá is.

P.S.

Eddig jutottunk a 2020-as év legutolsó három hónapja krónikájával. Összegyűjtött jegyzeteinket és egyéb elmentett forrásaink tömegét némi riadalommal szemlélgetve állapítjuk meg, hogy mi mindenről nem írtunk. Az is lehet, hogy a kihagyásra ítélt események, ügyek között számos olyan is akad, amelynek a későbbiek fényében sokkal nagyobb jelentősége lesz azokénál, mint amiről részletesen is megemlékeztünk. Ki tudja most még, ki tudhatja?

Így is csaknem százkilencvenezernyi karakter ez az összegyűlt szöveg, és előbb-utóbb be kell fejeznünk, mert már megkezdődött a 2021-es év. Alig telt el tíz nap belőle, s mi meg csak kapkodjuk a fejünket minden áldott nap, mert mindig van miért. Lehet, hogy olyan idők jönnek, amelyekről már krónikát sem lehet írni, legalábbis azon a nyelven és abban az értelmezési keretben semmiképpen sem, ahogyan eddig ezt mi tettük - tizennégy éven át.

Petschnig Mária Zita és Kéri László 2021 január. 1- 10.